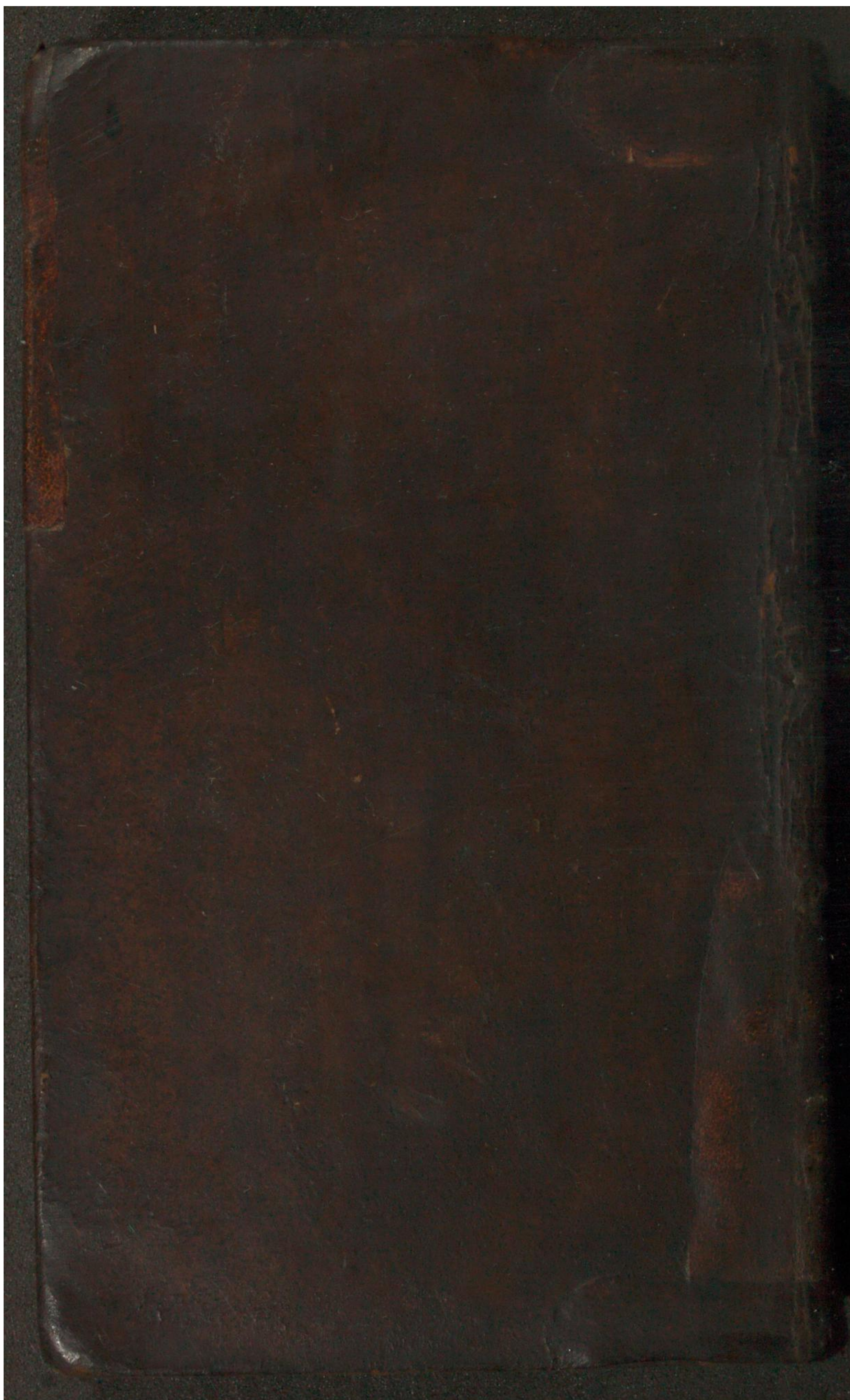

PROCURATOR·GEN·STRICT·OBS·ORD·CLUNIACENSIS

DE DECORATIONE LIBER,

NON SOLVM MEDICIS ET PHILOSOPHIS, VERVM ETIAM omnium disciplinarum studiosis apprime vtilis.

EX HIERONYMI MERCVRIALIS MEDICINÆ PRACTICÆ ORDINARIÆ in Gymnasio Patauino principem locum obtinentis explicationibus.

A IVLIO MANCINO EXCEPTVS PRImum, & in capita redactus.

ADDITI NVNC PRIMVM DVO TRACTATUS; alter, De varicibus; alter, De reficiendo naso: nunquam antea editi.

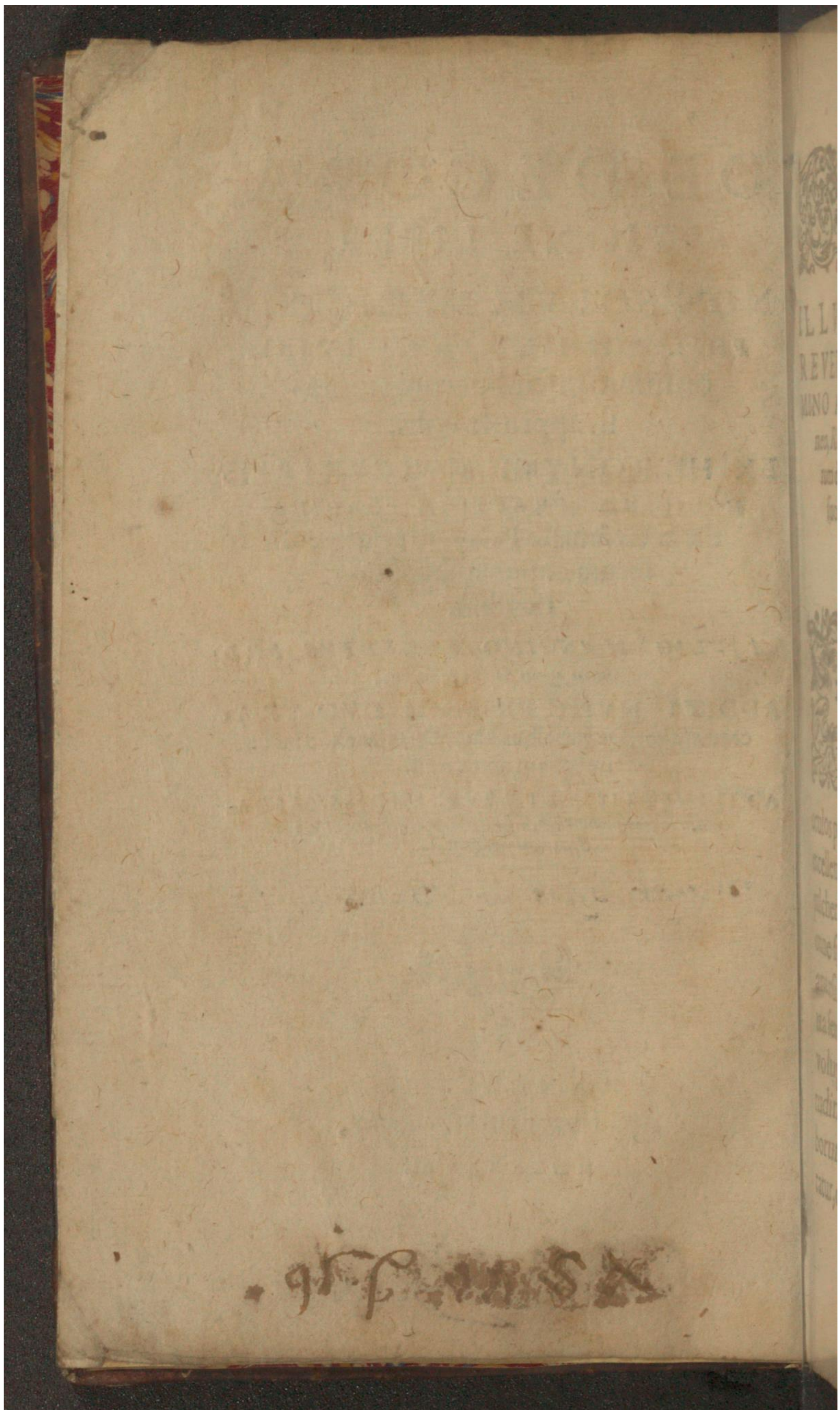
AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. ASCAnium *Piccolhomineum, Rhodi Archiepiscopum, atque Senarum designatum.*

Maior agit Deus.

FRANCOFVRDI
Apud Ioannem Wechelum,
MDLXXXVII.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. DOMINO ASCANIO PICCOLHOMINEO, Rhodi Archiepiſcopo atque Senarum deſignato: domino ac patrono ſuo colendiſs. IVLIVS MANCINVS P. F.

AM admirabilis eſt Antiſtes ampliſſime, pulchritudinis cõditio atque natura, vt ſine luce, atque ſplendore, nec cerni, nec oblectare oculos poſſit; contra vero tanta eſt lucis excellentia & virtus, vt ea ſi abſit, ẽt, quæ pulcherrima ſunt, & aſpectu digniſſima, omne ſuum ornamentum amittere videantur: ſi adſit, omnia dignitatem ſuam noua ſemper cum ſpectantium lætitia, atq; voluptate recuperent. Quod cum amplitudini tuæ ita clarum ſit, nullum vt verborum lumen ad id illuſtrandum requiratur, ea prudens, ac volens prætermittã,

quibus,& ſapientiæ tuæ ſingularis,& officii mei ſimul oblitus eſſe videri poſſem. Hunc itaque de corporis humani decoratione, ſiue pulchritudine librum, adeo ab exteris nationibus exoptatum (vt omnia excellentiſsimi Mercurialis præceptoris mei tuique obſeruantiſſimi efflagitantur) a me ex ipſius eruditiſſimis explicationib. publice habitis, diligenter collectum, & in vnum quaſi corpus redactum editurus; faciendum mihi eſſe exiſtimaui, vt eum alicuius illuſtriſsimi viri nomine illuſtratum in manus hominum darem. atque hoc eo libentius facio, quod intelligã licet ipſe Mercurialis, vt eſt omni diſciplinarum genere ornatiſsimus, polite admodum, & præclare, ſicut cætera, eam, quæ in hoc libro continetur doctrinam explicuerit; me tamen admirabilem illam totius tractationis grauitatem & copiam aſſequi nequiuiſſe. a quo vero, & ſplendorem, & lumen, & clarius, & vberius accipere poſſet, quam a te inueni neminem; cum eum te eſſe plane conſtet, qui non magis illuſtriſſimæ familiæ tuæ ſplendore, illuſtriſsimi parentis, & fratris claritate,

te, archiepiſcopatus amplitudine, quam doctrinæ præſtantia, cæterarumque admirabilium virtutum luce præclariſsima insignis, omnia quamuis clara magis illuſtrare, & cohoneſtare queas. Interim hoc qualecunque ſit, quod a me tibi addictiſſimo offertur munus, voluntatis, ac obſeruantiæ erga te meæ teſtimonium, ea qua omnes bonarum artium ſtudioſos fouere ſoles benignitate quæſo accipe, ac tuo patrocinio dignare. Quod ſi gratum tibi vt ſpero, fuiſſe cognouero, ad maiora benigno quodam tuæ grauitatis impulſu etiam, atq; etiam incitabor. Vale.

Patauio Idibus Iulii, MDLXXXVI.

CAPITVM INDEX.

De

HIERONYMI MERCVRIALIS DE DECORATIONE TRACTATVS LOCVPLETISSIMUS.

PROOEMIVM.

Vicunque aliquid memoria dignum ſcriptis tradiderunt, in id conueniſſe videntur, bona, quæ felicitatē faciunt, duum eſſe generum: alia externa, alia verò interna. Et internorum alia eſſe, quæ ad animū ſpectant: alia verò, quæ ad corpus. Bona animi procurare, & augere ad philoſophum ſpectare omnes fatentur: ſicut bona corporis cuſtodire & augere, vnius Medici videtur eſſe munus. Cū autem bona corporis, vt docuit Ariſtoteles 1. Rhetor. cap. 5. tria potiſſimum ſint, ſanitas, robur, atq; pulchritudo: tres Medicinæ factæ ſunt partes: quarum illa, quæ ſanitatis curam gerit, dū abeſt ſanitas, θεραπευτικὴ, ſiue curatrix vocata eſt: dum autem præſens eſt, ὑγιεινὴ, ſeu ſalubris Medicina nuncupata reperitur: quæ autem robori cōparando, & cuſtodiendo ſtudet, γυμναστικῆς nomen adepta fuit: quæ poſtremo pulchritudinis curam habet, κοσμητικὴ à Græcis, à Latinis Deco-

ratoria, siue exornatoria vocata est. De qua postrema Medicinæ parte, vt hoc tempore vobis tractarem, tria me impulerunt. Primũ fuit, quòd hæc pars Medicinæ, & a veteribus, & á recentioribus, ita ieiune tractata inuenitur; vt ferè nomẽ ipsius deletum esse videatur. Alterum fuit, quod pars salubris ita perfecte, & exquisite tractata est, tum a veteribus, tum a recentioribus, vt nihil illi iure addi possit. Gymmasticam post veteres, nos neque forsan sine gloria, neque sine fructu tractauimus: vt iure quodam ad nos ipsos spectare videatur, hanc artem Decoratoriam penè abolitam renouare & docere: immo, cũ diuinus Plato in Gorgia scribat, Cosmeticam Medicinæ partem, quæ veram pulchritudinem tuetur, esse partem Gymnasticæ artis: muneri nostro forsan deesse iudicabimur, si hanc partem omittamus. Tertium fuit vtilitas, ne dicam necessitas, quę ab hac arte speranda est ab ominibus Medicis: si diligenter apprehẽdatur. Et ne vllo tempore pœniteat vos, operam huic studio strenue nauasse, priusquam ad particularia deueniam, statui quędam præmittere, quæ deducere poterunt vos in notitiã & vtilitatis, & dignitatis totius huius artis. Erunt autẽ quæ tractabimus in vniuersum hæc. Primo quid sit ars hæc Cosmetica, siue Decoratoria: secundo loco, quæ fuerint ipsius incunabula, & principia: quive autores: tertium erit, quis sit vsus, & quæ commoditas ipsius: quarto & vltimo declarabimus, quænam pars Medicinæ sit hæc ars. His enim ante alia diligenter perspectis,
non

non dubito quin viam ſtratam habituri ſitis ad intelligendum omnia, quæ ad hanc artem ſpectant.

Quid ſi ars Coſmetica ſiue Decoratoria, & quod eius ſubiectum, & multa de pulchritudine & turpitudine proponuntur. Cap. I.

VT igitur auſpicemur. Decoratoria ars, ſiue vt Galenus vocat. 1. de med. local. capit. 2. Coſmetica nihil aliud eſt, niſi habitus intellectus factiuus, pulchritudinis naturalis corporis humani conſeruatiuus, & inſtauratiuus. Eſt hæc ars habitus intellectus, quia vt locupletiſſime docet Ariſt. 6. Ethicorum; omnis ars cum ratione aliqua facta, eſt habitus intellectus, ex frequentatis actionibus comparatus. Sic enim dicebat Plato in Gorgia, coquinariam eſſe experiētiam, ſiue peritiam experientia comparatam: non autem artem ratione conſtitutam. Et quia habitus intellectus alij ſunt actiui, alij ſpeculatiui, alii factiui: hæc ars minime eſt habitus actiuus, aut ſpeculatiuus. quia huiuſmodi habitus, dum operantur, poſt operationem nihil permanens, nihil firmum relinquunt: cōtra autem habitus factiui. Vnde, cum hæc ars poſt ſui operationem ſemper aliquid relinquat, facilè colligitur habitum verè factiuum eſſe. Quoniam autem habitus quilibet factiuus circa aliquid neceſſario verſatur, quod quodam pacto facere videtur: ſummo iure additum eſt, verſari hunc habitum circa pulchritudinem: quæ cum duplex ſit, adulterina, & falſa: al-

tera verò vera, hęc ars circa ſolam veram pulchritudinem verſatur: atque hic eſt verus character, quo ars Decoratoria à Comotica ſiue comptoria differt, ſcilicet quod ars Comotica, ſiue comptoria verſatur circa pulchritudinem meretriciam, ſpuriam, & adulterinam: propter quod non ſolùm à Platone, à Clemente Alexandrino lib. 3. prædag. cap. 2. & 3. eſt vehementer refutata: verùm etiam à Galeno noſtro tanquam Medico parum conueniens, damnata; lib. 1. de med. local. loc. citato. Eſt autem pulchritudo naturalis adhuc duplex: alia animi, alia corporis. Pulchritudinem animi curare, cuſtodire, & augere, vel ſolus Philoſophus debet, vel Medicus habitu Philoſophi indutus; vt Galenus feciſſe videtur in libro de cognoſcendis, & curandis animi morbis. Ceterum pulchritudinem naturalem corporis curare, ad ſolum Medicū pertinet, & propterea ad artem decorandi, vt iure in deſcriptione addita ſit particula corporis. Ceterum quia in corporibus etiam brutorum ſua pulchritudo reperitur, circa quam artifices varij, & præſertim Veterinarij Medici verſantur, vt hæc ars noſtra deſtingueretur a Veterinarijs, & alijs; non ſine ſumma ratione addidi particulā humani. Poteſt autem quilibet artifex circa artem ſuam, ſeu ſubiectū artis vario modo verſari, vel conſeruando, vel efficiendo, vel reparando. Sed hæc ars circa pulchritudinem verſatur, non quidem eam faciendo: nam ſolus eſt Deus omnipotens & natura, quæ, vel qui pulchritudinem in corporib. facit:

Medicus

Medicus verò ille eſt, qui vel amiſſam quodammodo recuperat, vel præſentem ab omnibus iniurijs tuetur, vt ex hac viua artis Decoratoriæ anatome intelligere facilè poſſitis ſubiectum, circa quod verſatur hæc ars, nullũ aliud eſſe, niſi corpus humanum: quatenus pulchritudinis capax eſt. Fuit autem ſententia Platonis in Gorgia, artes differre à peritia & experientia in hoc, quod experientia minimè inueſtigat naturam, & cauſas proprij ſubiecti: ſed ars illa eſt, quæ inueſtigat, & diligenter perquirit, tum naturam proprij ſubiecti, tum cauſas ipſius. Natura ſubiecti huius artis eſt ſola pulchritudo naturalis. quare operę pretium eſt, vt pulchritudinis naturam, & cauſas omnes perſcrutemur. Sed priuſquã hoc agamus, dubium, quod occurrit, diluere oportet: ſcilicet, vtrum verum ſit, Comoticam artem ad Medicinam minime pertinere. Nam duo ſunt, quæ videntur perſuadere poſſe, etiam ad Medicinã huiuſmodi artem ſpectare: Primum, quia Plato in Gorgia comparans coquinariam & comptoriam artes, ſub perſona Socratis dicebat: ſicuti coquinaria ſubiecta eſt Medicinę: ita quoque comptoriam artem ſubiectam eſſe Gymnaſticæ: vnde ſi Gymnaſtica eſt pars maxime Medico neceſſaria: neceſſarium videtur etiam, eam à Medico tractari debere. Aliud argumentum eſt, quod Auicenna, qui fuit Medicus illuſtriſſimus in 7. fen. libr. 4. ita permiſcuiſſe comotica præcepta cum decoratorijs, vt videatur vnam, atque eandem ambas feciſſe: & propterea non minus ad Medicũ

ſpectare de vna, quam de altera tractare. Reſpõdendum eſt, id quod reſpondet Gal. lib. 1. de local. med. cap. 2. nimirum artem cõmoticam tantam habere in ſeipſa turpitudinem, vt non magis debeat Medicus de hac tractare, quàm de venenis: ſed cum habeat etiam non paruam affinitatem cum arte Coſmetica, & proinde cum medicina: fit vt quemadmodum dicebat Galenus, debeat Medicus interdum non principaliter, ſed per accidens, & ſecundario tractare: niſi etiam dicere placeat, quod ſcribit Galenus loco citato, ſcilicet Medicum cum ſæpe principibus, atque fœminis nobiliſſimis inſeruire cogatur, neceſſario debere hanc artem, non propter ſe, ſed propter alia, ſeu alios de cõmotica tractare. Nunc igitur ſequitur, vt quod nuper dicebam inueſtigemus, quæ ſit natura pulchritudinis. Nam veteres plerique eam ſententiam ſectati ſunt: vt crediderint, pulchritudinem nil aliud eſſe, niſi commenſurabilitatem quandam totius ad partes, & partium inter ſeſe cum gratia coloris. Sed grauiſſimus author Plotinus 6. Eneade libri primi refutare conatus eſt hanc veterum ſententiam; eo quod ſi hæc eſſet natura pulchritudinis, ſequeretur, nullam partem corporis ſeparatim pulchritudinem habere poſſe: quod tamen falſiſſimum eſt, quia & pulchra manus, & pulchra facies, & aliæ huiuſmodi partes propria pulchritudine potiri dicuntur. Plato autẽ, & in Gorgia, & in Phędro, & in Hippia, poſtquam refutauit ſophiſtarũ opiniones: hanc definitionem pulchritudinis attuliſſe

tulisse visus est: scilicet eam esse gratiam quandã visum, auditum, & mentem delectantem: quam gratiam Plotinus loco citato vocauit appositissime florem animi. Aristoteles autem libr. 7. Physic. tex. 17. dixit: pulchritudinem non aliud esse, nisi proportionem quandam extremorũ, & mediorum membrorum, quam pulchritudinem in Poetica capit. 7. dixit sitam esse in ordine, & magnitudine. Alcinous etiam Platonis sectator dixit, pulchritudinem positam esse in ordine, modo, & specie. Cæterum Galenus lib. 1. de vsu partium capit. 9. dixit pulchritudinẽ nihil aliud esse, nisi optimam quandam corporis constitutionẽ, quæ actionibus iudicatur, non autem colore, nõ carnis mollitie, quemadmodum iudicat ars Cõmotica, hoc est, ars fucatrix. 5. autem de placitis Hipp. & Plat. cap. 3. dixit pulchritudinem nihil aliud esse, nisi cõstitutionem, & aptam membrorum inter sese connexionem. Sed quia connexio est quiddam compositum, aut saltem compositã rem aliquam significat; eapropter idem Galenus li. ad Thrasyb. c. 14. explicare intendens diligentius quid sit ipsa pulchritudo: dixit, eam esse constitutionem ex connexione membrorum decenti colore, congrua carne, & quibusdam alijs constantem. quæ aliæ res sunt magnitudo, numerus, situs & figura. Quæ omnia qualia, quanta, quo ordine, & quo situ esse debeant, declarauit nobis, & Vitruuius lib. 3. capit. 1. & Plin. lib. 7. capit. 17. Et diligentisime omnium ætate nostra Albertus Durerus, & Põponius Gauticus

lib.de ſymmetris. Ex ijs, quæ hactenus intellexiſtis circa aliorum de pulchritudine ſententias, colligo definitionem pulchritudinis hoc modo dari poſſe, vt ſit Diſpoſitio ſeu forma quædam, ex optima corporis cõſtitutione orta, ſenſui grata. Cur dixerim Diſpoſitionem, & nõ potius habitum, attendite. Nam cum ſit neceſſarium genus afferre, ſub quo pulchritudo contineatur: nullũ accommodatius inuenitur, quàm forma accidentalis, id eſt diſpoſitio: quippe quæ in prima ſpecie qualitatis locata reperitur. Cur autem non potius habitus nuncupetur, ratio in promptu eſt, quia pulchritudo corporis non eſt res admodum ſtabilis: ſed momentanea, & vt dicebat Seneca in Hipp. fugax. quare ſummo iure dicta videtur Diſpoſitio. Oritur autem omnis diſpoſitio ex aliqua qualitatum primarum conſtitutione: ſed quia conſtitutio hæc modo bona eſt, modo deterior: pulchritudo non conſequitur quãlibet conſtitutionem, ſed optimam. Sed video dicturum eſſe aliquem: cur non potius dixerim, quemadmodum Galenus, eam eſſe optimam cõſtitutionem. hoc autem non dixi, quia optima conſtitutio eſt quidem cauſa pulchritudinis, ſed non ipſa pulchritudo. Solet enim Galenus ſæpe deſcriptiones accidentium adferre per ſuas cauſas: quod nos hoc in loco minime faciendum eſſe iudicamus. Dicitur poſtremo ſenſui grata. primo, quia vt ſapientiſſime dixit D. Thom. prima ſummæ quæſt. 5. art. 4. Senſus cum poſitus ſit in quadã proportione, ſemper ijs reb. delectatur,

quæ

quæ habent inter ſe proportionem. Et ideo dicebat Angelicus Doctor, pulchritudinem hac ratione ſenſus delectare. Dixi enim ſenſui in vniuerſum: quia, tametſi pulchritudo potiſſimum oblectet ſenſum viſus: attamen delectat quoq; aliquo pacto alios ſenſus, ſi non immediate, ſaltem viſu ipſo mediante. Auguſt. Sueſſanus lib. ſuo de pulchro capit. 34. damnat Medicos, quod deſcribentes pulchritudinem nuſquam commemorauerint vocem: quaſi vox etiam partem habeat in pulchritudine: quemadmodum, & aliæ qualitates. Sed dupliciter errauit magnus hic Philoſophus. Primo, quia vox minime neceſſaria eſt ad pulchritudinem conſtituendam: & inde apparet, quia corpora pulchra, etiam dum tacent, pulchra ſunt. Secundo, quia tametſi Medici expreſſe non meminerint vocis: attamen ad optimam cõſtitutionem ſimilarium, & inſtrumẽtalium partium neceſſario ſequitur etiam accõmodata, ac iucunda vox. Ex hac pulchritudinis pictura facile colligitur quid ſit turpitudo: quia ſi pulchritudo eſt forma accidentalis ex optima corporis conſtitutione orta, atque ſenſui grata: quis non intelligit turpitudinem, ſeu deformitatem eſſe formam accidentalem ex praua corporis conſtitutione ortam, atque ſenſui ingratam? vt quemadmodum pulchritudo eſt effectus ſanitatis, ſicut dicebat Galenus lib. ad Thraſyb. 14. ſic etiam turpitudo ſit effectus morbi alicuius. In eo tamẽ differens à pulchritudine, quod in ea conſtituenda opus eſt omnia conueniant,

quæ faciant pulchritudinem: in turpitudine autẽ inducenda, vel paucę res, vel vna ſola ſufficiẽs ſit. Quamobrem cũ nos de pulchritudine recuperãda, vel conſeruanda tractaturi ſimus: poſtulabat rei ratio, vt etiam de turpitudine abolenda, & de cauſis ipſius agamus. Sed circa definitionem pulchritudinis oritur ſingulare, & iucundũ problema: ſcilicet, vtrũ neceſſarium ſit eos, qui ſanitate optima fruuntur, etiam neceſſario pulchros eſſe: & vtrum qui ſani ſunt a natura, & pulchri, iidem etiã neceſſario boni ſint. Nam ſi experiẽtiam quæ rerum magiſtra eſt ſpectemus, quotidie videntur homines, qui & boni, & turpes, ac male ſani ſunt: videntur e contra multi maxime ſani, robuſti, qui tamen & turpes, & praui ſunt: ita vt experientia nulla demonſtret rem certam & conſtitutam in hoc genere haberi. Ex altera parte non deſunt rationes, nõ deſunt autoritates: quæ probant ſemper ſanos, & pulchros, & bonos eſſe. Ratio in primis illa efficaſſima eſt: ꝙ ſanitas nihil aliud eſt, niſi optima cõſtitutio corporis, tũ in ſimilaribus, tum in diſſimilarib. Similiter pulchritudo eſt forma orta ex hac conſtitutione: vt videatur hoc eſſe neceſſariũ, vt qui optime cõſtituti ſunt, hoc eſt ſani, ijdem etiã pulchri ſint. Præterea fuit ſentẽtia Ariſtotelis 14. ſect. probl. 1. & alibi, animam noſtrã, ſiue mores ipſius ſæpe corporis temperaturam ſequi. Quæ opinio vſque adeo valuit apud Galenum noſtrum, vt libellum integrum ediderit, in quo probat, animi mores ſequi corporis temperaturã. qua ratione,

vt

vt ego puto, compulsi plerique Platonici, immo vero ipse Plato in Phædro, dixerunt; neminem pulchrum malum esse posse. In hac rei obscuritate puto ego ita statuendum esse, sanitatem corporis, aut exactam & perfectam esse, aut imperfectam, & deficientem: sic pulchritudo, aut perfecta est, aut deficiens a perfectione. vbi sanitas perfecta est, sum huius sententiæ, necessarium esse, vt ibi etiam adsit pulchritudo: quia vtraque, vt audiuistis, posita est in optima & exquisita constitutione. Et hæc ratio, vt hoc obiter dicam, me impulit ad credendum semper, corpus Christi seruatoris nostri fuisse pulcherrimũ, quandoquidem corpus illud perfectissima temperatura, sanitate donatum fuit: vt consequenter credendum sit etiam pulcherrimum fuisse. Quanquam scio non defuisse inter veteres patres, qui aliam sententiam secuti sunt: vt fuit Clemens Alexan. libro.3. pædagogij cap. 1. in fine, vt fuit Origenes, Cyrillus, & forsan etiam Beatiss. Thom. in 44. Psalmum. Vnde etiam potestis colligere vehementer errasse Hier. Car. qui in Cõment. quadripartiti Ptol. scriptum reliquit, nescio quo authore, Christi vultum fuisse lentiginosum. Sed hæc obiter.

De ortu, & auctoribus Cosmeticæ artis. Cap. II.

NVNC videamus, quæ fuerint artis decoratoriæ primordia. De quib. cũ nihil certũ apud scriptores inueniã, suspicor hãc artẽ eo tpe

inuentam,& medicinæ coniunctam fuisse, quo etiam Gymnastica & reperta, & medicinæ coniuncta fuit. Ad hoc autem credendum illud me inuitat: quòd Plato in Gorgia prodiderit Decoratoriam artem esse Gymnasticæ partem:& si etiam aliquid huic sententiæ addere licet, puto primum omnium hanc artem apud Ægyptios originem habuisse. Primo quia, vt scribit Herod. lib. 2. Ægyptus primis illis temporibus adeo Medicis abundabat: vt vnaquæque corporis pars proprios Medicos haberet: oculi, aures, (sit mihi venia) etiam podex. Secundo fuit, quia vt plerisque in locis significauit Hippocrates, & post Hippocratem Atheneus libro 15. dipnosoph: Vnguẽta, odores, coronæ & alia, quibus pulchritudo ornatur & augetur, Ægyptiorum inuẽta fuere. Neque valet quòd hæc potius pertineant ad Comoticam, quàm ad Cosmeticam: quoniã his etiã vtitur Decoratoria ars: sed alio modo, & alia ratione. Habuit quoque hæc ars omni pene tempore, atq; omni pene ætate autores, qui eã excoluerunt, quique scriptis eam aliquando commendarunt. Antiquitus Cleopatra fuit in Ægypto nata, Crito erit à Gal. citatus, Moschio, inter Arabes scripsit de arte Decoratoria Auic. Rhases. posterioris temporis Chirurgi pene omnes, sed infeliciter, vt Nicol. Florentinus, Gordonius, Gabriel Fallopius, qui cum magna laude, & fructu in hoc gymnasio professus est.

De

De vtilitate huius artis. *Cap. III.*

DE vtilitate, ſeu cōmoditate, non eſt vt quicquam dicam, quandoquidem habetis Galenum, qui primo de med.loc.cap.2. ſcribit artem Decoratoriam, non ſolum cōferre ad ſanitatem ipſam: verum etiā in ea retinenda maximam partē habere. Addo & ego hanc artē vtiliſſimam eſſe, propter ciuiles omnes cōſuetudines: quia ſicuti gratū eſt omnib. cum iis verſari, qui pulchri ſunt: ita quoq; dedecus eſt pulchritudinem naturalem contemnere, obſcurare, & quaſi defœdare. Sed ſi, quemadmodum dicebat Gale. lib. ad Thraſyb. tria ſunt corporis bona, ſanitas, robur, & pulchritudo, atq; hæc bona conferunt ad felicitatem humanam cōparandam, quam etiam omnes exoptare dixit Ariſtoteles 1. Eth. quis non videt hanc artem ad felicitatem etiam comparandam pertinere?

Sub qua medicinæ parte collocetur. *Cap. IIII.*

QVÆ pars Medicinæ ſit ars Decoratoria, non erit etiā difficile cognoſcere, poſtquā Galenus noſter locis citatis dixit hanc artem Medicinæ partem eſſe: quæ cùm diuiſa ſit in theoricam, & practicam; ad practicam pertinere ſatis euidens eſt: vt etiam nos rem minime alienam à munere noſtro fecerimus; qui partē practicam profitemur. Cum autem practica in duas partes ſecetur, in curatoriam, atque ſalubrem, ſeu tuendæ valetudinis artem: ſum huius ſententiæ, decoratoriam artem pertinere, partim ad curatoriam, partim ad artem tuendæ valetudinis. Nam

ſi, vt ſcribit Galenus libro de tuend.valet.cap.5. tractatio optimæ conſtitutionis, partim therapeutica eſt, partim ſalubris, facile eſt hinc colligere quodam pacto decoratoriam artem, quæ verſatur circa optimã conſtitutionem, eſſe partim curatoriam, partim ſalubrem. Accedit etiam artificem decoratorium, non ſolum operá dare pulchritudini conſeruandæ: verum etiam turpitudini auferendæ. Quod cum fieri non poſſit ſine cognitione, & ſine ademptione eorum morborum, qui turpitudinem faciant; quis non intelligit hac ratione pertinere ad curatoriam facultatem? ſicuti ad artẽ tuendæ valetudinis pertinet: cum verſetur circa eam optimam conſtitutionem tuendam, quæ facit ipſam pulchritudinem. Haberis igitur quid ſit ars Decoratoria: quid pulchritudo: quæ fuerint initia huius artis: quæ eius commoditas: quot autores habuerit: & quomodo ad Medicinam referenda. Sequitur vt ad rẽ propius accedamus, hoc eſt, vt pulchritudinis curandæ, & reparandæ particulatim rationem exponamus. Quæ pulchritudo, etſi varia, atque diuerſa ſit in fœminis, atque in viris, vt docuit Plot. 6. Eneade lib. 1. erit tamen vnica ratio, qua incedendum erit nobis in vtraque pulchritudine curanda. Quæ ratio, quoniam partim circa vniuerſalem corporis pulchritudinem verſatur, partim vero circa particularem, ſeu partium formam: initium capiemus ab vniuerſali.

Quot

Quot vitiis pulchritudo corrumpatur, & de quibus primo sit agendum. Cap. V.

CONSTITVTIO ea, quę pulchritudinem facit, corrumpi & defœdari solet a multis rebus, a magnitudine, a colore, a cutis dispositione, a numero, a figura, & a situ. Vniuscuiusque huius rei vitium potest in corpora humana turpitudinem inducere: & eo magis, si plura simul iungantur. Hæc aũt non solum turpitudinem inducunt in vniuersum corpus: verum etiam in ipsius partes. Loquar aũt prius de turpitudine vniuersali, hoc est, de pulchritudine totius corporis vitiata. Hæc autem, quia posita est in magnitudine, colore, & in cute; de turpitudine cutis vberrime alias tractaui in lectionibus de affectibus cutaneis. quo circa quæ semel, & diligenter tractaui, iam non repetam. Loquar igitur de vitiis secundum magnitudinem, & colorem: in quo sermone, etsi profitear decoratoria tantum tractare, non deero tamen oblata occasione, etiam comptoria documenta immiscere. Incipiam ergo a vitiis secundum magnitudinem, quæ duo sunt, alia in excessu, alia in defectu. Et videtur quædam ratio postulare, vt primum incipiam ab excessu. Sed video aliquem dubitare posse, cur non potius initium sumam a vitio secundum colorem; siquidem pulchritudo videtur esse præcipuum visus obiectum: & præcipuum visus obiectum est etiam color, vt hac ratione primum locũ videatur postulare color, non autem

magnitudo. Respondeo, me hoc fecisse propter iustas rationes. Nam magnitudo, & tempore, & natura, & dignitate videtur antecellere aliis accidentibus. quo fit vt Aristoteles in prędicamentis post substantiam de quantitate tractarit. Dicebat autem Galenus 6. de plac. 5. Medicum in docendis rebus naturalibus ordinem ipsum naturæ seruare, vt scilicet prius tractentur, quę sunt priora secundum naturam. Accedit etiam, quòd tametsi color sit obiectum visus: tamen absque magnitudine minimè videre potest; immo verò sæpe videtur magnitudo sine colore: exemplum est, quia corpora, quæ videmus remotissima, cuius coloris, & an colorata sint, non exacte percipimus: sed necessario videmus ea sub aliqua quantitate. Hinc intelligitur minime perperam fieri, si prius tractentur vitia secundum quantitatem: quemadmodum Auicen. & pene omnes alij pertractarunt.

De obœsitate totius corporis, & partium. Cap. VI.

DICITVR hoc vitium apud Græcos πολυσαρκία, vt 14. Method. & 1. de tuend. valetud. sic etiam appellauit Cœl. Aurel. vocatur etiam interdum παχύτης, interdum πιότης, Latini vocant modo corpulentiam, modo obœsitatem, modo pinguedinem. Cœl. Aurel. in fine lib. 5. de morb. diuturnis appellauit etiam καχεξίαν, malum habitum. Est hic affectus, seu hæc turpitudo, immensa crassities totius corporis, lædens pulchritudinem

tudinem & actiones. Voco crassitiem, quia, vt omnes sciunt, magnitudo tres dimensiones habet, longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Secundum longitudinem si corpora excedunt, deturpatur quidem pulchritudo; quia sic fiunt gigantes: sed hoc vitium a Medicis non tractatur; tum quia rarissime contingit, & longissimis temporum interuallis; & si quãdo contingit, incurabile est vitium, nisi placeret facere quod Prædo apud Galenum, qui longiorib. hominibus pedes amputabat. Si augeatur corpus in immensum secundum latitudinem, & profunditatem: hæc dispositio appellatur crassities, obœsitas, de qua tractaturi sumus, vt iure pro genere a nobis posita sit crassities, & quidem immensa. Sed dicetur, quisnam debet esse terminus longitudinis, & latitudinis corporis pulchri? Varij varia hac de re scripserunt: sed placuit semper mihi sententia Ioannis Gorropij in sua Gigantomachia, vbi ex sententia Homeri colligit, longitudinem hominis pulchri debere esse quatuor cubitorum, & latitudinem vnius cubiti; vt si, vel excedatur longitudo, vel deficiatur ab ea: & similiter, si excedatur latitudo, aut ab ea deficiatur, vitia suboriãtur pulchritudinem corrumpentia. Dictum est totius corporis, ad differentiam crassitiei partium. nam interdum contingit, vt & in viris, & mulieribus vna pars crassior fiat, quam altera: qui homines non vere dicuntur obœsi. Nam si caput magnum habeant, Capitones dicuntur; si nasum Nasones, si labiũ La-

beones, Brochi. si mammas, mulieres vocantur mammosæ apud Plautum: si pedes Pedones. Nã hęc nomina sunt nomina familiarum Romanarum, quæ adepta sunt a vitio partis, quo maiores fuerant affecti. Est igitur obœsitas, & crassities non partium, aut partis, sed totius corporis. illud tamen animaduertendum, dum dico totum corpus, minime intelligendum esse, quod corpus æqualiter secundum totum euadat crassum, quia magis semper venter pinguescit: minus aũt caput. vnde qui plus iusto ventrem crassum habent, peculiari nomine vocãtur προγάστορες, Plautus vocauit vẽtrosos. Sed percunctabitur aliquis, qua ratione fiat, vt homines crassiores euadant secundum ventrem, minus secundum caput. Arist. 5. sect. probl. 14. tradens huius rei rationem, scribit, ventrẽ idcirco magis pinguescere, quam alias partes: quoniam proximus est loco alimenti; quasi perpetuo sibi suppetat pinguedinis, seu materiæ copia. Sed præter hanc rationem est & alia, scilicet quod vẽter locus calidissimus est. vnde cum adsit materiæ alimentaris ingens vbertas: cum etiam magna vis adsit autoris pinguedinis, nimirũ caloris, iure fit, vt multo magis hęc pars pinguefiat, quam omnes aliæ corporis partes. Cur vero caput minus crassescat, quam cæteræ partes, attulit Plato in Timæo causam finalem, vbi scribit, diuinum opificem caput hominis voluisse esse gracile & excarne: ne animę potẽtia ratiocinatrix mole carnis grauata a suis operationibus impediretur. Sed est & alia naturalis

causa

causa huius rei, scilicet, quod caput lõgissime remotum est, tum a loco, vbi alimentum copiose fabricatur, tum etiam a loco caloris. Dixi lædens pulchritudinem, quandoquidem & id, quod primo afficitur est forma, vt iure videatur ponenda esse vitiata pulchritudo ante actiones vitiatas. quas etiam insigniter ab obœsitate violari facile intelligetis, si per omnia actionum genera diligenter discurramus. Et quo ad actiones pertinentes ad speciei conseruationẽ: primo in mulieribus læditur, & in viris fœcunditas. Siquidem dicebat Hippocrates 5.aph.46. nec non in libro de sterilibus, mulieres nimium obœsas idcirco non concipere, quoniam os vteri ipsorum ab omenti pinguedine ita coarctatur, & constringitur: vt nequeat semen viri recipere, quemadmodum par esset: præterquam quod menstrua in obœsis semper sunt parciora; semen frigidius & fluidius. Sic etiam Aristoteles libro 2. de part. animalium, in fine cap. 5. dixit animalia obœsiora semper esse steriliora, eo quia, vt dicebat etiam Plutarch. 2. sympos. quæst. 6. sanguis qui deberet in semen conuerti, fere totus in pinguedinem absumitur. Si spectemus actiones ad indiuidui conseruationem pertinentes, in primis dicit Aristot. loco citato, corpora pinguiora citius senescere, & consequenter citius interire. Ad hæc pingues & obœsi semper minus appetunt, minus comedunt, minus sanguinis generant: quodcunq; agant, semper summa molestia & labore faciunt. pulsos paruos & frequentes habẽt:

palpitationibus cordis tentantur, syncope, difficiliter anhelant. ita vt, siue iaceāt, siue ambulent, vix spiritum trahant. Pari pacto si actiones animi æstimemus; in primis illi, qui nimium obœsi sunt, vix ambulare possunt, vt venustissime Auicen. dixerit 7. quarti tract. 4. in initio 5. c. obœsitatem siue pinguedinē esse corporis compedem. Quod etiam significauit olim Pythagoras, qui videns quendam nimium pinguem, dixit: eum molestissimo carcere teneri. Sic Galen. 14. meth. 15. dicebat, vsq; adeo infelicem fuisse Nicomachum illum Smirnæum: vt præ obœsitate, neque sese moueret, neq; podicem tangere posset. Haud secus etiam læduntur actiones principes cerebri a nimia pinguedine. Vnde Plato cum esset obœsus & crassus: elegit Academiā, locum Athenarum insaluberrimum, vbi habitaret, vt scilicet comprimeret nimiam pinguedinem, & liberiorem intellectum possideret, quemadmodum scribit Basilius in libro de legēdis antiquorum libris, Porphyrius in 1. libr. de abstinentia, & Æneas Platonicus in dialogo de immortalitate animæ. Sed dubitabitur, vtrum a pinguedine impediantur actiones mentis, & intellectus: nec leuis oritur difficultas: quandoquidem cum operationes animi oriantur a cerebri temperatura, non videtur incommodi aliquid adferre posse huic copiam pinguedinis: & eo maxime quod cerebrum vallatū est ossibus, & omnis pinguedinis expers. Accedit etiam quotidie homines maxime obœsos videri: qui tamē pręclare & in-

genio

genio, & intellectu valent. Ex altera parte audiuiſtis quid fecerit ſapientiſſimus Plato: prætér quod eſt adagium celebratiſſimum apud Græcos: Craſſum ventrem non parere intellectum ſubtilem, quod celebratum inuenietis à Galeno in lib. ad Thraſyb. cap. 37. & a D. Baſilio, qui fuit illuſtris Medicus in libr. de vera virginitate. Pro reſolutione dicendum eſt, duplicem eſſe obœſitatem, vt docet Galen. 2. de temper. 4. aliã quidem naturalem, aliam vero aduentitiã: & vtranque vel eſſe moderatã, vel immoderatam. Qui ſunt a natura craſſi, niſi immoderate ſint pingues, nil prohibet, quin & ingenio, & intellectu valeant: ſed qui fiunt craſſi propter gulam & voracitatem, hi ſunt quorum intellectus ſolet eſſe craſſiſsimus: & de hoc genere pinguedinis interpretandum eſſe prouerbium illud aperte docuit Baſilius loco citato. Quare autem, qui ita fiant craſſi, intellectu & mente non valeant, hæc eſt ratio: quia propter ingluuiem ſanguis impurus generatur: ex hoc ſanguine fiunt craſsiſsimi ſpiritus in corde: ex his ſpiritibus fieri non poteſt, vt in cerebro optimi ſpiritus fiãt: & propterea cum ſpiritus animales in his fiant craſsi & impuri, fiũt etiam tardi, & omnino ſtupidi. Qua ratione puto cõpulſos eſſe Lacedæmonios, vt non ſolũ vituperarent huiuſmodi obœſos: verum etiã legibus ſeueriſsime illos plecterẽt: quòd ſcilicet hæc ſapientiſsima gens intelligeret eos, qui ob voracitatẽ obœſi euadunt, non poſſe nec prudentia, nec intelligẽtia valere. Habetis igitur quomodo

iure dictum ſit, pinguedinem immẽſam offendere etiam intellectus operationes. Eſt pinguedo immenſa tumor: ideo vt dicebat Gale.lib.de differentiis ſympt.cap. 2. eſt modo ſymptoma, modo morbus. obœſitas poteſt eſſe, & ſymptoma,& morbus. Eſt ſymptoma, quoties ſolã pulchritudinem & formam lædit: eſt autem morbus, quoties non ſolum pulchritudinem, ſed & alias actiones offendit. Fit hic tumor dupliciter: interdum ex materia, quæ toto genere præter naturam eſt, vel fit ex materia alimentari, quæ ſola copia peccat. Cæterum obœſitas nequaquã fit ex materia præternaturali, ſed ex naturali; ita tamen, vt ob immẽſam copiã lædat. Dicebat Gal. in libro de differẽtiis morborum, copulari cum morbo magnitudinis, morbum etiam in figura; itaque dubitatione dignum videtur, vtrum in obœſitate, quæ eſt morbus ſecundum magnitudinem, ſit etiam morbus in figura. Veritas eſt, obœſitatem non neceſſario vitiare figuram eo modo, quo fiunt morbi ſecundum ipſam; vitiatur quidem forma, & pulchritudo, ſed non rectitudo, non cauitas, neque alia, quę conſtituunt figuram a medicis appellatã. Ergo cauſſa materialis huius mali eſt materia ſanguinea: qui ſanguis cum e venis funditur in partes ſolidas, vt in eas conuertatur, vel eſt oleoſus, & aereus, vel eſt craſſior & terreſtris. Si ſit oleoſus & aereus, conuertitur in pinguedinem & adipem: ſed ſi craſſior atque terreſtrior ſit, conuertitur in carnem. vnde ſi maior ſit copia ſanguinis oleoſi & aerei,

maior fit pinguedinis copia: ſed ſi plus ſit ſanguinis craſſioris, efficitur multo maior carnis copia, ita vt corpora interdum craſſa euadant propter carnem, interdum propter pinguedinem. Hæc quidem plana ſunt, & pene ab omnibus cõprobata: illud tamen incertum eſt, ſcilicet a quonã agente hæc materia ſanguinis oleoſa cõcreſcat, & in adipem vertatur. nam neceſſe eſt, vt habeat aliquod agens, vi cuius cõcreſcat, & fiat adeps. Plerique in ea ſententia fuerunt, pinguedinem fieri a frigore: & hanc ſententiam videntur ſecuti cum Medicis philoſophi. Potiſſima eorum ratio eſt, quod ſcriptum ſit ab Ariſtotele 4. Meteor. & vera experientia comprobatum; ea, quæ liquantur ab igne, condenſari & concreſcere a frigore. Sed inquiunt, omnis pinguedo a calore liquatur. igitur videtur rationi conſentaneum a frigore condenſari. Alij contrariam ſecuti ſunt ſententiam, ſcilicet pinguedinem fieri a calore, non autem a frigore. Atq; & hi adducti ſunt ratione nimirum, quod adeps ſit corpus calidum, & cõſequenter neceſſe ſit eum fieri a calore; quia qualis effectus, talis cauſſa. Accedit etiam, quod fuit ſententia & Hippocratis & Ariſtot. atq; etiam ab Anatomicis cõprobata, pinguedinem concreſcere circa partes calidiſſimas, circa ventrem, vbi ſunt viſcera calida, imo circa cor, quod calidiſſimum eſt, vt propter hanc rationẽ videatur multo rationabilius a calore fieri. Multæ aliæ ſunt rationes & autoritates pro vtraque parte, ſed ne vos inutiliter in his

quæstionibus detineam; dicam, quæ sit huius problematis veritas. In pinguedine duo possumus considerare, materiam, agens, & tertio loco modum actionis agentis in materiam. Si materiam consideremus, pinguedo semper fit a calore commoderato: rem autem ita sese habere, hac vna ratione intelligi potest accepta a Galeno 2. de facul. naturalib. 8. vbi scribit: sanguinem fieri semper a calore commoderato: alios autem succos a calore incōmensurato. Sed materia adipis est purus sanguis. quare exploratissimum ū esse debet etiam a calore commoderato fieri. Si spectemus agens ipsius pinguedinis, dico: quod cum esse possit calor commoderatus, & a commoderato deficiens, (quem calorem deficientem si placet appellare frigus, non veto) Quòd autem fiat tanquam ab agente pinguedo a calore commoderato, & minore qui vocatur frigus; audite sententiam Auicen. hic enim 7. fen. quarti tract. 4. cap. 5. tradens rationem curādæ nimiæ pinguedinis inquit; eum scopū debere esse semper propositum: vt si habitus, qui facit pinguedinem, frigidus sit, calefacientia adhibeantur: sin autem calidus æqualiter, inquit tunc agendum esse cū remediis, vel refrigerantibus, vel immense calefacientibus. Ex quibus verbis clarissime colligere potestis, voluisse Auicen. pinguedinē fieri modo a frigore, modo a calore: nō quidem a frigore positiuo, & actuali, quemadmodū male quidam existimarunt, sed a tepore, qui & ab ipso, & ab aliis, vt puto, frigus est appellatus.

Si

Si postremo spectemus modum ipsius actionis: dico, & a calore commoderato, & calore remisso posse etiam pinguedinem fieri. Nam quis est modus, quo fit pinguedo? hic est, quod pars aerea sanguinis, qui cõuertendus est in pinguedinem, partim absumitur, partim crassescit. Vbi aer crassefactus est, fere idem ipsi cõtingit, quod oleo, dum crassescit. nam si videatis oleum crassefactum, paulo minus ęmulatur pinguedinem, seu adipem. Sed illud interest, quòd adipis substantia magis coagulata est: & ideo multo difficilius liquatur ab igne, quam oleum crassefactũ. Itaque si spectemus hanc cõdensationem, & calor commoderatus, & remissus potest hanc facere. Exemplum habetis lapidum, qui generantur in corporibus animalium. Hi enim qua ratione condensantur? non quidem gelu, nec frigore: (nugæ enim sunt, quod in viuo corpore sit vnquam gelu, quod possit cõdensari) sed fiunt, quoniam calore cõmoderato vesicæ & renum, partes subtiliores consumuntur, & terrestriores remanent, quod quidem fieri potest ob diuturnam actionem, vel caloris moderati, vel remissioris. Sed quid dicemus ad tot autoritates? ad rationem quod, quæ liquantur a calido, condensentur a frigido? Respondeo, illud quidem verissimum est: sed cum calor, & frigus comparatiue sæpe ab autoribus dicantur: hæc veritas est, quæ liquantur a calido insigni, condensari vel a frigore, vel a calore diminuto, qui habet rationem frigoris, vt propterea verissimum sit liqua-

ri adipem a calore, & eundem concretum esse a frigore, hoc est a calore imminuto. hanc puto esse veritatem huius problematis irrefutabilem. Causæ internæ mediatæ complures sunt: in primis est sexus, de quo cũ loqueretur Galenus 2. de temper. dicebat, mulieres fieri obœsiores viris: propterea quod frigidiores sunt. sed ego puto alias etiam conuenire rationes, & causas. Primo humiditatem nimiam, & abundantiam sanguinis, cuius indicium est, quod singulo mense insignem excernunt sanguinis copiam. secundo, mulieres sunt maxima ex parte sedentariæ. dicebat autem Aristoteles 5. sect. proble. 14. sedile pinguedinẽ inducere. immo nisi Galenus pro frigore intellexisset calorem remissum: iurarem ipsum esse hallucinatum, quia inter omnia animalia nullum est, quod magis pinguefiat, quam sus: attamen scribit Aristoteles 10. sect. probl. 23. sues calidissimos esse, & propterea hyberno tempore non emittere pilum. Cum sint igitur sues calidissimi, attamen pinguissimi euadant: ita vt relatum sit, mures sæpe perfodere corpora suum, & ab illis ob pinguedinem non sentiri. Inter has causas est ætas. vnde pueri solent pinguiores semper esse viris: cum propter vbertatẽ sanguinis oleosi, & aerei, tum maxime propter caloris natiui copiã. Temperatura etiam calida, & humida inter has causas reponitur. postremo est dispositio paterna: cum ex pinguibus parentibus oriantur pingues filij. Causæ internæ, sed præter naturam, sunt omnes morbi diuturni: quippe

quippe cum exploratiſſimum ſit, multos ex ijs, qui longam valetudinem ſuperarunt, fieri obœſos; nec ſine ratione, quia longis morbis, non ſolum conſumuntur inutilia excrementa, verum etiam habitus corporis permutantur, ita vt, qui antea praui fuerant, meliores euadant. Cauſæ externæ plures ſunt. in primis aer frigidus & humidus, vt dicebat Galen. 2. de ſimpl. medicamentis ca. 20. Hinc eſt, quod hyeme corpora magis pingueſcant in regionibus frigidis. nam receptiſsimum eſt ſub plaga ſeptentrionali corpora fieri pinguiſsima. Somnus etiam cauſa pinguedinis eſt: quia in ſomno magis coquitur ſanguis, & ꝑinde magis vnitur, & aſsimilatur. Quies, & ociũ eſt ex iis cauſis; propterea dicebat Ariſtoteles, ſedile facere pinguedinem. abſtinentia a curis, a ſtudijs, potiſsimum autem a venere. vnde conſueuerunt animalia, & aues caſtrari: vt abſtinentia Veneris pinguiora euadant. Potus vini craſsi, & generoſi copioſus pinguedini generãdæ valde cõfert. Cibi quoq; multi, optimi, pingues huic generationi valde conferunt, vt ſunt oua, lacticinia omnia, paſticia, pulmẽta. ſunt enim aliquę mulieres, quæ pinguefiunt vſu frequentiſsimo panis aqua cocti: ad quod confert proprietate quadã vſus medullæ nucis Indicæ. De ſale dubitari põt: vtrũ eius vſus conferat ad pinguedinẽ. Plutarch. in quæſtionibus naturalibus quæſtione 3. ſcribit, Apollonium Herophili illius Magni filium conſueuiſſe pinguefacere emaciatos vſu rerum ſalitarũ; quod etiã confirmari poſſe videtur cõ-

ſuetudine paſtorum: qui vt pinguefaciant oues, &capras, exhibent ipſis ſal. Ex altera parte eſt idē Plutar. qui quærēs rationem, ob quam aqua putealis minus nutrit, inquit; quia ipſi ineſt maior pars ſalis, qui extenuat & emaciat corpora. præterea experientia certa eſt, corpora conſumi, & tabefieri à ſale. Dictū eſt bene, ſalem ſuapte natura, cum exſiccare & cōſumere valeat, ineptiſſimum eſſe ad pinguedinē inducendam: ſed per accidens poteſt conferre pinguedini faciendæ: & id duobus modis: Primo, quia ſal eſt veluti vehiculum alimenti; & veluti cuneus, quo alimentum partibus alendis infigitur: ſecundo, quia ſal excitat appetentiam, ſitim. Vnde propter hæc cum plus cibi, & potus ingeratur, fit neceſſario, vt pinguedo augeatur. Cognoſcere pinguedinem, promp um & facile eſt, vt non ſit opus ſignis: ſed quia, alia eſt naturalis, vt audiuiſtis, alia adſcititia, ſeu accidentalis, operæpretium eſt notas habere, quibus vtraq; hæc pinguedo dignoſcatur. Si obœſitas ſit a natura, quatuor ſignis potiſſimum cognoſcitur, venarum anguſtia, glabritie, corporis virium infirmitate, & carnium frigore. Aduentitia autem cognoſcetur, venarum amplitudine, hirſutia, virium infirmitate, corporis æquabiliori frigiditate. Obœſitas naturalis incurabilis eſt: propterea dicebat Gale. 4. Meth. 15. Nicomachum illum obœſiſſimū, vt curaretur, indiguiſſe Æſculapio, immo verò ſi quandoque tenetur curatio huius obœſitatis, tantum abeſt quicquam profectus haberi, vt potius incidant

cidant obœſi in deteriores ægritudines. Cæterũ ea, quæ aduentitia eſt multo facilius curatur, & minori periculo. Scriptum eſt ab Hipp. 2. aphor. 44. craſſos, ſeu obœſos minus viuere, quam macilentos. Quæ ſententia Hipp. quatuor rationib. confirmari poteſt. Prior eſt Gal. in comm. illius aphoriſmi, vbi ſcribit, craſſos e natura, cum habeant venas anguſtiores, conſequenter habere minus ſanguinis, minus ſpirituum, minus caloris natiui; & idcirco minus etiam vitæ. Altera ratio eſt propoſita ab Auic. pingues expoſitos eſſe exitialiſſimis ægritudinib. apoplexiæ, paralyſi, aſthmati, ſyncopæ, febribus peſtilentibus. Exponuntur autem his ægritudinibus pingues, quia cum habeant omnes cauitates anguſtas, facile obſtructionibus tentantur. Tertia ratio propoſita eſt ab Auic. quod pingues, tardius percipiunt tum interna, tum externa vitia, eo quod pinguedo citra omnium controuerſiam expers eſt penitus ſenſus. Quarta, & vltima eſt, quod & ſi obœſi ꝓprias ægritudines percipiant: tamen, aut remedia adhiberi nõ poſſunt, aut parum iuuant; nam periculoſa eſt in obœſis, vt ait Auic. ſanguinis miſſio, periculoſa ſunt pharmaca, & purgatiões: quę vero extrinſecus adhibentur ægerrime penetrãt, propter pinguedinis reſiſtentiam. Quare cõſtat ſumma ſapientia dictum eſſe ab Hipp. craſſos & pingues minus viuere emaciatis. Sed video dubitari poſſe; num hæc ſententia vera ſit. nã Auic. 7. quarti trat. 4. in fine capitis 5. ſcribit, pinguedinem eſſe quidem laborioſam & moleſtam, ſed

ſignificare ſupra longitudinem vitæ, confirmatur Auic. auctoritas Ariſtotelis teſtimonio, qui in lib. de long. & breuit. vitæ cap. 5. nō longe a principio dicit; cauſam mortis eſſe ſiccitatem, ſiccarique faciliter humida tenuia; difficulter autē exiccari, & interire pinguia. Quamobrem his teſtimoniis videtur probari poſſe non recte Hipp. dixiſſe, obœſos minus viuere. Reſpondendum eſt id, quod dixit Gal. in commentario aphoriſmi citati; ſcilicet craſſitiem naturalem neceſſario breuitatē vitæ indicare propter allatas rationes, ſed craſſitudo aduentitia, minime indicium eſt breuitatis vitæ. ratio eſt, quia in his corporibus, cum reperiatur latitudo venarum, copia ſanguinis, & caloris; facile etiam intelligitur adeſſe vberrimū vitæ ſubſtentamentū. Sed quid dicemus ad Ariſtotelē? ſi recte mēs Philoſophi percipiatur, nihil contradicit Hipp. quia aliud eſt loqui de humido natiuo, in quo vita collocata eſt; aliud loqui de humido non natiuo, huiuſmodi eſt humiditas adipoſa. Si loquamur de humido natiuo, vt loquitur Hipp. veriſſimum eſt humidum hoc natiuum, quo pinguius eſt, eo difficilius conſumi, & propterea ſicut animalia, quæ habent hoc humidum natiuum tenuius, immo, & plantæ citius intereunt, pari pacto, & animalia & plantæ, quorum humidum natiuum pinguius eſt, diutius viuunt, quia difficilius hoc humidum a calore conſumitur. Curatio huius obœſitatis duos ſcopos præcipuos habet, vt docuit nos Gal. 14. meth. 15. Prior ſcopus eſt, vt iam facta pingue-

guedo liquetur,& assumatur,qui fit vsu rerum ca lefacientiũ,& exiccantiũ. alter scopus est,vt prospiciatur, ne noua pinguedo generetur, & propagetur. Intercipitur generatio pinguedinis, si vel subtrahatur alimentũ,vel si cõsumatur. subtrahitur alimentũ, aut priusquam corpus ingrediatur,aut vbi iam corpus ingressum est. Primo modo subtrahitur,quotiescunque pauci cibi offeruntur,aut inutiles alendo; subtrahitur secundo modo,quando nutrimentum a rebus alendis in alias partes auocatur. His autem scopis, atque etiam consumptioni ipsius alimenti iam ingressi corpus satisfacere oportet ijs auxilijs,quæ solent a Medicis administrari,Et vt primũ de auxilijs chirurgicis loquamur, fuerunt aliqui, qui existimarunt ad pinguedinem detrahẽdam magnopere conferre sanguinis missionem;sed hanc sententiam iure reprobarunt, & Cælius Aurelianus,& Auic.eo quod in corporib.obœsis,vires ita lãguidę sint,vt nequeãt sustinere hoc remedij genus. Quare multo sapientius fecerunt, & Ruffus Ephesius,& Gale.Ruffus, qui laudauit frequentẽ vsum cucurbitularum siccarum, Gale. qui commendauit vsum frictionũ, quæ fiunt pannis asperioribus, quæ fiunt sale vel nitro. Plinius auctor non contemnendus lib.7.cap.37.scribit, Apronium quendã Romanum ab obœsitate curatum esse, detractione pinguedinis; quo pacto fuerit detracta, minime clare significauit Plin.Sed si,vt videtur significare,id factũ existimauit ferro,fabulas õnino esse puto; sicuti ẽt meras nugas esse

existimo, quas narrat Ælianus lib. 9. de varia historia, cap. 13. vbi scribit, Dionysium Eracleotem Clearchi filiũ, vsque adeo obœsum fuisse, vt vix respirare posset, & consilio medicorum consueuisse acutissimis acubus curare, vt dum dormiret, sibi latera, & carnes perfoderentur vsque ad sensum, quo sic pinguedo tandem consumeretur. Quanquam sunt alii, qui scribunt, ipsum esse curatum vsu hirudinum toti corpori adhibitarũ: sed ego puto (vt dixi) meras nugas esse, & hæc auxilia superuacanea & inania esse. Transeo ad victus rationem, in qua tota curationis ratio posita esse videtur. Itaq; primũ ille, qui ab obœsitate liberari cupit; debet ante alia eligere sibi aerẽ calidum & siccũ, sæpe esse apud ignẽ, versari sub sole, esse in laconicis siccis, & tandem aere solummodo frui, qui sit calidus & siccus. vigilandum quã diutissime fieri potest, & si quandoque dormiẽdum, id facere oportet supra strata durissima, supra terram, supra ligna. Ad hæc oportet curis, & negocijs sese immiscere, dare operam literis, & studiis: dicebat enim Cæl. Aurel. propterea corpora studentium, vt plurimum esse macra, quia consumunt pinguedinẽ. & ni fallor, dicebat Gal. 1. de artic. curas vocari a Græcis μελεδόνας, quasi exedant mẽbra, & consumant carnes. vitare oportet ocium, sese quam vehementissime exercere. Propterea Hip. in lib. 2. de diæta, atque etiam lib. de victu salubri dicere solebat, ad consumendã pinguedinem magnopere conferre cursus celerrimos, ambulationes vehementes, & cibũ assumere

mere adhuc anhelante ſpiritu ob labores; ſic etiã inter alia exercitationes, vt nos quandoque in Gymnaſtica demõſtrauimus: volutatio facta humi, & ſuper arenam valde imminuit adipem, & carnes; ſic etiã vſus veneris magnopere carnes, & pinguedinem demit. vnde apparet animalia omnia ſalacia, propterea eſſe tenuia & emaciata, quia materia pinguedinis, & carnis vſu veneris conſumitur. Hic valet quod ſcribit Cælius Aurel. venerem nimis effęminare corpora, quia multo maior eſt cõmoditas quæ habetur aduerſus pinguedinẽ, quam ſit illa effæminatio, vt ipſe loquitur. aluum lubricam habere, ex iis eſt, quæ auxiliantur diminuendę pinguedini. Potus debet eſſe, aut vini aquoſiſſimi, aut aceti cum aqua, aut ipſius aceti ſolius, aut vini granatorum. Sunt qui laudant, ſi quotidie cyathus aceti calidi cum modico piperis ſummo mane capiatur: quod non improbo. ſed nihil inuenietis fructuoſius hac in re, quam vſus cuiuslibet potus parciſſimus, & vſus poſchæ, ſiue aceti & aquæ. Inter cibos primũ ratio habenda eſt panis. omnes conuenerunt in hoc ad pinguedinem diminuendam panem furfuraceum maxime eſſe vtilem. ſed quia, vt dicit Poeta ille, hic cib⁹ eſt potius caninus: ideo laudo potius panem hordeaceũ, de quo dicebat Ariſt. 21. ſect. probl. problemate 2. minus nutrire, quã triticeus. De aliis cibis, ita conſtituẽdum eſt, debere omnes cibos obœſorũ paucos eſſe, aut multos & prauos, ne ſcilicet pabulum pinguedini ſubminiſtretur. Quare carnes omnes vetuſtæ,

pisces similiter saliti in vsu esse debent. & inter carnes valde commendantur perdices, & lepores; quandoquidem hæc animalia nunquam pinguescunt: quanquam, vt suo loco dicam, de carne leporina veteres habuerunt hanc sentẽtiam; si septem diebus edatur facere pulchritudinem, sic vsus fructuum acidorum, acrium, & præsertim amarorum vtilissimus est. Vnde laudare soleo, & amigdalas amaras, & nucleos & huiusmodi, quæ vim habent insignem exiccandi, & consumendi. A dulcibus & pinguibus semper cauẽdum est, & præsertim illud vnum procurandum est, ne vnquam fames expleatur. Post victus rationem succedit cogitatio de alijs remedijs adhibendis, in quorum administratione debet medicus prudẽtissimus esse; quia vt monuit Cœl. Aurel. a ratione alienum est effugere malum, & in deterius incurrere, & ego re ipsa expertus sum, aliquando aliquos, vt exuerent pinguedinem, ad mortem esse perductos. & hoc obiter dicam. memini me legisse apud Cardanũ in lib. de subti. vbi tractat de plantis, regem quendam Hispanorum interiisse, cum procuraret pinguedinẽ deponere vsu cuiusdam herbæ, quam dicit Cardanus fuisse linguam auis vocatam. Debent omnia medicamenta in hanc rem accõmodata, facultatem habere subtiliantem, vt monet Auic. quandoquidem medicamenta subtiliantia tria operãtur, attenuant humores, dissipant, & eos a mẽbris auocant. sunt medicamẽta pro pinguedine tollenda diuersorum generum. Alia enim alte-

trantia ſunt, alia vero euacuantia: quæ alterant oportet ſint calida, & ſicca, tam interna, quam externa. Inter interna vti ſoleo præ cæteris oxymelite ſcyllitico, vtor etiam pro ſale condimentario ſale theriacali. Trochiſci viperini theriaca accommodatiſſima eſt, ſic gentiana, ſandaracha, lacca, vtilitatem ſolent adferre, ſi vel electuaria parentur, vel pillulæ. Extrinſecus poteſtatem habent exiccandi, & macrefaciendi balnea naturalia, vt ſunt balnea ſulfurea, aluminoſa, balneum ex aqua marina: & cognoui nobiliſſimum medicum Lucenſem Bertholinum vocatum, qui ſingulis annis ad thermas Lucenſes accedebat, vt deponeret pinguedinem, & ſibi feliciſſime ſuccedebat. Inter medicamenta euacuantia, primo dubitatur de vomitu, vtrum ad abſumendam pinguedinem vomitus conueniat. Auicen. non laudat omnem vomitum; ſed frequentem, atque etiam grauem. nec ſine ratione; quandoquidem vomitus leuis, & rarus potius pinguedinem auget, quam diminuat. Cœl. Aurel. ex alia parte vehementer damnat vomitum, & eo magis frequentem, nec ſine ratione: nam & ſi vomitu frequenti adimatur pinguedo, attamen dicit Cœl. Aurel. vſq, adeo prauus inducitur in ſtomachum habitus, vt mortis ſæpe cauſa ſit. Quid igitur ſtatuendum? Reſpondeo, illud ante cætera eſſe ſpectandum, cuius corporis habitus ſit pinguis. Si enim is eſt, vt ſubſtinere poſſit vomitus frequẽtiam vtilis eſt; modo tamẽ poſt vomitũ temperantia vitæ ſeruetur: alioquin ſi poſt vomitum

iterum copiose cibus sumatur, multum abest vt sic pinguedo minuatur. & hoc est, quod dicebat Cœl. Aure. vomitum non conferre, nisi quando copia insignis cibi adest. Quæ euacuant per aluum difficulter, si grauia sint, sustinentur a pinguibus. Itaq; soleo ipse abhorrere hæc grauia medicamenta, & blandiorib. vti, cuiusmodi est hiera laponis apud Gal. hiera gal. pillulæ de tribus, masticbinæ, pillulæ de aloe frequenter vsurpatę vtilissimæ sunt pro pinguedine adimenda. Quæ euacuant per vrinam, etiam hoc in casu valde cō ferunt, vt sunt daucus, asparagus, radix apij, ameos, & notandum hanc euacuationem potentissimam esse ad pinguedinem absumendam. Nam, qui patiuntur diabeticam passionem, videbitis eos ob vrinæ copiam statim macilentissimos euadere, & in febribus etiam obseruabitur hæc experientia, eas febres, in quibus multum mingitur, citissime corpora consumere & emaciare. In mulieribus menstruorum purgationes, etiam iuuāt aduersus pinguedinem, & propterea ijs quantum fieri poterit prouocare menses decebit. Vtor ego radice eritrodani, & in puluere, & in decocto, capillus Veneris vulgarissimus est; immo hoc in casu licet etiam deuenire ad vsum sabinæ, quæ potentissima est ad menses prouocandos. Sudor etiam vtilissimus esse solet; vnde laudantur insolationes, volutationes in arena a sole candefacta. Vsus etiam decocti guaiaci, & salsæ efficacissimus est. A radice chinæ abstinendum est, quippe quæ potius pinguefa-

cere

cere creditur. Plutat. in quæstio. natural. quæst. 6. scribit, rorem potatum magnopere conferre ad extenuanda corpora, & addit mulieres pingues sese emaciare huiusmodi rore, quem colligunt vestimentis, & lanis tenuibus. Sic etiam Cœl. Arel. laudat in curatione nimiæ pinguedinis rorem nocturnum ante solis ortum bibitũ. Sed quæretur, qua facultate ros possit corpora emaciare? Plutar. ait, ob vim mordentem. Sed non video, quæ sit mordens vis in rore accommodata ad hoc: idcirco puto, non alia facultate facere, nisi purgatoria. Iam scimus apud pharmacopolas multa purgantia hoc rore parari. & Geogonici scriptores referunt, pecora & iumenta emaciari, quando vescuntur herbis rore madidis: quo tempore alui fluore vehementer tentãtur. Præter obœsitatem totius corporis, solẽt partes quædam crassiores euadere, quæ vniuersum corpus deformãt, vt crura sola, solæ manus, mammæ mulierũ. Antiquitas ob scelestissimos vsus solebat amare in pueris testes paruos. vnde reputarunt inter turpitudinis notas etiam testes magnos habere. Quare ad artẽ decoratoriã etiã pertinet, huic turpitudini prospicere. vnde qui scopi ante fuerunt, hic ijdem habentur, vt facta pinguedo cõsumatur, & nouæ regeneratio prohibeatur. Pinguedo facta cõsumitur ratione victus instituta. Auicen. laudat etiã sanguinis missionem a parte opposita parti macrefaciendæ. vt autem prohibeatur nouæ pinguedinis accessio, scopus est, vt a parte nutrimentum repellatur,

quod fit ligaturis, & medicamentis refrigerantibus. Cruribus ſolemus ocreas ex corio canino arctiſſimas parare, quæ alligatæ cruribus repellunt & prohibent acceſſum nouæ materię ad eam partẽ: & præſertim, ſi prius illinatur illis partib. ſuccus ſẽperuiui vel mãdagorę; ſic pectori vincula arctiſſima adhibentur, & præſertim dũ adhuc fæminæ iuniores ſunt, & præter hæc vincula: adhibentur quoque albumina ouorum cũ bolo armena, cũ ſucco hyoſcyami. Sic etiam terra cimolia cum ſucco hyoſciami, & albumine oui confarcta, & mammis appoſita, prohibet incrementum, & deterit pinguedinem. Teſticulis autem, & terra eadem cimolia prodeſt; ſed maxime iuuat oleum hyoſcyami; iuuant etiam ligamenta, & vincula. Et quod de his partibus dixi; idem de manibus, & aliis intelligatur.

De varicibus Cap. VII.

INTER affectus qui corporis partes deturpãt, varices iure cõnumerari poſſunt. qui quia pulcherrimas cõtẽplationes habent, & ad partẽ decoratoriã aliquo pacto pertinere vidẽtur, peculiariter de ipſis hoc in loco tractare opportunũ erit. Prius itaq; de nomine morbi dicã: deinde perquiram naturam, cauſas, ſigna: poſtremo vero curationem afferam. Quæ omnia eo magis placere debent, quod fere a nullis tractantur, aut ſi tractantur, ieiune tamen. Inuenitur apud Græcos duplex nomen. alterum eſt frequentiſſimum κιρσὸς, ſeu (vt eſt apud Pollu-

lucē) κριξός.alterū vero est nō ita frequens nomē ἰξία,quod quidē postremū vsurpatū primo inuenitur ab Hipp.vt testatur Galenus in li. linguarū Hippocr.sed frequētissime etiam vsurpauit hoc nomē Arist.3.li.de hist.ani.c.11.&19.& 9. sectione prob.Et aduertendū,ꝙ fere semper Græcum cōtextum sequor, qui in ordine problem.diuersus est a Latino (sed quod cito inuenietis in eadem sectione) Latini fere nullum aliud nomen habuerunt, nisi varicem. & dico nullum fere nomen habuisse,quia inuenio interdū varices pulmonum & testium appellatos esse Ramices,prę-sertim apud Plautum. Scribit Auenzoar libr.2. tract.7.ca.25.appellatos esse varices propter similitudinē varicum arborum:habēt enim arbores pleręque huiusmodi eminentias super cortices, quæ varices nuncupatæ inueniuntur. Albucasis Chirurgus Arabs secunda parte suæ Chirurgiæ, ca.93.appellauit hunc affectū vites, eo quod (vt videbitis suo loco) venæ varicosæ permeēt crura a flexibus quibusdam instar vitiū. Est varix nihil aliud, quā vena dilatata seu dilatatio venæ in tumorem elata,flexuosa,in vna aut pluribus corporis partibus nascens. Dicitur vena dilatata vt docet Gal. 6o.aphor.21.seu dilatatio venæ, quia arteria quanquā ipsa etiā interdum æque efficiat tumorē,nihilominus ille tumorē, non dicitur proprie varix, sed ἀνεύρυσμα, quod quidem fit, quotiescūq; aliqua tunica arterię frāgitur:qua fracta, alię post modū in tumorē attollūtur. Sed cū sint tunicę arteriarū multo duriores & solidiores,

nullo modo poſſunt ita dilatari, quemadmodũ venæ. ita vt iure dictum ſit varicem eſſe venam, non autem arteriam dilatatam. Dicitur etiam in tumorem magnum elatam, quia reperiuntur aliqui qui a natura venas crurum amplas admodum & capaces habent. Sed illæ non dicũtur venæ varicoſæ, eo quod non ſunt elatæ in tumorem, ſed ſemper eam magnitudinem præ ſe ferunt. Dicitur etiam, vena elata in tumores inæquales, quia, vt videbitis re ipſa, qui habent varices crurum, habent veluti ſpiras quasdam venarum, tumentes quidem omnes, ſed alibi depreſſiores, alibi elatiores. Dicitur etiã in vna vel pluribus corporis partibus, quia non ſolũ fiunt huiſcemodi varices in crurib. atq; in ſcroto, verum etiam in ventre; fiunt etiam in temporibus, vt habetis a Cornelio Celſo traditũ lib. 7. cap. 17. Quinimo Aetius 2. tetrab. ſer. 3. ca. 84. ſcribit etiam fieri in palpebris. Quo fit vt aliquis mirari poſſit Galenũ & Auicennã qui vidẽtur ſignificaſſe nobis, nulla alia parte fieri hũc morbum niſi in cruribus, atq; in teſtibus. niſi dicere velimus pro Galeno atq; Auicenna, hos quidem ſcriptores id morbi genus tradidiſſe, quod frequentiſsime omniũ cõtingit. frequentiſsime enim omniũ fiunt varices in crurib. & in teſtibus: multo rarius autẽ gignuntur in aliis corporis partib. Varices morbũ eſſe, Ariſtoteles 3. li. de hiſt. anim. ca. 2. docet: ſed maxime omniũ id fuit confirmatũ a Galẽ. li. de Tũ. præter nat. & 14. meth. 13. quib. in locis adnumerat varices inter morbos
qui

qui fiunt ſecundum magnitudinem. Sed dubitet aliquis an varix ſit proprie morbus appellandus: & ratio dubitationis eſt, quia morbus, vt noſtis, lædit ſemper aliquas actiones: a varicibus autem neque actiones naturales, neque animales, neq; vitales læduntur: quo fit vt varix non videatur eſſe morbus, nec mereri nomen morbi. Accedit etiam quod Marius, qui ad varices curandos inductus fuit, non ob aliud id fecit, vt teſtatur Plutarchus in eius vita, niſi vt turpitudinem fugeret. conſueuerant enim veteres nudis cruribus incedere: vnde cum crura deformarentur a varicibus, ob hoc ille exercituum Rom. Imperator curandos ſibi varices voluit. Iam vero turpitudo non eſt morbus. eſt quidem affectio præter naturam, ſed non eſt morbus proprie. Reſpondeo huic dubitationi, duas actiones a varicibus impediri: Primo, impeditur nutritio, impeditur etiam generatio. Nutritio quidem, quia vbi crura laborant hoc malo, tota fere extenuantur. Impeditur etiam inceſſus crurum, quia vbi varicibus crura tenentur, ob humoris grauitatem, nō ſunt ad incedendum agilia. ſed impeditur etiam generatio, quoniam, vt audietis, varices teſticulorum impediunt generationem. Cauſæ huius morbi aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. De internis cauſis fuit ſententia Ariſtotelis, varices fieri a ſanguine & a ſpiritu. A ſanguine fieri ſcribit 3. lib. de hiſt. anim. cap. 19. vbi memoriæ mandauit, non tentari mulieres varicibus, propterea quod ſanguis, ex quo ipſi generantur, per menſtrua

excernitur. qua etiam ratione dicebat mulieres minus tentari hæmorrhoidibus. Voluit etiam Aristoteles fieri a ſpiritu, quandoquidem 6. ſect. probl.3. & 4. ſect. probl. 21. docuit varicoſos nõ ob aliud eſſe infœcundos, niſi quia ſpiritus in varices decumbant. quo ſpiritu cum ſemen orbatum ſit, ſterile & infœcundum redditur. Quo in loco non intelligendi ſunt quilibet varices, ſed ſolum hi qui fiunt in teſtibus. nam ita fit, vt ſpiritus, qui ſemini in vaſis ſpermaticis immiſceri deberent, facile in varices ingrediantur. Cæterum Hippocrates & Galenus 3. de artic. tex. 4. 6. aphor. 21. & 4. de comp. Medic. ſec. genera, eam ſententiam vidētur habuiſſe, vt varices fiant a ſanguine melancholico & craſſo, qui cum flatuoſus eſſe ſoleat, poſſumus etiam exiſtimare, non negaſſe Hippocratem & Galenum, fieri varices a flatu. immo vero & Galenus & Auicenna 22. 3. tract. 1. cap. 15. putauit fieri etiam varices a ſanguine puro, quando ſcilicet propter latitudinem venarum ſanguis copioſus deſcendens, vel ad crura vel ad ſcrotum eas adhuc magis dilatat, & in tumorem attollit. Cauſæ internæ ſed mediatæ quatuor ſunt, Temperatura, Habitus corporis, Sexus & Ætas. Inter temperaturas & melancholica & pituitoſa maxime aptæ ſunt ad generationem varicum, propter quod non immerito dictum eſt ab Auicenna, ſpleniticos maxime obnoxios eſſe varicibus: Habitus etiam corporis hiſpidus, durus, aptus eſt ad generationem varicum. Neque moueat vos, quod in duro ha-

ro habitu venæ etiam ſint duræ, & propterea difficiliter poſſint dilatari, eo quia in habitu quantumuis duro, nunquam venæ ita ſolidæ ſunt, quin & grauitati & multitudini ſanguinis craſſi cedant, & propterea dilatentur. Sexus virilis magis obnoxius eſt, quam muliebris huic malo: & attulit Ariſtoteles rationem 3. libro de hiſtor. anim. cap. 11. ad 10. ſect. probl. 29. ſcilicet propter menſtruas purgationis. Ætas conſiſtentiæ & ſenilis, maxime omnium ætatum ferax varicum eſt, quod non ſolum ſcriptum eſt ab Ariſtotele, ſed etiam ab Hipp. in Coacis Progn. vbi ſcribit, ante pubertatem non fieri varices crurum: & iure dixit crurum, quia pueri etiam varicibus teſticulorum obnoxij ſunt. Ariſtoteles 10. ſect. problem. 29. rationem quærens, cur eunuchi varicibus non tentantur, inquit ideo eſſe, quia in caſtratione & exciſione permutant naturã in naturam ſeminis expertem, vt ſunt pueri & mulieres. Quo in loco duo ſunt notanda: vnum eſt, antiquum problematum interpretem textum corruptum habuiſſe, aut perperam intellexiſſe vocem illam ἰξίαν, quandoquidẽ interpretatur pro iſchiade. ſed nõ minus diſtat cælum a terra quam iſchias ab ἰξία. Deinde notandũ eſt, Theodorum Gazam illius loci interpretem duo facere. Primo mutat vocem, quæ in contextu Græce habetur, γόνιμα ſcilicet in ἄγονα, quod mea ſententia prudentiſſime fecit. Alterum eſt, quod ſolus ipſe interpretatur vocem ἄγονα, pro ſemine infœcũdo, cum multo melius ſit dicere

ſeminis expertem naturã: quaſi Ariſtotelis ſententia ſit, idcirco eunuchos non tentari varicibus, quia cum careant ſemine, careant & ſpiritu: qui cum faciat maxime ad varices in teſtibus producendos, eo abſente proculdubio aut nunquam aut minus quam in cæteris fiunt varices in eunuchis. Inter cauſas internas mediatas adnumerat Auicenna morbos acutos. nam in his morbis cum humores ſubtiles ſoleant & difflari & euacuari, relinquuntur terreſtriores & craſſiores, qui quauis occaſione aut in ſcrotum aut in crura præcipitati, varices ibi inducunt. Inter cauſas externas varicum eſt primo aer craſſus: qui cum crura debilitet, ea conſequenter apta facit ad recipiendos humores craſſiores. Vnde Hipp. in lib. de aere, aqua & locis, dicebat ſub plaga occidentali varices fieri viris & crurum vlcera. Sunt deinde exercitia corporis immoderata, quia proculdubio hæc crura reddunt apta ſuſcipiendis humoribus, & humores ipſos craſſiores ad crura præcipitant. ex quo iure ſcribit Auicen. varicibus ſubiectos eſſe curſores, viatores, baiulos: addit etiam eos qui coram principibus ſtant erecti pedibus. Nam ſi, vt dicebat Auerroes 6. Collect. 2. ſtare pedibus ita dorſum fatigat, vt quandoque dolores maximos faciat, multo magis exiſtimandum eſt crura defatigari, & propterea occaſionem ex longa recta ſtatione varicibus dari. quam rem Satyricus poeta voluit ſignificare, quando cecinit, *fiet varicoſus Aruſpex.* Præ cæteris inter has cauſas adnumeranda ſunt

vina

vina crassa, cibi crassi, & melancholici, & carnes omnes animalium quadrupedum antiquæ & salitæ, legumina, quæ dicebat Hipp. 2. Epid. in Aeno produxisse crurum languores. Atque hæ sunt omnes causæ varicum tam internæ, quam externæ. Signa huius affectus oculis conspicua sunt, & manibus: quia siue contrectemus crura & scrotum, siue oculis inspiciamus, apparent venæ latæ, tumidæ, spirosæ, & (vt dicit Hipp. in lib. de vlcer.) nigræ. Fuit Hippocratis sententia 6. Aphor. 21. In insanientibus, si varices vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio. Quo in loco Galenus nos monet nomine insaniæ non intelligendum furorem illum, qui fit a melancholia vel a bile exusta, sed dementiam illam, quæ fit ab humore melancholico. Scribit idem Hipp. in lib. de artic. gibbositatem solui ex varicibus, qui fiunt in cruribus. cuius causam heri intellexistis esse, quod humores, qui in dorso faciunt gibbositatem, inde ad crura delapsi, dorsum relinquunt, & varices gignunt. Cur autem dictum sit ab Hipp. 2. Epid. sect. 5. vocis gracilitatem solui varice vel in dextro vel in sinistro teste orto: duplex afferri potest ratio. Vna est, consensus, qui (vt alias docui) intercedit inter membra spiritualia, & membra genitalia. Altera est, quia (vt ipsemet Hipp. in hoc eodem libro scribit) magni, calui, balbi, vocem gracilem habentes, sunt melancholici affectus. Quod si vocis gracilitas est melancholicus affectus, atque varices fiunt ab humore melancholico, fit vt in eo,

qui vocem gracilem reddebat, humore a pectore ad testes translato, vocis gracilitas curaretur. Scribit idem Hippocrates 6. aphor. 34. Qui nunquam calui sunt, iis magni varices nō fiunt: quibus vero caluis varices magni superueniunt, hi rursus capillati fiunt. Quam Hippocratis sententiam Aristoteles 3. de hist. anim. 11. ita interpretari videtur, quasi caluis minus fiant varices, quam aliis, vel, si interdum fiant, aliquibus capillos tenasci. Cæterum Galenus in comm. illius apho. tria discussione digna reliquit. Primum est, quod vbi in scriptis aliquibus viri grauissimi & prudentissimi inuenitur euidens falsitas, statim hærendum esse, nec esse condemnandum autorem, sed dubitandum, an recte intelligatur eius sententia ab ipso, nec ne; an aliquod suppositum illius sententiæ sit falsum. Alterum est adnotatione dignum, caluitium nō esse curabile, immo vero falsum esse, quod nunquam varices magni fiunt caluis. Tertium adnotatione dignum est, si Hipp. sentētiam nobis tueri placeat, apud Hipp. pro caluitio non esse intelligendū verum caluitium, sed pilorū defluuium: quod cum fiat ab humoribus prauis corrodentib. radices ipsorū, vbi huiusmodi humores a capite trāsferuntur in partes inferiores, facile subcrescunt pili in capite. quasi Gale. noluerit Hipp. primo damnare, quod scripserit caluitiū curari, & quod scripserit nunquā fieri varices magnos caluis: ad hæc etiā Gale. quasi velit Hipp. vindicare a calumnia, defendat ipsū, vt intellexistis. Sed, pace Galeni, neq; Hipp. vllo

vllo modo damnari meretur, neq; etiam modus ipsum defendendi a Gale. allatus satis mihi facit, vt aliis etiam non satisfecit medicis. Primo enim immerito damnatur Hipp. quia eius sentētia non est, ꝙ nunquā fiant caluis varices magni, sed est, vel nō fieri, vel, si interdum fiant, iis capillos renasci. Quomodo enim possumus dicere eo in loco Hippo. negasse fieri varices magnos in caluis, cum ibidem scribat, si fiunt, renasci capillos? Prętereа 2. epid. scribit Hippoc. varices in caluis nisi magni fiant, esse furiosos: quasi fateatur in caluis fieri varices magnos. Non est etiā redarguendus Hippoc. propterea quod caluitium curabile posuit; quia morbi dupliciter curari solent, vel enim curantur arte, vel natura: immo vero scriptum habemus ab Hippo. naturam esse morborum medicatricem. Quanquam itaque concedamus Galeno caluitium non posse arte curari, non est tamen negandū, quin curari queat a natura: quandoquidem multa sunt, quæ beneficio naturæ curantur, & arte curari nō possunt. Idcirco cum Hipp. statuat caluitium curabile, non ab arte, sed a natura, nō est reprehendendus. quinimo non videtur prorsus caluitiū incurabile esse ab arte, quādoquidem 1. aut 2. de comp. med. secundum loca Galenus multa remedia proponit veterū, quibus vtebantur ad curandū caluitium. Quare ex his patet, non iure esse damnatū Hippocratem a Galeno. Non etiam est conueniens defensio Hipp. quam habet Gal. scil. pro nō vero caluitio intelligēdum esse defluuiū capillorum:

primo, quia nec Hippo. nec Aristot. qui eandem sententiam habent, consueuerunt ita abuti vocibus, vt pro re vera, falsam intelligant. immo vero idem Hipp. in lib. de nat. pueri, scribit, caluitium fieri etiam eo modo, quo fit defluuium pilorum, vbi inquit fieri caluitium ex pituita in coitu agitata & corrupta. Præterea quod scribit Galenus defluuium pilorum curari ob translationem humorum prauorum a capite ad varices, nequaquam est rationi consentaneũ, quandoquidem si hæc vera esset causa, pari pacto deberet defluuium pilorum capitis curari & propter fluxum alui, & propter fluxum hæmorrhoidum, eo quod pari ratione fit translatio humoris praui & melancholici a capite ad partes inferiores. Quapropter Hippocratis sententia intelligenda est non (vt Gal.) de defluuio capillorum, sed de vero caluitio, atque de varicibus testium, quasi quod vbi in caluis varices testium apparẽt, interdum pili ipsis renascãtur. Causa autem propter quam pili renascantur, est maximus cõsensus inter cerebrum & membra genitalia. nã non solum Hippocrates huiusmodi cõsensum agnouit in plerisque, verum etiam & magnus Auenzoar significauit, quando scripsit lib. 2. tract. 3. c. 1. castratos non mente neque sensibus neque moribus valere, propter hanc rationem. Cum igitur magnus sit consensus inter cerebrum & genitalia, vbi fiunt varices in testibus, colliguntur humores melancholici: ex quibus vapores elati in caput & cerebrum, suggerunt materiam

copio-

copiòſam generationi capillorum; quemadmodum etiam, ſi retineantur menſtrua in mulieribus, interdum ex ſanguine illo retento vapores efferuntur in mentum: ex quibus interdum mulieribus generatur barba, quemadmodum ſcribit Hipp. 6. Epid. ſect. 8. de Phaethuſa Pythei vxore, cui propter abſentiam ſui coniugis orta fuit barba.

Fuit Auicennæ ſententia 22. 3. tract. 1. c. 15. varices qui fiunt ex lienis affectionib. curationẽ non ſuſcipere: immo vero, ſi reſcindãtur, imminere periculum, ne ſubſequantur melancholicæ affectiones. & ratio eſt, quia vbi fiunt varices a liene, ſi fomes remanet in liene, neceſſariũ eſt aut alio redundare, ſi impediantur viæ crurum: aut ita ſecundum ſui promptitudinem ad crura ferri, vt nullo modo poſſint varices ſaneſcere. Addit etiam Auicenna, interdũ ſuccos, qui fiunt in varicibus, putrefieri & in vlcera verti. Eſt contradictio inter Cornel. Celſ. & Auenzoar, quia Celſus lib. 7. c. 22. ſcribit varices in cruribus obortos, non difficili ratione curari. Cæterum Auenzoar lib. 2. ſuæ medicinæ, tract. 2. cap. 25. ſcribit omnium varicum curationẽ difficilem eſſe: & monet medicos, ne promittant curationem, eo quod ſæpiſſime falluntur in promittenda ea. Pro tollenda contradictione, dicendum eſt, varices curari poſſe, & pharmacia & chirurgia. chirurgia poſſunt varices crurũ facile curari, id eſt, citra vllum vitæ diſcrimen, quanquam cũ dolore inſigni: atq; hoc modo loquutus eſt Corn. Celſ.

Sed si curationē intelligamus, quæ fit opera medicinarum, nō solum difficilis est curatio, verum etiam impossibilis: & de hac interpretanda est sententia Auenzoar. Curatio itaq; varicum tota videtur esse posita in duobus, scilicet in humoris melancholici & crassi euacuatione, nec non in ipsarum venarum latarum ablatione. Primū perficitur tribus, ratione victus, medicamentorum vsu, & chirurgica operatione. De victus ratione ita statuendum est, vt in primis vitetur omnis aer crassus, paludosus, nempe sub quo humores illi produci solent, qui efficere solēt hunc morbum. Exercitationes importunæ sunt vitandæ, atq; illæ prȩsertim, quæ exercent crura: & idcirco noxia est equitatio, nimirum & ad varices testiculorum & crurū producendos accommodatissima. Aluus lubrica seruanda est: &, si ea non respondeat, clysteribus est sollicitanda. Abstinendum a vino potēti, crasso & nigro. Bibenda aūt sunt vina alba, tenuia, aquosa. De cibo scribit Auenzoar, vtendū esse gallis, & pane bene fermentato. Quare cibi omnes crassi, lenti, flatuosi vitandi sunt, cuiusmodi sunt carnes bubulæ, caprinæ, leporinæ, damarum, ostrea, ac pisces lacustres, carnes & pisces saliti. Inter herbas, lactuca, brassica, pastinaca: omnia sunt fugienda legumina, vetus caseus, & tandē omnia illa, quæ Gale. 3. de loc. affect. c. 7. scribit melancholicum humorem generare. Vbi institutus fuerit victus, cogitandū est de sanguinis missione, &, si æger assuetus sit hȩmorrhoidibus, per eas sanguis erit ducen-

ducendus. Secus autem, optimum erit incidere venam aut iecoralem aut cõmunem brachij sinistri. Vena etiam manus saluatella nuncupata si incidatur, vtile erit. Quantitas sanguinis mittendi metienda est secundũ vires ægrotantis. Quod ad pharmaciam spectat, lenienda erit aluus, pręparandi & expurgandi humores. Pro lenienda aluo poteritis vti hoc bolo.

Recip. elect. lenit.
Flor. cassiæ ana drach. vj.
Misc. cum saccharo, fiat bolus.

Poteritis pro potu vti huiusmodi lenitiuo. ℞. fol. senæ, epithymi ana drach. j. s. pruna damascena num. x. flor. borrag. p. j. fiat decoct. sec. a. Deinde ℞. d. dec. vnc. iiij. syr. de polyp. vel syr. ros. solut. vnc. iij. s. m. Lenita aluo, ita præparabitis humores. Rec. fol. borrag. lupul. fumarię, melissę ana m. j. fiat decoct. secundum artem. Deinde ℞. d. decoc. vnc. v. syr. de pomis, syr. de succo boragin. ana vnc. j. misce. Postquam præparati erunt humores, hoc medicamento poterunt expurgari. Rec. confect. amech, elect. de dactylis, ana drach. iij. trochisc. de rhab. drachm. j. semis. diacatholic. drachm. vj. m. fiat bolus. Ita vero in potu poteritis purgare. Recip. cort. elleb. nigri, rhabar. elect. agar. trochisc. ana scrup. iiij. spicæ, macis, caryophyl. ana gran. iiij. Inf. secundum artem in sero caprino: deinde facta diligenti expressione, adde confect. amech, drach. iij. syr. de pom. comp. vnc. j. s. m. & cum sero capr. q. s. fiat potus. Humores qui varices faciunt (vt

intellexiſtis) craſſi ſunt atque pertinaces: ea propter opus eſt non vna, ſed pluribus purgationibus. ideo peracta vna purgatione, poteritis vel eandem repetere, vel paulum augere. Vbi exquiſite fuerit purgatũ corpus, ſecundum eſt, vt venæ illæ dilatatæ tollantur. Auicenna laudabat ad tollendas has venas, vt & medicamentis & ligaturis conſtringerentur vehementiſſime crura: ſed huiuſmodi ratio medendi valde ſuſpecta eſt, eo quod materia illa reflectitur intra corpus, & ſæpe conſueuit multa detrimenta facere grauia. Quare hoc conſilium Auicennæ non eſt amplectendum, imo vero puto illud conſilium eſſe nequaquam interpretandum de varicibus, ſed de alio crurum morbo qui vocatur elephantia. Quapropter rationem tollendi varices expedit vel ferro vel igne moliri. vterque tamen modus admodum doloroſus eſt: præſertim vero moleſtus eſt qui perficitur ferro. Scribit enim Plutarchus in vita Marii, quod cum ille fortiter paſſus eſſet, vt in vno crure abſcinderentur varices ferro, noluit vt in altero abſcinderentur, eo quod emendatio illius morbi haudquaquã tanti eſſet, vt deberet ſuſtineri tantus cruciatus. Si rectus eſt varix, inquit Celſus: vel ſi eſt tranſuerſus & ſimplex, ſi modicus ſit, melius aduritur. Si curuus eſt, & veluti in orbes quoſdã implicatus, atque plures varices inter ſeſe complicantur, inquit Celſus, melius eſt eximere quam vrere. Auicenna aũt in omnibus præter vſum exuſtionis laudat exciſionem: immo vero monet, vt nullo

pacto

acto varices nigri ferro exscindātur, sed solum-
modo illi qui rubent. cuius sententiam cum ex-
oneret Matthæus de Grad. dicit non sine ratio-
e Auicennam concessisse, vt rubentes varices
xscindantur, propterea quod in illis qui eas pa-
iuntur, cum sanguis bonus copiosior sit, quam
n nigris, consequenter etiam in illis vires sunt a-
tiores ad perferendum dolorem & firmiores.
Modus vrēdi varices ita breuiter proponitur no-
is a Corn. Celso, qui in chirurgicis operationi-
us mea sententia inter omnes excelluit. Primo
aque patefacienda est vena tenui aliquo ferra-
nento & retuso, ita vt cutis quidem aperiatur,
ed vena non incidatur. vbi autem patefacta est
ena, ita vt oculis conspiciatur, tunc oscula cutis
unt diducenda, atque deinceps ferro candente
ena illa premenda est, vsq; quo modice vratur,
tque interim cauendum, ne plagæ illæ factę cu-
s tangantur a ferro candente. Vbi hoc factum
st, interponendum est spatium quatuor digito-
um, atq; identidem locus aperiendus, atq; vena
erro aperienda, candente premenda: idq; agen-
um vsquequo totus varix sit vstus. Vbi aūt facta
st vstio, tunc supponenda sunt illa medicamen-
a, quibus consueuerunt medici ambusta sanare.
Atq; hic est modus vrendi varices. Cæterum de
atione excidēdi, varie proditum inuenio apud
Aetium & Paulum, quos sequitur Auicenna. Al-
ucasis etiam suum modum excidendi attulit se-
unda parte chirurgię c. 92. sed omnibus breuior
& dilucidior videtur modus ille, qui nobis pro-

positus est a Cornelio Celso loc.cit.& est vt incidatur cutis ita vt vena ipsa appareat: deinde diducta cute per hamulos scalpello vndique & a cute,& a subiecta carne,vena diducatur, ita tamen vt non lædatur vena. tum hamulus retusus subijciendus est ipsi venæ,ita vt nihil offendat. Post interposito spatio quatuor digitorum, similiter cutis est excidenda,vena & a cute & a carne subiecta separanda. atque illud idem faciendum est per totum spaciũ quo tendit varix. Quæ omnia vbi acta sunt vno loco, vena ipsa diducenda est atque præcidenda,& bene præcisa,euellenda vsque quo tota sit vena euulsa.Quæ vbi facta sunt, ora ipsa locorum apertorum sunt simul committenda, atque medicamento glutinante persananda. qui modus poterit clarior esse etiam si ipsissima Celsi verba adeatis. Postquam abscissæ sunt venæ,monet Auicenna,& prudentissime, vt diligenter in posterum aduertatur ne humor melãcholicus in corpore generetur, vel si generetur,vt medicinis expurgantibus continuo euacuetur.

De Gracilitate. Cap. VIII.

QVemadmodum nimia corpulẽtia, & obœsitas pulchritudinem deturpat; haud secus nimiam gracilitatem,aut macilentiã turpitudinem inducere existimandum est. quare de hac quoque ordo postulat, vt nunc tractemus. Et quanquam in tract.de morbis puerorum hãc tractationem habuerimus; exigit tamen hæc tractatio, vt de ea loquamur. siquidem eo in loco de

de macie tractatum est, prout morbus puerilis est: nunc de ea tractare oportet, vt offendit pulchritudinem. Multa quidem communia ibi tractata omittemus, aliqua addemus, pauca repetemus. Vocatur hic affectus ἰσχνότης, λεπτύνσις, φθίσις, ἀτροφία. his enim nominibus Galenus & Hip. sæpe vtuntur. Latini appellant gracilitatem, extenuationem, maciem, macilentiam. Plautus & Pacuuius antiqui scriptores dixerunt macrorem, & macritudinem. Acceperunt autem hoc vocabulum a Græco μακρὸν, longũ. Gracilia enim corpora videntur solum longa. vt hac ratione appellata sint Monogramma, quasi corpora tantũ delineata. Est autem dispositio ex immensa totius corporis, aut partis, vel partium extenuatione, lædens pulchritudinem, & interdum operationes; cum contraria sint sub eodem genere, & obœsitatis genus sit dispositio: necesse videtur, gracilitatem etiam cõstituere dispositionem. Sed quia dispositio cum sit genus, necessario concludi & terminari aliqua differentia debet; idcirco dixi, ex immensa extenuatione. Et dixi immensa, quia non omnis gracilitas deturpat homines; sed immoderata. Nam sunt aliquæ nationes apud quas, corpora moderate gracilia pro pulchris habentur. Quare immoderata gracilitas deturpat homines; quę tamen suos etiam terminos, & cancellos habet. Et ideo semper existimaui nugas esse, quas narrant Ælianus & Athenæus, scilicet fuisse quendam Arcteſtratum vatem, qui captus ab hostibus cum gracillimus

esset,& lanci apponeretur,pōdus eius fuit vnius oboli. Additum est,totius corporis,vel partis,vel partiū: quia & si maior turpitudo oriatur ex gracilitate totius corporis, non est tamen negandū, quin etiam gracilitas partium, vel partis alicuius pulchritudinem imminuat. Sic enim gracilitas pectoris in mulieribus eas deturpat, crurum in viris, quemadmodum contigit Germanico Imperatori. Potest huiusmodi gracilitas offendere pulchritudinem tantum; potest etiam interdum offendere operationes cum pulchritudine. quare iure id additum fuit: nam inuenti sunt aliqui gracillimi, qui tamen optime in aliis rebus valebant, vt relatum est de Phanereto quodam. Sic etiam non pauci inueniuntur, qui præter pulchritudinem deturpatam, habent etiam actiones offensas: ita vt sit inuentus aliquis Philetas Cous, quem scribunt & Athenæus & Ælianus, præ gracilitate vsque adeo inualidum fuisse, vt cogeretur pondera ferrea gestare soleis & pedibus, ne a vento deijceretur. Habent quoque interdum vires naturales læsas, quia teste Hippocrate & Galeno 2. aph. corpora gracilia minus concoquunt, quam corpora obœsa. Hæc est definitio gracilitatis, de qua video dubitaturum esse aliquem, quod alias dixerim esse priuationem carnis & pinguedinis: quasi priuatio nihil faciat, & consequenter non possit lædere quicquam. Respondeo pro priuatione, non esse intelligendam puram priuationem; sed eam dispositionem, quæ oritur a priuatione. Nam Galen.

Galenus de loc. aff. cap. 7. ſcribit obſcuritatẽ humoris melancholici haud aliter terrere animos noſtros, atq; tenebræ pueros. obſcuritas tamẽ & tenebræ, nihil aliud eſt, niſi priuatio. Vnde dicẽdum eſt Galenum pro hac priuatione, intellexiſſe illam diſpoſitionẽ, quæ conſequitur ipſam priuationem. Quanquam poſſumus etiã dicere in Medicina tyronibus docenda, ſufficere res ipſas clare deſcribere, & rem ante oculos ponere, vt eſt 4. de diff. pulſ. 2. in fine apud Galenum vtcunque ſit. Ex his planum eſſe poteſt: gracilitatem, a qua pulchritudo corrumpitur, duplicem eſſe, vel natiuam, vel aduentitiam. De aduentitia autẽ cum præcipue noſtra ſit oratio, dubitari poteſt, quisnam affectus ſit, vtrum morbus, an ſymptoma. Galenus 14. Meth. 15. ſcribit gracilitatẽ eſſe morbum in magnitudine diminuta. Idem tertio de ſympt. cau. cap. primo dixit gracilitatẽ eſſe ſymptoma ſeu accidens facultatis nutritiuæ, hoc eſt, eſſe nutritionem diminutam, quæ eſt ſymptoma: ita vt in verbis Galeni, ſi non cõtrarietas, ſaltem inſignis diuerſitas conſpiciatur. Ego autem dico recte vtrobique Galenum fuiſſe locutum: quia vario modo conſiderata gracilitas, & morbus eſt, & ſymptoma. Si conſideretur prout lædit inſigniter, & immediate operationes, quemadmodum dicebam de Phileta illo, proculdubio morbus eſt. & ſic intelligere oportet Galenum 14. Meth. 1. Si autem conſideremus, prout eſt purus affectus præter naturam pulchritudinem ſolum offendẽs; proculdubio ſolũ ſymptoma eſt

nutritoriæ facultatis. Gracilitatis causæ alias a me sunt declaratæ, nunc vero eas pene omnes ad duo gēera reduco: quia cũ gracilitas sit vitiata nutritio, hoc fit, vel propter ipsum nutrimentũ, vel propter ipsam facultatem, aut propter vtrũque. Propter nutrimẽtum, quoniam aut exiguũ est quo fruuntur partes alendæ, aut vitiosum. Si sit paucum, vel est, quia paucũ assumitur, vel quia paucum conficitur. Assumitur, aut propter inopiam, quemadmodum contingit, vel in penuria annonę, aut castris; quoniam scilicet corpora ob inopiam cibi exhausta conspiciũtur: aut propter inappetentiam, sic aliqui omni appetitu destituti mirifice contabescunt, & extenuãtur. Si exiguũ perficitur, est propterea quod, aut in ventriculo non conuertitur, quemadmodum deberet, in chylum, aut in iecore non transmutatur in sanguinẽ, & hoc propter morbos, aut similares, aut dissimilares, vtriusque visceris. Si fiat propter vitiosum alimentum, hoc contingit (vt ait Auic.) vel quia nimis viscidum est, adeo vt non possit optime a partibus nutriendis confici, & in substãtiam conuerti; aut quia praua qualitate affectũ est. Et hinc fit, vt illi qui vescuntur locustis semper sint gracillimi, quales sunt populi vocati Acridophagi; similiter etiã qui vescũtur vel pane, aut alio cibo vitioso, necessario contabescunt, & extenuãtur. Si fiat propter vitium facultatis, est, vel quia facultas partium alendarum non potest attrahere debitum alimentum, vel quia non potest concoquere, & transmutare, vel quia nõ

potest

pōt retinere. Nā vt dicebat Galenus, & Auicenna, ſunt corpora ita cōſtituta vt abunde comedāt concoquant, egerant, & alia optime faciant; & tamen emacientur, quia vltimum alimentum minime retineri poteſt, ſed continuo diffluit, & elabitur. Et hoc eſt propter inſignem intemperantiam calidam, aut ſiccam, aut aliquam aliam. His immediatis & pene coniunctis cauſis ſolent etiam ad generandam gracilitatem conuenire aliæ cauſæ partim internæ, partim externæ, & hæ, vel naturales, vel præternaturales. Ex naturalibus eſt in primis temperatura calida & ſicca, quæ vbi eſt, neceſſario pene ſemper habet coniunctam gracilitatem. eſt ætas: nam ſenes plerūque ſolent extenuari, ita vt, qui longi ſunt, etiam curuentur; vnde dicebat Hippocrates longitudinem corporis facere ſenectutem indecoram. Eſt diſpoſitio paterna. Siquidem frequenter experiētia conſpicitur, graciles ex gracilib. oriri. In cauſis præter naturam ſunt in primis morbi, vt febres longæ, prauæ, de quibus loquens Hippoc. 2. aphor. 28. dicebat, in morbis emaciari citius, quam par ſit, exitioſum eſſe. Inter alios morbos ſolet eſſe tumor lienis. de quo loquens Galenus libr. de locis in homine, & Hippocratem ſecutus Galen. 2. de facultatibus natutalibus capit. vltimo, & Auerr. 5. collect. 56. dicebant, vbi lien floret, vniuerſum corpus emaciari, hoc eſt, vbi lien tumet. vnde optimus ille Imperator ſolebat comparare fiſcum lieni, quia ſicuti emaciatur corpus, cū lien tumidus fit; ſic diuitiæ

populorum, vbi fiscus repletur. Aer calidus, & siccus inter causas externas primũ locum tenet: propterea enim in Æthiopia homines graciles sunt, quia calore, & siccitate cœli ipsorũ corpora consumuntur, & vruntur. Dicebat etiã Hippocrates in fine libri de aere, aquis, & locis: eos qui habitant plagas rigidas asperas, & siccas, corpora gracilia semper habere. Vigilię maxime valẽt nimię, & immoderatæ ad inducendam gracilitatem: ita vt scribant Ælian. & Athen. Chęrephontẽ quẽdam tragicum, fuisse vocatũ noctuam, eo quia ob vigilias nocturnas gracillimus euasisset. Nimiæ etiam corporis exercitationes valde corpora extenuant, mœrores, timores: amor etiã hoc facit; præsertim vero faciũt gracilitatẽ immensã literarum studia. & hac ratione forsan Cicero, vt scribit Plutarchus, gracillimus fuit. Pari pacto venus immoderata, & frequens, nimia alui lubricitas, & pręsertim nimia ieiunia. Vnde iure D. Basilius Medicus magnus in libro de vera virginitate damnauit ea nimia ieiunia, quæ consumunt corpus. Sic quoque inter cibos sunt aliqui, qui, si vsurpentur corpora emaciant, vt præ cæteris est panis hordeaceus. Nam scribit Aristoteles 14. problem. 15. eos, qui tractant, & negociantur circa hordeum, esse infirmiores, graciliores, quam illi, qui versantur in rebus triticeis faciendis: medicamenta etiam frequentius vsurpata deturpant, & contubescere faciunt, id quod faciunt etiam venena, ad tempus data. Vt cognoscatur macies, nõ est opus adeo magna contemplatione,

ne, quandoquidem vbi apparet corpus ſecundũ latum, & profundum eſſe nimis tenue quã conueniat: certiſſimum ſignũ eſt maciei. dico autem ſecundum latum, & profundũ: quoniam etſi dixerit Hippocrates, magnitudinẽ facere in iuuentute ad pulchritudinẽ; in macie tamen nunquam longitudo, vel aucta, vel imminuta cõſideratur. Opus autem eſt cognoſcere, quæ macies ſit naturalis, & quæ præter naturã. Cognoſcitur enim naturalis macies, venarũ amplitudine, oſſium tenuitate, nigris pilis, hilaritate vultus, & bonarum actionum præſentia. quod ſi macilẽtus ortus ſit ex ſimilibus parentibus, iam non eſt dubitandũ, cum ita naturaliter eſſe conſtitutũ. Ex altera parte cognoſcetur macies præter naturam, & morboſa, venarum exilitate, oſſium craſſitie, colore vultus immutato, actionum prauitate, etſi nõ ſit natus ex parentibus macilentis. Quæ fit macies a cauſis externis, cognoſcitur ex relatione ægrotãtis: quemadmodum ſi fiat, vel vitio lienis, vel alio vitio interno ſuis proprijs ſignis cognoſcitur. Scribit 2. Aphoriſ. 7. Hippocr. corpora quæ longo tempore extenuantur, longo tempore refici. quam ſententiã exponens Galenus in arte Med. ſcribit, hoc ideo contingere, quia in longa extenuatione non ſolum conſumptæ ſunt alimentales partes, & humidæ; verum etiam ſeminales, & ſolidæ, ſicuti in recenti extenuatione, ſolummodo cõſumptæ ſunt humiditates. Atulit Auicẽna aliam rationem, ſcilicet in corporibus longo tempore emaciatis, facultates naturales factas

esse imbecilles; & ideo nõ posse multum cibum conficere, qui quidem necessarius est, vt reficiãtur valde extenuata corpora. Scribit idem Hippocrates 2. aphoris. 44. corpora gracilia diutius viuere quam crassa. Sed hæc sententia sano modo intelligenda est. Nam si comparentur mediocriter gracilia, cũ mediocriter pinguibus: aut extreme gracilia, cum extreme pinguibus: gracilia semper viuaciora sunt obœsis. sed si extreme gracilia, cũ moderate obœsis comparentur, semper huiusmodi corpora viuaciora sunt gracilibus. Macies naturalis fere incurabilis est: diuturna difficiliter curatur: recens omnium facillime. Et vt cognoscatis, quando corpora gracilia vobis proponẽtur, vtrum sint curabilia necne, tria debetis attẽdere. Vnum est, an pellis, seu cutis sit ossibus valde colligata, an sit disiuncta. Secundum vtrum secundum colorem, & secundum actiones gracilis bene valeat. Tertium, an facile ex adbibita diligentia reficiatur. Nam vbi pellis est disiuncta ab ossibus, vbi gracilis, & colore, & actionibus valet, vbi facile reficitur, semper sperate illũ posse ad pinguedinem restitui: sin autem contrariũ appareat, contrarium quoque timere oportet. Curatio posita est in ablatione omnium causarum, in generatione optimi sanguinis, qui quidẽ est mediocriter crassus, in attractione nutrimenti, & ad partes nutriendas vnione. Atque hoc non solum in toto corpore, verum etiam in partibus emaciatis præstari oportet. Quæ omnia maxime omnium perfici possunt a diligenti vi-

ctus

ctus ratione: Itaque curandum eſt, vt qui macie tentantur, viuant in aere calido, & humido, regiones & conſtitutiones ſiccas fugiant. Dormiendum eſt, quantum fieri poteſt. nam perſpectum eſt, plurima animalia mirum in modum impinguari ſomno, vt ſunt glires, vrſi, ſues. ablegandæ ſunt omnes curæ, mœrores, exercitatio corporis moderatiſſima eſſe debet. abſtinendum eſt a venere: balnea aquæ dulcis vtiliſſima ſunt, quæ laudata ſunt a Galeno decimoquarto meth. capit. decimoſexto, ſi potiſſimum adhibeantur a cibo: quanquam Auicenna aliam ſententiam habuiſſe videatur. Potandum eſt vinum craſſum, ſubdulce, & quo plus potatur, modo ventriculus ferat, eo exploratum eſt, corpora magis pingueſcere: cibi debent eſſe moderate craſſi: moderate viſcidi: ita vt faciliter tamen coquantur. Quare optimæ carnes, vt vitulinæ, caponum, ſuis, cerebrum arietis a proprietate putatur conferre ad impinguandum. Sunt multa pultis genera, quæ hoc præſtant, vt eſt oriza cum lacte cocta, vel cum lacte amygdalarum dulcium: panis elixatus diu in iure, cui etiã addi ſolent, vel nuclei pini, vel amygdalæ, vel piſtacea. Hæc enim omnia magnopere expertum eſt valere, ad pinguefacienda corpora.

Hippocrates ſecundo de diæta, inter præcipuas dotes, quas tribuit caſeo recenti eſt, vt pinguefaciat corpora. Eſt in vſu apud mulieres, quæ amant obœſitatem, vt ferculis immiſceant

medullam nucis Indicæ. hæc enim putatur magnopere cõferre aduersus gracilitatem. Sed notate huiusmodi nucem si nimis vetusta sit, rancidam euadere, & ꝑinde potius obesse. vnde oportebit diligenter animaduertere in nucis electione. Mesues laudat etiam sarcocollam, quam video quoque laudatam ab omnibus Arabibus. Summa est victus, vt omnino prospiciatur, quod gignatur & copiosus, & optimus sanguis, & genitus attrahatur ad partes. Instituto victu, videndum est, an macies proficiscatur a vẽtriculo, qui non concoquat, aut ab ambitu totius corporis, qui nimis dissipet, an potius vitio partiũ quæ nõ attrahant. Si ob ventriculum aut iecur, sanguis & humores idonei non gignantur, studendum est ventriculũ aut iecur accommodatis præsidijs corrigere, quæ non est necesse, vt hoc in loco ꝑponam, cum pertineant ad alium locum. Sed si macies orta sit propter totius ambitus corporis immensam caliditatem, & siccitatem a quib. dissipetur nutrimentum, enitendum est, vt intemperies illa tollatur. In quo casu conferunt balnea facta ex aqua dulci, cui incoctæ sint herbæ, & medicamenta refrigerantia, humectantia, & astringentia. Quod cum intelligeret Auicen. dixit, hoc in casu opus esse congelare instrumentũ ne dissipetur: vnde commẽdabat hyoscyamum, & alia refrigerantia, & congelantia. Vos itaque poteritis totũ corpus immergere aqua dulci, in qua hæc bullierint.

Recipe hyoscyami manipul. ij. folior. plãtag. lenti-

lentisci, rosarum, cichorij, lactucæ an. manip. v. baccarum myrti, gallarũ an. li. 1. Bulliant in aqua & in ea immergatur corpus totum.

Post quod inungendũ erit corpus: & pro inunctione sumendũ oleum purum Omphacinũ, vel rosaceũ. Omphacinum; nam scopus is debet esse, vt non solum refrigeretur vniuersus corporis habitus: verũ etiam, vt meatus cõstipentur, ne facile alimẽtum diuaporetur. Si macies oriatur, eo quod partes non attrahant ad sese nutrimentum; studendum est medicamentis attrahere, & semper a leuioribus incipiendum est. Quare maxime vtile erit, ad frictiones totius corporis confugere, vt scilicet mane, & vesperi corpus fricetur manibus oleo amygdalino perunctis, & post idẽ corpus inungatur vel oleo dulci oliuarũ, vel butyro recentissimo. Nam certum est consueuisse interdũ veteres loco olei vsurpare butyrum ad perungenda corpora. si frictiones nõ iuuant, deueniendum est ad vsum dropacismi, quem Galenus 6. de tuent. valet. ca. 8. scribit, vsque adeo efficacem esse ad incrassanda corpora gracilia, vt ipse viderit hoc solo remedio plures esse pinguefactos. Quomodo autem fiat dropacismus, explicatum est apud Oribas. lib. 10. collectaneorũ Medici. Nam fiunt pulueres ex sulphure, nitro, pyrethro, pipere, euphorbio, thapsia, qui miscentur modo melli, modo oleo, & corpori prius fricato illinuntur, atque ibi detinentur, donec partes ruborem contrahant. Sed notate id, quod etiam monuit Oribasius, vt in corporibus siccis

vitentur ea, quæ maxime ſiccant, vt eſt ſulphur, euphorbium, & adhibeantur ea, quæ minus ſiccant. Si dropaces non ſufficiant, ſolent Medici confugere ad picationem. Nam accipitur pix optima, ſicut illa eſt, quæ aduehitur ex Germania, & oleo diſſoluta, ac tepefacta, corpori prius fricato ſuperextenditur, atq; ibi detinetur, donec refrigeretur. Quæ refrigerata poſtmodũ aufertur vi, & iterum ablata eodem ordine apponitur, atq; hoc fit ſæpius, donec totum corpus ſit rubefactum. poſt quod deinceps, vt prædixi, illinitur. Sed aduertere oportet huiuſmodi remediũ, non ſolum ingratum eſſe propter fœtorem; verum etiam interdum ſingularem moleſtiam inducere. vnde opus eſt vt priuſquam pix adminiſtretur diligentiſſime corpus ab omnibus pilis mundetur. Inter alia remedia, quæ adhibebãt veteres ad attrahendum nutrimentum erant percuſſiones. Nam mangones vt eſt 14. meth. cap. 16. vt pueros venales redderent obœſiores, ſolebant virgis percutere nates, & lumbos, atque ita paulatim pueros carnoſiores reddebant. quod notatũ eſt a Galeno tanquam remedium non contemnendum. Sunt etiam alia, quæ intus accepta vim habent pinguedinem, & carnem augendi. Auic. proponit puluerem, quẽ quia apud ipſum videre poteſtis non eſt vt proponam. Ego ſoleo vti huiuſmodi confectione.

Recipe pulpæ caponis vnciam ſemis.
Cerebri arietini drachmas tres.
Nucis Indicæ, ſarcocollæ. an. ʒ. 1.

Nucleo-

Nucleorum pini,piſtaciorum,amygd. dulciũ an.vnciam vnam:zachari fini quantum ſuf. miſ. & ſecundum artem fiant paſtilli, aut electuariũ. His paſtillis vtuntur ſingulo mane,& veſperi ante cibum illi,qui optant liberari a gracilitate. Atque hæc eſt ratio ſuccurrendi, vbi vniuerſum corpus gracile eſt. Si autem opus ſit aliquã partem reficere,ſiue ſit brachium,ſiue crus, id operæ precium eſt proſpicere, vt nutrimentum ad eam partem deferatur, & vt delatum conficiatur;& in carnem vertatur. Vtrum hoc poſſit fieri nec ne,ſunt quædam ſigna ne Medicus in vanum laboret. Nam ſunt quædam partes graciles & a natura, & ab accidenti, quæ poſſunt corrigi; ſunt etiam aliæ,quas nec Æſculapius curaret.Deſperabant plærique medici Romani,crura gracilia Germanici Imperatoris non poſſe curari;& tamen, ſola equitatione poſt cibũ,curatus eſt.Itaq; refert vt cognoſcatur, vtrum gracilitas ſit curabilis.Modus cognoſcendi eſt,vt pars gracilis in aqua calida diu detineatur. ſi ruborẽ cõtrahit,ſpes eſt curationis,& ſi cito ruborẽ contrahit,cito curari poteſt:ſi tarde,tarde;ſi nunquã colorem mutat,neque rubra euadit, nulla eſt ſpes curationis. Vbi autem curatio ſuſcipiẽda eſt, eadem ratione incedendum,quam monſtraui in gracilitate totius, vt ſcilicet fricentur partes, fiant percuſſiones propoſitæ a Galeno, deueniatur ad dropaciſmos,& tandem ad picationem, eo ſcilicet ordine, quo dixi de gracilitate totius. Atq; hactenus de gracilitate, & obœſitate.

De vitiis cutis, & primum de cutis colore defœdato, in quo multa ad colorem attinentia proponuntur. Cap. IX.

NVNC tẽpus postulat, vt ad alia transeamus. Nam perspectum est totũ corpus esse subiectum pulchritudinis. Sed cũ pulchritudo sit obiectũ visus, & nostri corporis nihil aliud ꝓpe videatur, nisi cutis; videtur fere omnis vis pulchritudinis posita esse in cute: vt iure, qui student nitori & pulchritudini, prouerbio dicantur curare cutim. Dupliciter autem considerari potest cutis, vel secundum solam superficiem, vel substantiam totam: quæ substantia est pellicula vna cum carne subiecta. Nam Aristoteles 10. problem. 19. scribit: cutim hominum nihil aliud esse, nisi quandã partem carnis superextensam, quemadmodum polentæ, & pulti superextenditur illa terra quam aliquando videtis, quæ Græce vocatur γραῦς, Theodorus vertit vetulam; quo in loco scribit Aristoteles, cutim secũdum sui substantiam esse quandam partem carnis, secus quam in brutis, in quib. tergus & corium est quid diuersum a carne. Itaque vbi cutis optime constituta est secundum superficiem, & secundum substantiam, pulchritudinem facit: contra vbi violatur, vel secundum superficiem, vel secundum sui substantiam, turpitudo inducitur. Violatur autem secundum substantiã, vel quando diminuitur, vt videbitis in tractatu de cicatricibus, vel quando augetur, vt etiam fit in aliquibus cicatricibus. De multis vitijs cutis tra-

ctaui

ctaui in lectionibus de morbis cutaneis, vt non neceſſe ſit eos repetere; quos affectus ibi nō tractaui, nunc ſum tractaturus, cū ſcopus videlicet diuerſus ſit ab illo, quē ibi habuimus. Et quia, quę vitia pertinent ad ſuperficiē cutis, in colore potiſſimū poſita ſunt, de hoc tractaturus ſum. Atq; vt abſoluta habeatur huius rei doctrina, quatuor facturus ſum: Primū docebo quid ſit color: ſecundo, quę ſint coloris cauſæ: tertio, quę ſint differētiæ: quarto & vltimo, quis ſit optimus omnium color, & vt dixi, hæc omnia breuiſſime quātum fieri poterit tractabo, cū ad nos nō pertineat longa diſputatio. Quem Latini vocant colorem, appellant Græci χρῶμα. de hoc dubitatum eſt, an ſit aliquid in rerū natura. Pyrthonici philoſophi, qui omnia in dubium reuocabant, fuerunt huius ſententiæ, colores eſſe puras quaſdā apparentias; & hoc demonſtrabant collo colūbæ, quod prout diuerſimode videtur, & mouetur ſub ſolis ſplendore; ſic varias, & diuerſas colorum differentias facit. Epicurus etiam, vt habetur apud Plutar. in libro aduerſus colorem, dicit colores nihil eſſe; ſed fieri colores ſecundum proportionem, & diſpoſitionem corporum viſibilium ad ipſum viſum & oculos. atque hæc fuit horum philoſophorum opinio. Quæ quoniam ſatis infirma eſt per ſe, & veluti quædam luxuria feruidorum ingeniorum, non eſt, vt hoc in loco pluribus confutetur. Pythagorici, vt eſt apud Galenum in libro qui inſcribitur de placitis philoſophorum, dixerunt, colores nihil aliud eſſe,

nisi puram superficiem corporum. Sed hæc senten-
tia nimis indeterminata est, & falsa, quia superfi-
cies est in prædicamento quantitatis; color est
pura qualitas. itaque non potest color esse pura
superficies. Empedocles dixit, colorem esse quan-
dam rem proportionatam meatibus oculorum:
sed hæc etiam sententia nihil docet. Aristoteles
& 2. de anima, & in libro de sensu & sensili, mul-
to intimius rem scrutatus est, cum dixit colorem
esse extremitatem corporis diaphani terminati.
Sed hæc Aristotelis sententia non omnib. satis-
fecit; quia supponit colores non esse colores si-
ne luce, cum lux sit actus corporis diaphani, hoc
est terminus corporis diaphani. Vnde Alex. A-
phrod. lib. 1. de anima, & Simon Portius in li. de
colorib. dixerunt, colorata corpora tantisper es-
se colorata, donec illustrantur a luce; abeunte lu-
ce, non amplius esse colores. Dixi non satisfecis-
se Aristotelem omnibus, quia colores secundum
sui substantiam nihil essent, si dependerent a lu-
ce. Præterea corpora colorata sunt, tam intra
quam extra, licet interni colores non appareãt.
Si haberemus Galeni librum de coloribus, quem
ipse citat 6. de plac. Hipp. & Plat. forsan hanc rem
clariorem haberemus, & forsan ipsum sectare-
mur. quia vero eo caremus, omnium mihi ma-
xime placet opinio Platonis, qui in duobus locis
coloris naturã edocere conatus est. In Memno-
ne dialogo dixit, colorem esse apocrisin, seu af-
fluxum quendam a corporibus exeuntem, visui
proportionatum, & sensibilem: in Timæo vero
dixit

dixit colorẽ esse flammam, seu splendorẽ quendam a corporibus exeuntem, visui proportionatum, & sensibilem. Circa quã opinionẽ duo debent notari. Primo, cum Plato dixit flammã, non intellexisse flammam, aut splendorẽ hunc nostrũ igneum; sed flammam, & splendorem cælestem omnibus corporib9 communicatum. Aliud adnotandum est, cum Plato dixit sensibilem, non intellexisse, quod necessario semper actu sentiatur, sed quod apta sit, vt sentiri & videri possit. Libenter sequor hanc Platonis sententiã, quia scio Galenum nostrum in nulla re, aut in paucissimis a Platone dissentire. scribit Galenus 8. de pla. Hippocr. & Plato. 5. Hippocratem non tradidisse vnquam causas colorum, sed suis scriptis occasionẽ præbuisse, vt alij colorũ causas indagarent. Propterea ipsemet libr. 1. de vsu part. capit. 15. dixit, caussam veram ipsorum colorum esse mistionem, & temperaturam quatuor primarum qualitatum: ita vt hæc mistura, & temperatura primarum qualitatum faciat colores, dum sibi flãma illa cælestis permiscetur. Et prout hæc mistio varia est, & diuersa, sic etiam varia, & diuersa fiat illius flammæ receptio, & consequenter variæ & diuersæ fiant colorum differentiæ, & species. Quas colorum differentias Pythagorici philosophi dixerunt esse quatuor: album, nigrũ, pallidum, & rubrum: sed multo melius Plato, qui dixit, duo esse genera colorum: album scilicet & nigrum. Ex quorum generũ mixtura fieri dixit varias, & diuersas species colorũ, quæ licet copio-

ſiſſime proponantur in eo libro de colorib. qui ſub nomine Ariſtotelis editus eſt, attamen difficile eſt cunctas huiuſmodi ſpecies cōplere; ſiquidem infinitæ ſunt, & in dies videntur nouæ fieri. Cum autē ſint diuerſæ ſpecies coloris, quis faciat pulchritudinē, ſi gentium iudicia ſpectemus, nō eſt facile determinare. Nam, vt ſcribit Sextus Empyricus in libro aduerſus Mathematicos, Æthiopes putant pulchriorē, qui nigrior eſt, & qui naſum ſimum habet. contra Perſæ, exiſtimant eū eſſe formoſiorē, qui ſit albus, naſum habeat aduncū. Galli putant eſſe pulchriores, qui ſunt pallidiores, aut non rubent. in Italia ſecus fit, adeo vt diuerſa ſint gentium iudicia. Si tamen determinādum eſt aliquod genus coloris, quod faciat pulchritudinem, maior pars in hoc conuenit, eum optimum eſſe, qui ex albo, & rubro commiſtus eſt, quique fit ex cute optime conſtituta, quæ alba eſt, & ex ſanguine optimo. Nam ſcribit Ariſtoteles vltima ſectione problem. nono, ſanguinē eum eſſe, qui optimum colorem habet. Et idcirco ſenes nigreſcere, quoniam ſanguis ipſorum ſiccatur, congelatur, ita vt verum, & proprium ſplendorem amittat. Igitur color, qui ab hoc optimo recedit eſt turpitudinis effector, ſicuti ab alio colore pulchritudo oritur. Galen. libr. 1. & 2. Meth. ſcribit huiuſmodi colores recedētes a natura optimi coloris, & proinde vitiatos non eſſe morbos, ſed affectus præter naturam. qui affectus oriuntur a ſymptomate ſecundo, hoc eſt ab humoribus mutatis, & prǽternaturalibus, qui humores

humores mutati, & præter naturam, sequ[un]tur & ipsi aliud symptoma, nimirum vitiatam actionem naturæ, hoc est vitiatam sanguificationem, aut concoctionem, quæ postmodum sequitur suum proprium & peculiarem morbum. Ita vt, color vitiatus videatur esse symptoma, aut quodãmodo reduci ad symptoma facultatis sanguificatricis, aut coctricis. Sed dicetis, hoc non videtur esse verum, quia Gal. in fin. lib. 3. de sympto. causis, scribit vitiatum colorem esse symptoma separatricis vel facultatis, vel actionis. Ex quo loco colligunt aliqui, Galenum præter quatuor illas facultates, attulisse etiam quintam separatricem, quemadmodum fecit Auerr. 2. collect. 9. atque alibi. Respondeo, Galenum eo in loco minime proposuisse vllam facultatem separatricem, sed semper opus separandi tribuisse, cum attractrici, tum expultrici. Et quantum ad hoc symptoma, dico posse esse & symptoma coctricis, & symptoma attractricis vel expultricis. Est coctricis, quoties sanguis generatur vitiosus, a quo postmodum fit color vitiosus. est attractricis, quoties attractrix facultas mẽbri, aut membrorum non attrahit bonum succũ, sed prauum. Est expultricis, quoties expultrix effundit vitiosos succos in ambitum corporis, vt est in ictero, in quo biliosus humor a facultate expultrice effunditur in vniuersum corporis ambitum. Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, facile est colligere causas immediatas coloris vitiati, esse prauos humores. Nam sicuti optimus sanguis, optimũ colo-

rem [illegible]; sic teter, & prauus sanguis, prauum co-[illegible]rem inducit. Id quod docere voluit Hippocr. quoties in initio lib. de humoribus scripsit, colorem indicare dominantes humores. Causæ vero mediatæ, sed internæ & naturales sunt temperamenta corporis, vt melancholica, biliosa, pituitosa. ab his enim fiunt colores praui. Sic ætas. audiuistis enim, senes nigros euadere propter refrigerationem, & congelationem sanguinis. Paterna dispositio hoc etiam facit: nam albi ex albis, fusci ex fuscis generantur. Præternaturales causæ sunt, vitia iecinoris. nam Galenus 5. de lo. affect. cap. 7. gloriabatur sese statim cognouisse ex solo colore iecinoris ægritudines. item lienis vitia colorem deflorant, vt iure quidam seruus apud Plautum, ex colore herboso & viridi, cognouerit lienosum & hepatarium virum. Ventriculus etiam vitiat colorem, quando est male affectus. sic hæmorrhoides, vel mēses suppressi. Inter causas externas est aer. nam calidus & siccus colorem valde deturpare solet. Vnde huiusmodi vitia vocantur æstates a Plinio libr. 28. cap. 12. Hinc est, quod etiam regiones calidæ, & siccæ producunt corpora nigra, & vt dicebat Lucretius, percocta. Scribit Aristoteles postrema sect. proble. eos qui habitant regiones calidas, vt sunt Purpurarij, qui scilicet colligunt purpuras, piscatores etiam, colores habere ruffos. Et Hippocr. in lib. de aere aq. & locis, scribit, habitatores Scythiæ, esse coloris flaui, quoniam sanguis immoderato gelu veluti vritur. Et habitatores Asiæ,

quæ

quæ eſt regio clementiſſima, & temperatiſſima, formoſiſſimos, & bene coloratos fieri. quare lõga mora ſub ſole etiam hac ratione ſolet colores hominum deprauare. Et poſtquam in hunc locum incidi, nolo prætermittere breuiſſimam, & iucundam hac de re ſpeculationem. Nam Ariſt. poſtrema ſect. proble. 8. quærens rationẽ cur ſub ſole corpora denigrantur; non autẽ denigrantur ab igne, rationem eſſe dicit, quod ſolis calor propter ſui mollitiẽ non poteſt penetrare corpora noſtra, ſed hærens in ſuperficie, cõburrit, & denigrat: ignis vero calorẽ, propter ſui acutiẽ, nõ fir mari in ſuperficie, ſed penetrare, & propterea nõ denigrare, nec cõburere; ſed internas partes potius affligere. Hanc cauſam attulit Philoſophus in problemate nõ vulgari. Ego autẽ (vt philoſophice loquar) non tantum me mouet Ariſtotelis autoritas, quin potius quod ſentio dicere velim. Nam cauſa ab Ariſtotele allata mihi certe nõ videtur problematis difficultatem perſoluere. Nã vt primo de ſole loquar; ſi denigrat corpora noſtra, quia ipſius calor firmatur, & hæret in cute, neſcio videre, cur non ſimiliter denigrat terram: ſiquidẽ multo minus ſol penetrat intima terræ, & vt conſpicitur, a ſole videmus ſuperficiẽ terræ exſiccari, indurari; & tamẽ albeſcere potius quã nigrefieri. De igne etiam, non diffiteor eius calorem intimas partes penetrare; ſed veriſſimum etiam eſt extimas partes ab igne etiam deuri. Nam ipſemet Ariſtoteles 4. Meteorum ca. 3. loquens de rebus, quæ aſſantur, inquit, ea interius

humidiora esse, exterius vero ſicciora, quia ab igne partes extimæ ſiccantur & indurantur: ita vt humiditas interna non poſſit effluere. Ex quo loco colligere licet, ignem etiam valde afficere partes cutaneas, ac propterea non hanc eſſe cauſam, cur non nigreſaciat corpora vt ſol. In hac re non ita facili, ſum huius ſententiæ; a ſole nigrefieri corpora, quia rarefiunt: ab igne non, quia condenſantur. Quomodo autem corpora rara nigra euadant, explicatum eſt a Philoſophis ſæpius, & ratio eſt, quia cum lux per poros raros & latos ingreditur, tota veluti abſorbetur, & conſequenter, cum non refrangatur, lucis & coloris apparet obſcuritas, id quod Philoſophi fere omnes dicunt de maculis Lunæ. Vbi autem partes non ſunt rarefactæ, ſed potius denſæ, fit vt lux non penetret, neque abſorbeatur in partibus internis, ſed tota exterius ſiſtatur, refrangatur, & conſequenter res coloratæ vt ſunt appareant. Nam nõ eſt opus, vt probem ab igne corpora denſari exterius, quia iam id dixi ex Ariſtot. 4. Meteor. rarefacere autem calorem Solis, nemo dubitare poteſt, quia & ſudores & tranſpirationes eo tempore frequentiores, & infinita alia argumenta id declarant. Nimiæ vigiliæ, nimius ſomnus colorem vitiant. ſomnus quidẽ ob fuliginum retentionem, nimij labores: ſiquidem dicebat Ariſtoteles loco citato, athletas nimium laborãtes pallidos ſemper eſſe. Mœrores, timores ſubiti, ſtudia nimia colorem deturpant, vt relatũ eſt de Portio Latrone oratore. Culpæ

etiam,

etiam,& malæ conſcientiæ colorem deturpant. Nulla palleſcere culpa optimum eſt, dicebat ille. Immoderata venus etiam hoc facit, potus nimius, repletio nimia, præſertim variorum ciborum. Vides vt pallidus homo cœna deſurgat dubia, inquit Horatius. nam certum eſt cibos varios colorẽ deflorare. Panis hordeacei vſus pallidos homines facit, vt eſt apud Ariſtotel. 1. probl. 36. & 22. ſect. problem. 24. vbi ſcribit, eos, qui tractant hordeum eſſe pallidiores illis, qui tractant triticum. Aquæ lutulentæ potus, mirum in modum colorem deturpant; & videbitis illos qui habitant valles, vitio aquarum ſemper eſſe decoloratos. Et memini me legiſſe, veteres, cum explorare volebant aquarum ſalubritates, conſueuiſſe ſpectare habitantium colores. cibi praui idem faciunt, vt frequens vſus ſalitorum. Sunt etiam quædam, quæ proprietate putantur decolorare vt cyminum, ameos vſus & olfactus. & de cymino habetis apud Plinium lib. 20. c. 24. duo exempla, vnum ſectatorum Portij Latronis, qui vt imitarentur illius pallorem, frequenter vtebãtur cymino: alterum exemplum eſt Iulij Vindicis, qui vt falleret Neronem, cymino pallorem ſibi cõciliabat. ad hæc, opinio eſt, ſi pedibus nudis anguis calcetur, pallorem inducere. Sunt & alia, quæ, ſiue venena ſint, ſiue medicamẽta, colorem natiuum deprauare ſolent. Vt autem cognoſcatur vitioſus color, non eſt opus multis ſignis: quandoquidem ſua ſponte facile cognoſcitur. Cæterum ſi color prauus ſit natiuus, cogno-

ſcitur diuturnitate: item, quia corpus in reliquis bene valet, bonas actiones edit; & præterea nulli diligentiæ, nulli medicinæ cedit: contra ſi color ſit aduětitius, cognoſcitur, quia corpus in reliquis non ex toto ſanum eſt; cedit medicinis. Adhæc apparent aliquę cauſæ, vel externæ, vel internæ. Si autem color ſit fucatus, facile cognoſcitur ſola aquæ ablutione; nam nullus eſt fucus, qui non eluatur lotione aquæ. Omnis color prauus naturalis, aut inſanabilis eſt, aut difficiliter ſanatur. & potius beneficio naturæ, quam artis ſolet curari. color autem accidentalis curatur. ſed ſicuti bonus color, vt dicebat Hipp. eſt indicium boni ſanguinis: ita malus accidentalis ſemper ſignum eſt, vel praui ſanguinis, vel prauorum humorum, vel alicuius interni affectus præternaturalis. Vt autem huiuſmodi color emendetur, & tollatur, enitendum eſt, vt cauſæ illius imprimis auferantur; deinde, vt gignatur optimus ſanguis: poſtremo vt ſanguis optimus ad cutim trahatur. Et in his ſcopis cõparandis vſq; adeo valet recta victus ratio, vt Auic. dixerit omnẽ curationẽ inchoandã eſſe ab hac victus rõne, id quod ẽt quodãmodo videtur ſignificaſſe Hip. quoniã li. 4. de morbis ſcripſit eos, qui tẽperate edũt, & bibunt, nullis morboſis affectib⁹ humoralib⁹ eſſe obnoxios. Itaq; fugiendus eſt aër nimiũ frigidus, nimiũ calidus, & ſiccus: fugiẽdi vẽti maxime boreales: fugiẽda eſt ẽt mora lõga ſub ſole. Nã vt habetis apud Senec. epiſtola 124. conſueuerunt veteres illi, qui vendebant pueros facies ipſorũ obducere quibuſdã medica-

medicamẽtis, vt a ſole, vel a frigore nõ deturparẽtur. Quod aũt eſſet hoc medicamentũ nõ eſt adhuc mihi cõpertũ: ſuſpicor tamẽ fuiſſe terrã Cimoliam, vel Theſſalicã, vel Lyciã aqua diſſolutã, & inſtar luti faciei applicatã. Nam loquẽs Plinius de hac terra, inter alias dotes, quas ei tribuit ea eſt, vt tueatur facies & vultus ab vſtionib. ſolis, & hodie, vt ego audiui a fide dignis, mulieres Genuẽſes ne deturpẽtur a ſole, ſolẽt vultus oblinire ſucco ſolatri, ſi qñ ſibi eundũ eſt ſub ſole. Abſtinẽdũ ẽt eſt a nimijs vigilijs, nimio ſomno, nimio motu: fugiẽdus eſt timor, immodica ſtudia, immodica venus. prę cęteris curãdũ eſt, vt aluus facilis ſit. Et vt obiter dicã, memini me legiſſe apud Poetã Martialẽ credo, qui cõſulebat cuidã iuueni, vt vteretur lactucis & maluis, ea rõne, quia, vt dicebat, habebat faciẽ cacãtis durũ, quaſi vellet vt ꝓuocaret ventrẽ. Fugiẽdi ſunt cibi varij, multi, praui ſucci: vtẽdũ optimis vinis, ſed moderatis, optimo pane triticeo: optimæ carnes adhibẽdæ sũt. & de carnib⁹ narrãt ſcriptores fuiſſe opinionẽ apud veteres, vt qui veſcebãtur carne leporina, ſeptẽ dieb⁹ pulchri & bene colorati manerẽt. vnde quidã cũ vellet ſuę amaſiæ ſignificare ipſam ſemper fuiſſe turpẽ, dixit; *Ediſti nũquam Gellia tu leporẽ*, quaſi nunquã fuerit pulchra. Abſtinendũ eſt a fructib. fugacib. ab omnib. ſalitis. Dioſc. ſcribit cicerẽ & carycas, ſi edãtur corpori nitorẽ, & optimũ colorẽ cõciliare. Idem dicunt medici de caryophyllo, pipere, croco, ſcholymo & allio: poſſumus addere aſparagos, qui cum per vrinam euacuent prauos humores, conſequenter optimum colorem, &

nitorem corpori conciliant. Sed hæc non adeo vſque poſſunt ex toto turpitudinem coloris abolere, niſi quoq; alia diligẽtia accedat. Vnde ſtatim videre oportet, an in corpore ſit vllus morbus, an ſint ſoli vitioſi humores. Si ſit morbus, qui colorem deprauat, huic vni tollẽdo incumbendum eſt: ſin autem adſint in corpore praui humores, illi prius omni ſtudio, & diligẽtia ſunt expurgandi, vt ſi ſit pituita, ſi ſit melancholia, ſi flaua bilis, accõmodatis remediis omnia expurgentur; quæ remedia, iam non eſt opus repetere, quandoquidem materia, quam tractamus, non poſtulat. Illud ſilere nolo, quod de agarico ſcribit Dioſcor. nempe illum conciliare corpori nitorem, atque optimum colorem. Vnde conuenientiſſimum eſt, quotieſcunque purgare vobis placebit vitioſos humores, ſemper aliquid agarici miſcere, quod & vi purgatoria, & propria quadam facultate optimũ colorem facit. Poſtquam morbus ablatus eſt, aut praui humores expurgati ſunt, præcipit Auicen. vt ante alia medicamenta diligentiſſime ſordes omnes a corpore eluantur; deinde ſanguis ad partes attrahatur. Pro eluendis ſordibus multa ſunt remedia, pumex in puluerẽ redactus, & affricatus, amygdalæ amaræ affricatæ, ſuccus melonum, nucum, farina lupinorum & ſapo cuiuſq; generis. Ego ſoleo parare huiuſmodi puluerem.

Recip. Nitri, vnc. s.
Farinæ lupinorum.
Fabæ an. lib. s. miſce.

Cum

Cum hac farina fricantur diligenter partes corporis; deinde, vel ſucco limonum, vel ſucco vuæ immaturæ, vel decocto lupinorum, abluũtur diligenter omnes partes. Poſt deueniendum eſt ad ſmagmata, ad dropaciſmos, & pulueres, qui vim habẽt attrahendi ſanguinem ad cutem. In hoc genere magnopere valet ſuccus radicis cyclaminis affricatus parti colorãdę, maſtix inſperſus per corpus, nitrum, ſuccus limonum cum nitro; valet etiam acetum cum furfure diligenter affricatum. Ego vtor hoc puluere.

Recipe nitri, pyretri an drach. ij.
Vtriuſq; hellebori, drach. j. miſce cum
Farinæ lupinorum. vnc. ij.

Atque hæc eſt ratio, & hæc ſunt remedia, quæ adhibentur pro coloranda tota corporis ſuperficie.

De maculis faciei, & manus a ſole factis. Cap. X.

SOlet etiam ſæpe fieri circa faciem, & circa manus diuerſa macularum forma, quæ omnes pertinent ad hanc medicinæ partem vt tollãtur; Præſertim vero fieri ſolẽt maculæ a ſole: pro quibus tollendis Paul. Ægin. laudat mentaſtrum in vino decoctum, & maculatis partibus applicatum; lithargyrium, cum oleo roſaceo albificatũ vtiliſſimum eſt; radix hederæ, iridis Illyricæ in vino decocta, & affricata confert, puluis ſepię crematæ applicatus vtilis eſt; thus cum lacte humano, caſeus recens applicatus, & faciei, & mani-

bus: vtebantur etiam veteres aduersus has decolorationes crocodilea; hoc est stercore crocodili terrestris. Sunt etiam alia multa; sed hæc vsitatiora, & præstantiora sunt. Atque hæc est ratio curandi fere omnes decolorationes, & illustrandi, atque decorandi cutim in vniuersum.

De comptoria facultate, & vitijs ad ipsam attinentibus. Cap. XI.

PArs hęc proposita, cum tota medica sit, atque huic alia sit congenea, quæ vocatur compsotria; putaui non inutile futurũ, si etiam pauca quædam de illa dixero: & eo maxime, quod Galenus in 1. de medicamentis localibus scribit, sæpe medicos cogi inseruire fœminis, & hac arte vti. Vnde elegantissimus Celsus lib. 6. cap. 5. dixit, esse pene necessariam hanc medicinam, quoniã fœminis eripi non potest cura sui cultus. Tertullianus, & Cyprianus duos libros fecerunt de habitu, seu cultu fœminarum, & earum ornatu. Appellarunt cultum, qui versatur circa mundũ muliebrẽ, hoc est circa gemmas, aurum, vestimenta; appellarunt autem ornatum, qui versatur in pingendis corporibus, & pulchritudine fucanda. Secus autem fecit Gale. qui dixit duas esse partes: vnam, quæ appellatur exornatoria, & studet ornatui fœminarum vel virorum, sed ex lege medicinæ: alteram dixit esse comptoriam, quæ tota meretricia est, & versatur in fingenda, & mentienda pulchritudine corporum. Hęc pars, quæ cõptoria dicta est a Galeno, a Tertulliano & alijs exornato-

ornatoria, potissimum circa duo versatur, circa pilorum ornatum, seu cultum, & circa cutis colorem, quæ versatur circa pilos, vel studet capillis, vel supercilijs aut pilis barbæ.

De cultura pilorum. Cap. XII.

ANtiquitus, atq; etiam tempestate nostra erãt homines, qui cupiebant senectutem celare, & ideo barbæ, atque capitis pilos denigrare conabantur. Hac de re copiose scripsit Galenus in 1. de med. localibus. tractauimus etiam nos in morbis cutaneis; scilicet quomodo capilli, & pili sint denigrandi. Fœminæ antiquitus maxime amabant flauitiem capillorum, quemadmodum etiam nunc faciunt Venetæ mulieres; & vt ego inuenio, flauitiem inducebant croco, & diuturna sub sole mora, quemadmodum etiam hodie faciunt Venetæ mulieres, quæ loco croci, interdum vtuntur sulphure medicato. Et de hac re loquens Tertull. in lib. de ornatu fœminæ, inquit, mulieres luere pœnas huius lasciuiæ, quod ob diuturnam moram sub sole caput ipsis sæpe, & grauiter lædatur; quod etiam videmus nostratibus fœminis euenire. Supercilia etiam dupliciter antiquitus colebant, & nunc colunt. Primum ex longis, & latis supercilijs, angustos, subtiles, & arcuatos fingebant, vel filo, vel forfice: vbi supercilia flaua, aut alba erant, fuligine denigrabant, quemadmodum videre potestis non solum apud Tertullianum; verum etiam Plautum in Truculento, Clementem Alex. in libr. 3.

pædagogij,& Athenæum li.13.dipnoſoph.Quæ eſſet hæc fuligo non habetur plene explicatum a ſcriptoribus: puto tamen ego fuiſſe illud medicamentum, quod appellari callipleuron ſcribit Plin.lib.27.c.4.& lib.35.ca.16.vbi ſcribit, hoc genus medicamenti fieri ſolitum fuiſſe ex floribus roſarum combuſtis,ex terra ampelitia vocata,& ex medulla bubula.Nunc mulieres ad denigranda ſupercilia, vtũtur etiam ſimili cinere, itẽ puluere carbonum ſubtiliſſime trito,&cribrato. Atque hæc erat apud fæminas vt nunc etiam eſt, cultura pilorum.

De cultura cutis. Cap. XIII.

CVltura vero cutis,ſicut antiquitus,ita etiam nunc verſatur,vel circa dealbandum totum corpus,aut faciem,& pectus, vel circa ruborem faciei,& labijs inducendum;inuenio etiam conſueuiſſe antiquas fæminas totum corpus fingere,vt eſt apud Varronem, & Plautum. Pro dealbando toto corpore,tria fuerunt in vſu, lac præſertim aſinarum. nam memoriæ proditum eſt, Pompeiam Neronis vxorem,conſueuiſſe ſecum ducere quingentas aſellas fæminas, quarum lacte totum corpus ſuum immergebat, vt candefaceret. Secundum erat ceruſſa eliquata, vel ſucco limonum,vel aqua lupinorum; vel etiam orizæ. Tertiũ crocodilea,id eſt fimus crocodili terreſtris, vt eſt apud Dioſc.& omnes medicos: hac enim aqua eliquata fricabãt,& dealbabãt corpora.nunc pręter ceruſſam,vtuntur mulieres aqua

facta ex argento ſublimato, vna cũ aqua, vel ſucco limonum; & interdũ ego vocatus ſum ad mulieres, quæ vſu importuno ſublimatæ huius aquę intumuerant ſecundũ faciem & pectus, ſimili pacto vtebantur ad dealbandam faciem. Præter albedinem procurabant ruborẽ, præſertim circa genas, & labia. medicamentum quo rubor inducitur, apud Plautũ, & alios vocatur purpuriſſum, apud Græcos, & Latinos dicitur fucus: vnde mulieres dicuntur fucatæ, & purpuriſſatæ. quod vero eſſet huiuſmodi medicamentum non eſt certum genus vllum aſſignatum: vnde puto, varijs & diuerſis vſas fuiſſe fæminas veteres, vt & noſtrates. Apud ſcriptores antiquos, & præſertim Plautum inuenitur, meretrices conſueuiſſe rubefacere faciem rubrica quam appellãt pharmacopolæ Margara. & nõ ſolum colorabant genas; verum etiam labia. Adhæc vtebantur radice anchuſæ, vtebantur etiam fuco agreſti, qui eſt genus fruticis. Plinius ſcribit in vſu fuiſſe terrã argentariam: nunc vtuntur ligno illo, quod ex India adfertur, & appellatur verzinum. Vtuntur etiam cocco, qui appellatur grana. vtuntur etiam purpura, oſtro. nam miſcent huiuſmodi pulueres cum oleo odorato, & vnguentum faciunt, atque ita deterſa prius medulla panis facie, ipſi hoc medicamentum illinunt. Atque vt reperio tota ars comptoria, tum apud veteres, tum apud noſtros in his potiſſimum poſita eſt; quæ ſcopum præcipuum habet colorem pulchrum, & gratum circa corpora effingere: quod fit, quoties

mulieres turpitudinem suam non possunt medicina curare, vel quoties tædia remediorum medicorum substinere nolunt. Hac igitur dimissa, redeo ad maculas faciei pulchritudinem diminuentes, aut etiam tollentes.

De maculis faciei. Cap. XIIII.

HÆ igitur maculę sunt, vel naturales, vel accidentarię. Naturales sunt, quæ fiunt a prægnantium appetitu, & vocantur voglie, vel sunt næui, qui fiunt a natura circa faciem, & nares. Si si sint accidentariæ, vel sunt maculæ rubeæ, vel flauæ, vel vitiligines, & alphi, vel cicatrices; vel vibices, aut sugillationes. nam ab his omnibus magnopere solet facies deturpari, ita vt opus sit auxilio medico. Maculæ, quæ nascuntur ob appetitus prægnantium, fiunt ob vehementem imaginationem prægnantium. scribit enim Auicen. lib. de anima, parte 4. capit. 4. mulieres, aut etiam viros interdum cupientes aliquam rem, vsq; adeo in illius imaginatione firmari & hærere, vt nō solum proprijs corporibus; verum etiam exterius formam inducant proportionatam imaginationi, & appetitui. sed huiusmodi maculæ nullo auxilio deleri possunt: occultantur beneficio picturæ, de qua iam dictum est. Cæterum maculæ rubræ trium sunt generum, aliæ simplices, aliæ cum duritie, quas scribit Celsus loco citato, vocatas esse ephelidas: aliæ sunt cum vlcere. Maculæ rubræ oriuntur a sanguine crasso, viscido,

& calido

& calido ad faciem vel trāſmiſſo, vel attracto: qui prout eſt acrior, calidior, craſſior, tenuior, ſic modo facit maculas ſimplices rubras, modo duras, modo cum vlcere. Maculę vero flauæ, fiūt ab humore bilioſo, ſimiliter vel tranſmiſſo ad faciem, vel attracto. Neuter horum humorum in ipſo vultu generationem habet, ſed aliunde in ipſam faciem veniunt, & generantur in iecinore ob intemperiem calidam, & ſiccam iecinoris: vnde obſeruabitis pene ſemper huiuſmodi maculas, quæcunque ſint, potius fieri in dextra parte, quā ſiniſtra, ſcilicet propter rectitudinem & ſympathiam, quam habet ad iecur. Præterea iuuat ad generationem horum humorum temperatura calida, & ſicca, naturalis diſpoſitio paterna, aer frigidus, & ſiccus; nam dicebat Rhaſes, huiuſmodi rubras maculas vehementius graſſari hieme; & huius rei adferens rationem Auic. dicebat, idcirco hyeme magis hanc affectionem dominari, quia vi frigoris externi coguntur intro magis humores, vbi coacti magis feruent, & conſequenter magis lædunt. Præterea huiuſmodi faciunt maculas cætera in victu errata, vt ſunt potiones meracis maluatici, vſus aromatum, mellis, ciborum ſalitorum & acrium. Cognoſcuntur facile maculæ ipſo viſu; quia nemo eſt, qui cognoſcere non poſſit, & maculas, & earum ſpecies: & præterea humores a quibus fiant.

Vtrum vero curabiles ſint, cognoſcitur ex vetuſtate: quia quanto ſunt vetuſtiores, tanto ſunt curatu difficiliores: item vſu remediorum,

quia vbi ſapienter a Medico & longo tempore ſine vtilitate ſunt tractatæ, nulla eſt ſpes curationis: vbi vero recentes ſunt, vbi aliquod a remediis beneficium ſuſcipiunt, ſpes eſt curationis: quæ curatio in eo potiſſimum collocata eſt, vt materia, ſiue humor qui facit maculas, ſi durus eſt, molliatur, diſſipetur, incidatur, vt cutis ipſa corroboretur, ne in poſterum humores facile ſuſcipiat. Et quia facilitas receptionis proficiſcitur ab intemperie calida vultus; ideo eiuſmodi intemperies corrigenda eſt. quia vero naſcuntur omnia ab immenſa iecinoris caliditate, & ſiccitate, opus eſt refrigerare & humectare iecur. In curatione macularum rubearum commune remedium eſt ratio victus accommodata. & cum tota vis huius morbi poſita ſit in caliditate & ſiccitate; ſtudendum eſt, vt omnis victus refrigerans, & humectans ſit. Quare abſtinendum in primis eſt ab omni motu vehementi, atque vino generoſo, & calido; ſiquidem vt ſcribit Hippocrates. 6. Epid. calidis naturis conuenit quies, & aquæ potus. fugienda ſunt omnia ſalita, aromata, cibi acres, & omnia dulcia, præſertim quæ fiunt cum melle: poſt hęc cogitandum de chirurgicis.

Et quia vis huius mali calida eſt, non ſolum vtile, verum etiam neceſſarium fuerit, niſi aliquid prohibeat, ſanguinem mittere, & præſertim a vena iecoraria. Præter hæc, ſi in vllo caſu vſus cauteriorum vtilis eſt, proculdubio eſt in hoc: vt viderim ſolis cauterijs cruribus affixis,

affixis, rubedines faciei penitus esse deletas. Si fiant ex suppressione menstruorum aut hæmorrhoidum, sanguis mittendus est ab hæmorrhoidibus, vel venis pedum. post hæc descendendum est ad vsum aliorum remediorum. Et si maculæ rubræ sint, lenienda est aluus hoc pacto.

Recipe floris cassiæ drach. 10. pulpę tamarind. vnc. s. misce cum sacharo: fiat bolus. Lenita aluo, præparetur humor hunc in modum. Recipe pruna damasc. num. 10. fol. cuscuthæ, hepaticæ, cichorei an. manip. s. fiat decoct. sec. art. Deinde Recip. dict. decoct. vnc. 4. acetosi simpl. syrup. de endiuia an. vnc. 1. misc. Præparati humores purgabuntur hunc in modum. Recip. decoct. tamarind. & senæ vnc. 4. rhab. electi scrup. 5. spicæ gr. 4. infundantur omnia sec. art. & facta diligenti expresione, adde diaphin. drach. 2. syr. rof. sol. vnc. tres. misc. & fiat bol. potus.

Hac purgatione licebit vti tam in rubris maculis, quam in flauitie vultus. Expurgato vultu, deinde veniendum est ad localia, in quibus administrandis, oportet videre, rubræ ne sint maculæ an flauæ: & si rubræ, an solus color sit, an coniunctus tumor, vel durities, an adsint vlcuscula. Si sola sit rubedo, vt plerunque fit, in primis soleo vti vel aqua palearum hordei, vel cremore ptisanæ. Si non confert, vel non tollit morbum, deueniendum est ad grauiora: & soleo tunc vti puluere corticum ouorum dissoluto, seu eliquato vel cũ succo limonum, vel cum aceto: vtor etiam hoc in casu succo solatri vespere dum itur cubitum. iu-

uat quoque fricare partes rubentes vel cum caseo recenti, vel cum recocta seu puina. Si præter rubedinem, adsit etiam durities, Cor. Celsus lib. 6. cap. 5. commendat emplastrum factum ex resina, sale fossili, & melle. vinum e fragis maxime valet in hoc casu. Ego vtor butyro recenti diligenter loto cum aqua rosacea, cui etiam admisceo modicum sulphuris, interdum etiam modicum camphoræ. oleum factum ex vitellis ouorũ etiam vtilissimum est. Si adsint etiam vlcuscula, valet vnguentum de cerussa cum sulphure, & camphora. butyrum etiam cum lithargyrio, & camphora. Sed valet etiã hoc linimentũ mirifice.

Recipe rutæ agrestis, folior. oliuæ an. drach. ij. Terantur diligenter, & misceantur vna cũ vnguẽto de cerussa, aut etiam cum butyro diligenter loto in aqua plantaginis. Si color flauus sit, iuuat abluere faciem posca, hoc est aceto, & aqua: iuuat etiam succus limonis cum felle gallinæ: coquitur enim fel diligẽter, dissoluitur, & deinde illinitur. Valet etiam hoc remedium:

Recipe tartari combusti, lithargyrij an. drach. 1. vitellum oui assati. misceantur omnia in mortario, & illinantur faciei. delet enim maculas deturpantes faciem. Atque hæc est ratio tollendi, & rubedinem faciei, & flauitiem pro conseruatione pulchritudinis, & formæ.

De cicatricibus. *Cap. XV.*

PRæter hæc vitia, solent etiam duo alia cõtingere circa faciem, & manus, quæ & patientes, & medicos mirifice sollicitant. sunt autẽ cicatrices, &

ces,& vibices,ſeu ſugillata. Dicam primo de cicatricibus,quæ ſunt veſtigia quædam & notæ, quæ relinquuntur poſt grauia vulnera,& vlcera. dico grauia,quia interdũ in vlceribus,& vulnerib. ſola ſuprema cuticula dilaniatur,quæ ſponte renaſcitur,& nullam deformitatẽ inducit. Cicatricum, quæ deturpant,differentiæ plures ſunt: aliæ ſimplices ſunt, aliæ cũ cauitate,& diminutione partis,aut cum ſuperexcreſcentia. Simplices ſunt, vel nigricantes,vt ſunt,quemadmodum dicit Ariſtoteles,cicatrices, quæ fiũt ex iteratis vlceribus, vel diuturnis; ſimiliter nigræ ſunt corporum quæ laborant vitio lienis: aliæ ſunt rubræ,aliæ vero liuidæ: ſunt etiam aliquæ albæ,vt cicatrices oculorum. Cognoſcuntur cicatrices primum viſu, quia apparet nota alterius coloris, quam conueniat, & nota cum diuiſione aliqua partis. ſecundo tactu,quia ſi ſit cum partis diminutione, ſentitur cauitas: ſi cum additione,percipitur tumor: ſemper autem aliqua percipitur durities. Sunt cicatrices omnes cum diminutione partis inſanabiles,& fabulæ ſunt, quæ ab aliquibus dicuntur de pinguedine humana, quod ſcilicet curat huiuſmodi cicatrices. illud verum eſt, in teneris corporibus,qualia ſunt puerorum, facilius ſanari, quam in ſenibus. Quæ fiunt ex diuturnis, & repetitis vlceribus, omnes pæne inſanabiles ſunt,& ſolo fuco obſcurantur; quæ autem fiunt ex ſimplicibus vlceribus, neque diuturnis, tolluntur beneficio,& artis,& naturæ. Sed priuſquã ad vſum remediorum deſcendam, ſunt nonnul-

la breuiter disputanda non iniucunda. Primũ est cur cicatrices vt plurimũ nigræ sint, præsertim in lienosis, & in vlceribus inueteratis, & repetitis. Secundum est, cur in oculis cicatrices albæ sint, quod non contingit in alia parte. Tertium cur in cicatricibus brutorum, & præsertim asinorũ, & equorũ, pili renascantur, in cicatricibus corporis humani non amplius renascantur pili. Circa primum scribit Aristoteles 9. probl. vlcera inueterata, & repetita facere partem frigidiorem, & debiliorem; propterea quod sanguis, qui eo cõfluit congelatur, & congelatus nigrescit. Hæc Aristotelis responsio non est damnanda; verumtamen nõ puto semper veram esse. primo, quia sanguis, vbi propter congelationem nigrescit, id patitur a vehemẽtissimo frigore. partes, quæ passæ sunt vlcera, vel vulnera, minime possunt esse vsq; adeo refrigeratæ, quãdoquidem nutriuntur, quod fieri non potest sine calore. & si tactu iudice vtimur, non apparet in illis maior frigiditas, quam in reliquis. Itaque puto multo satius esse si dicamus, nigredinem huiusmodi cicatricum non esse nigredinem recentem, quæ quotidie fiat propter refrigerationem; sed esse vetustam, factam ex sanguine combusto eo tempore, quo partes vlceratæ erant inflammatæ, & calidæ. cõstat enim, quando panni, vel telæ colorantur, id fieri beneficio caloris, qui calor vsque adeo infigit colores corporibus, vt in posterum sint indelebiles. De lienosis, scribit itidem Aristotel. propterea nigrefieri cicatrices ipsorum, quia

sanguis

ſanguis lienoſorum corruptus, & aqueus eſt. Eſſe aqueum ſanguinẽ lienoſorum non eſt ex toto abſurdum: quandoquidem Hipp. lib. 4. de morbis ſcribit, lienem eſſe ſedem aquæ, quod ego interpretor, ſanguinis aquoſi: ſed multo accõmodatius videtur dici poſſe, idcirco in lienoſis fieri cicatrices nigras, quia initio dum vlceribus laborant, ſanguis ater & melancholicus, qui in ipſis exuberat, eo confluit, & colore nigro partes vlceratas ſaturat, & inficit. & hęc eſt etiã ratio propter quam, vt annotauit Hipp. 2. epid. in illis, qui liene laborant dentes ſemper nigri fiunt. Ad ſecundum problema reſpondet ibidem Ariſtoteles, albas fieri cicatrices oculorum, quoniam cicatrix ſemper inducit colorem contrarium priſtino. vnde cum vlcera oculorum plerunq; fiant in parte nigra oculorum, iure cicatrices albæ apparent. Sed hac in re mihi non penitus ſatisfecit. primo quia fiunt etiam vlcera in parte alba oculorum, a quibus tamen minime cicatrices redduntur nigræ. & idcirco arbitror hanc eſſe cauſam, quia, cum oculus plenus ſit albo pituitoſo humore, fit, vt ad partes vlceratas, vel vulneratas facile confluat humor hic albus, qui cõcretus, & veluti condenſatus deinceps cicatrices albas reddit. Erat poſtremum problema de pilis, cur ſcilicet in cicatricibus corporũ noſtrorum minime fiant pili. Ariſtoteles 10. ſect. proble. 29. & 31. reſpondet cutem hominis eſſe non aliquid ſeparatum a carne ſed eſſe portionẽ quandã carnis, quę ob frigus externum concreſcit in ſuperficie, vel-

uti videmus concreſcere terras quaſdam ſupra pultes, maxime quę fiunt ex farina: in his enim, veluti cruſtra ſuperinducitur, quę tamē eſt eiuſdem naturæ cū tota pulte: cutes autem brutorū non ſunt, (inquit) huiuſmodi, ſed veluti res quædam a carne ſeparatę. Cum igitur, inquit, fiunt vlcera in corpore humano, vel vulnera, nō poteſt pars diſciſſa, & ſauciata redire ad priſtinam naturam, & conſequenter non poteſt eoſdē effectus hoc eſt pilos producere; ſecus autē contingit in brutis, in quibus cutis a carne ſecundū naturam ſeparata, ſi diuiditur redit ad priſtinam naturam, ſed debiliorem & propterea producit eoſdē effectus nempe pilos; ſed propter debilitatē immutatos ſecundū colorem. Hęc reſponſio vera quidē eſt, ſed minime rem acu attingit: quandoquidem potius adfert quandam cauſam vniuerſalem, & mediatam, quam immediatam. Itaque aliæ adferendæ ſunt, quæ ſunt ab Ariſtotele propoſitæ 9. ſect. problem. Prima eſt, quia cutis hominis anguſtiſſimos meatus habet, nec admodum multos: cutis brutorū, quæ ſemper debebat eſſe obtecta pilis, habuit & copioſiores meatus, & cōſequēter latiores. quo fit, vt vbi coaleſcit cutis hominis, facile meatus illi occæcētur, & pilis egreſsū adimant: contra fit in brutis, in quibus, etſi coaleſcant partes vulneratæ, non tamen in ipſis ita occęcari poſſunt pori & meatus, vt ex toto egreſſum pilorum auferant. Poteſt etiam & alia adferri cauſa inſinuata ab Ariſtotele, ſcilicet, quod pili hominum ſunt tenuiores, & imbecilliores

quam

quam brutorum; vnde non possunt ex cicatrice indurata exire, secus autem in brutis, in quib⁹ pili propter robur duritiem illam vincunt, & erũpunt. Sed remanet adhuc scrupulus, cur dum equi, vel asini mordentur a lupis, in cicatricibus nunquam oriantur pili. nam cognoscuntur (vt vocant) equi lupati, quoties cicatrices ex morsibus habent sine pilis. Pro huius problematis resolutione vidẽdum est id, quod scribit Plutarch. 2. problem. sympos. proble. 9. vbi quærens rationem, ob quam carnes animalium a lupis iugulatorum sint suauiores, inquit ideo esse, quia dentes & fauces illius animalis ardentissimæ sunt; ita vt carnes quas tangunt, præ ardore teneras reddant, & hinc suauiores. vnde colligo etiam rationem, propter quam eiusmodi cicatrices non emittant pilos, scilicet, quo tempore lupi mordẽt huiusmodi iumenta, habent ora valde incensa, ita vt comburant, & propterea, quemadmodum adusta tergora brutorum nunquam emittunt pilos, sic morsuræ factæ a lupis, propter immẽsum feruorem, nunquam emittunt pilos. Curatio cicatricum tota fere posita est in auxiljs externis, quia non habent causam intro, a qua foueantur; sed earum status vniuersus est in facto esse, & nõ in fieri. Et ideo parum refert in curandis cicatricibus præsertim inueteratis, hoc vel alio victu vtantur. Vt autem recte, & methodice possitis remedia adhibere, id primo cogitandum, an cicatrices sint recentes, an sint vetustæ: & si recentes, vtrum sint subtiles, an crassiores. Si subtiles sunt,

iuuat illinire adipem gallinæ, anatis, oleum e vitellis ouorum, oleum rosarum dealbatum. Plinius laudat raphanum affricatum, laudat etiam semen erucæ cum felle bubulo. Si crassiores sint, paulo valentiora adhibenda sunt. itaque vtile est adhibere salem tritum cum melle, succum cyclaminis cum melle, iuuat affricare caseum salitum, ficus aridas, thus cum melle. si cicatrices vetustæ sint, sal ammoniacum affricatum iuuat, siue mixtum cum melle, stercus gullinæ cum melle; lithargyrium aqua mellis ablutum, nitrum, thus cum melle. Corn. Cels. lib. 6. cap. 5. proponit vnguentum quoddam Tryphonis, quo ego non semel vsus sum feliciter. omnibus autem cicatricibus putatur magnopere conducere balsamum. Atque hæc de cicatricibus simplicibus. Vbi autē cicatrices sunt cauæ; si sint vetustæ, incurabiles sunt, & solo fuco tractantur, hoc est cauitates replentur, vel cera, vel pasta carnem humanam æmulante. sin autem sint non vetustæ, & in corporibus teneris; primo conandum est pellem eleuare, deinde replere. Ad pellem eleuandam cōuenit galbanum, gummi Arabicum, resina. hæc enim apponuntur, & sæpe vi extrahuntur: sic enim fit pellis eleuatior: post quod opus, deinceps illinendum est aliquod pingue, vt adeps gallinæ, caponis, adeps humanus omnium maxime vtilis esse putatur. Si autem cicatrices sint eleuatiores, deterenda est pars prominens donec complanetur, & ad æqualitatem reducatur: quod fit primū medicamentis, quę vim habent corrodendi. quę

si non

ſi non proſint, deueniendum ad ignem; & ſolent in his caſibus partes ſuperuacaneę auro candente deuri, & tolli: poſt vtendum eſt aliquo linimēto, vt diapalma cum maſtice, & cera. In omnibus autem cicatricibus curandis, præſertim ſimplicibus, ſciendum eſt vtile eſſe, vt priuſquam remedia adhibeantur, ſemper diligētiſſime fricentur. Sic enim vis medicamentorum magis atque magis penetrat.

De vibicibus, ſiue ſugillatis. Cap. XVI.

SEquuntur vibices ſiue ſugillata, quæ ab Hippocrate lib. de fract. de artic. & de offi. medic. appellantur ἐκχυμώματα ſiue effuſiones: Galenus, & ante ipſum Ariſtoteles 9 proble. ac plerique alij, appellant Molopas. Sunt autem ſugillata maculæ cruentæ, quæ fiunt, vt ſcribit Galenus 5. de medicamentis localib. 1. ſemper a cauſis externis, hoc eſt a percuſſionibus, verberibus, caſu, nimia compreſſione. fiunt etiam interdum ex imperitia barbitonſorum, qui in claudenda ſectione venæ non excolant neque educunt totum ſanguinem, ita vt portio aliqua remanens effuſa, aut etiam vena remanens aperta producat has maculas. Modus generationis ſecundū Ariſtotelem 9. problem. 10. eſt, quod partes percuſſę vel verberatæ incaleſcunt: vbi incaluerūt, trahunt ad ſe & ſanguinem, & humores, vnde nō ſolum mutantur ſecūdum colorem, verum etiā intumeſcunt. Et quanquam hæc Ariſtotelis ra-

tio non ſit damnanda, multo tamen euidentius propoſuit modum Galenus loco citato, vbi ſcribit, a percuſſionibus & alijs cauſſis externis corrumpi, vel aperiri, aut laxari venas, atque arterias; ac deinceps ijs apertis aut fractis effundi ſanguinem, qui ſubtus cutem coagulatus, & concretus, ac diu retentus totam cutem ſuperiacentem inficit & colorat. Cognoſcuntur vibices & viſu, & tactu. Viſu, quia ſunt maculæ ſanguineæ, longæ, & latæ; inæquales tamen, & præſertim vibices illi, qui fiunt a ferulis, vt docet Ariſtoteles 9. problem. cognoſcuntur etiam tactu, quia nulla ſubeſt aſperitas, nulla durities, raro tumor, & niſi in principio. Sugillata vetuſta difficulter curantur: quæ recentia ſunt, interdum curantur ſponte, interdum beneficio artis. Quę beneficio artis curantur, has indicationes habent; vt ſanguis, qui ſubtus cutem eſt concretus & congelatus, diſſoluatur atque diſſipetur, quod fit rebus illis, quæ habent vim diſſoluendi & diſſipandi, & in his curandis, ſi ſint recentes, iuuat aliquam in victu adhibere rationem, ne ſcilicet pars contuſa inflammetur. vnde iuuat initio abſtinere a vino, parce edere, & cibis boni ſucci veſci. vtile eſt etiã venire quandoq; ad miſſionẽ ſanguinis, nõ gratia vibicis, ſed ne pars illa, quę interdum dolet, inflãmetur, & in maius periculũ cõuertatur. Auic. 7. quarti, vbi tractat de veſtigijs huiuſmodi percuſſionis, licere interdum ait ſcarificare ſugillatam partem. id quod faciendum puto, quoties pars tumida, & nimium ſanguine repleta

repleta videtur. Aristoteles prædicta sect. problem. 7. citata, quærens rationem, cur thapsia & cyathus æneus, si affricentur corporibus sugillatis, curant sugillationes; cum tamen altera sit calidissima, alter frigidissimus; inquit thapsiam id facere, quia suo calore sanguinem concretum eliquat, & liquatum dissoluit, cyathum vero æneũ id facere scribit, quod facit aqua irrorata in deficiente animo. Nam animo deficientes ab aqua irrigata recipiunt id emolumenti, quod a frigore aquæ calor natiuus coercetur & cogitur, vnde auctus postea recreat & reficit deficientes, sic inquit cyathus æneus applicatus suo frigore calorem partis cohibet, ita vt conseruetur, augeatur, & hinc sanguinem dissoluat & dissipet. hoc etiam facere scribit Aristotel. prædicta sect. proble. 10. pelles animalium, & præsertim arietum recenter decorticatorum. nam huiusmodi pelles adhuc calentes si superponãtur vibicibus eo calore sanguinem dissoluunt, & dissipant. hoc idem ait, faciunt raphanus attritus, faba commansa, pulmo, argilla. quanquam hæc posteriora inquit facere ad sugillata, quia attrahunt ad se sanguinem illum, & humorem superuacaneũ. Si vibices sint in oculis, præcipit Galenus sapienter vt semper aliqua astringẽtia misceãtur dissipantib. maxime si vena aliqua sit perrupta: & quãto minor est ruptura, tanto minor requiritur dosis adstringentium, quæ discutientib. miscentur. vnde laudat, vt prius foueatur oculus decocto fœnugræci & sertulæ campanæ, & post emplastrum

Nelæi administretur. multa alia sunt eo in loco remedia ex Archigene, Apollonio, Hera, & Critone. In reliquis vibicibus, qui sunt in reliquo corpore, cogitandum in primis est vtrum sint recentes, an vero vetustæ. si sint recentes, a blādissimis semper inchoandum. vnde mulieres statim deueniūt ad medullam panis commansam, quod etiam facit triticum commansum: nam ex masticatione acquirit calorem quendam vitalem, vi cuius dissoluitur sanguis. Ego soleo vti fomento ex aqua tepida, cui dum feruet inijcio modicum myrrhæ, & croci in petia linea ligatorum. Soleo etiam vti succo absinthij, maioranæ cum vitello oui in simul, ita vt fiat linimentum molle. adijcio etiam interdum mel ipsi aquæ, fel gallinæ cum melle: iuuat etiam in vibicibus paulo vetustioribus. Si vero vibices sint vetusti, monet Gal. vt ad vehementissima discutientia veniamus, vt est nitrum, sulphur, calx, lithargyrium: nā fit vnguētum de calce, quod optimum est in inueteratis vibicibus; sicut illud vnguentum de alabastro, vel de cerussa camphoratum valet in recentibus vibicibus. monet autem vnum Auicenna, vt subinde hæc remedia adhibeantur & subinde etiam mutentur. Atque hic est finis eorum quæ colorem cutis deturpant, pulchritudinem lædunt.

Quot vitiis cutis substantia molestetur, & cur de odore sit etiam differendum. Cap. XVII.

QVoniam vero dixi id, quod etiam Auicenna fecit, illos, qui tractant artem decorationis, debere

debere contemplari non ſolum vitia ſecundum colorem cutis, verum etiam ſecũdum illius ſubſtantiam; poſtquam finis impoſitus eſt vitijs ſecundum colorem, remanet vt ea tractemus, quę contingunt ſecundum ſubſtantiam. & quia horũ multa tractauimus in cutaneis, a tractatis abſtinebo. Quæ vero tractaturus ſum, aut pertinent ad cutem diminutam & ablatam, aut ad additam aut ad diuiſam. Vitia cutis diminutæ vel ablatæ, ſunt, veluti amputatio naris, auricularum. quæ vero pertinent ad cutem auctam, ſunt verrucæ, porri vocati, calli, nodi, vari. quæ pertinẽt ad diſciſſam, ſunt ſciſſuræ labiorum, narium; addo etiã rugas. nam rugæ ſunt veluti quædam cutis diſſipationes. Ad cutem etiam pertinẽt affectus quidam, qui circa vngues oriuntur, vt pterygia atque aliæ vnguium turpitudines. Præter hæc ad decorationem pertinet etiam odor. nã etſi odor per ſe, & principaliter nihil faciat ad turpitudinem, aut pulchritudinem; verum tamen conſueuerunt veteres inter alia pulchritudinis ſtudia etiã odorum, & vnguentorum curas adhibere; accedit etiam, quod valde intereſt ad cœtum humanum cum iucunditate faciendum, vt fugiantur mali odores. Sunt enim aliqui, qui vſque adeo fœtent, vel ſecundum pedes, vel ſecundum axillas, vel nares, vt ab alijs iſti ſuſtineri non poſſint. Itaque opus eſt prouidere, vt huiuſmodi fœtores ab humanis corporibus arceantur.

De ſciſſuris cutis. Cap. XVIII.

INcipiam autem a vitijs, quæ cum corrumpant vnitatem cutis, pulchritudinem vitiant. Sunt autem hæc, ſciſſuræ labiorum, manuum, pedũ, aurium & narium, quæ ſciſſuræ a Plinio vocãtur modo fiſſa, modo fiſſuræ. Cæterum Grȩci ſcriptores fiſſuras appellarunt ῥαγάδας: quanquam hoc nomen proprie ſignificat ani fiſſuras: vocantur etiam a Medicis fiſſuræ pedum latine perniones, & græce tum fiſſuræ manuum, tum pedum nũcupantur χειράδες. vnde apud Laertium in vita Pittaci Mitylenæi, legetis eum vocatum eſſe ab Alcæo χειροπόδην, quia pedũ laboraret fiſſuris. ſunt autem hæ fiſſuræ profundæ cutis diuiſiones, ſolum formam lædentes. Dico eſſe profundas diuiſiones: quoniam ſi extrema illa cuticula ſcindatur, nec alte penetret, vix pulchritudinem lædit, nec vere appellari debet ſciſſura. dico etiam ſolum formam lædentes, quia vbi huiuſmodi ſciſſuræ eo procedunt, vt inſigniter lædant operationes, non amplius ad decoratoriam, ſed potius ad curatoriam artem pertinent. Ex his ergo colligitur, has ſciſſuras eſſe pura ſymptomata in genere affectuum præter naturam, ita vt minime morbi mereantur appellari, cum non lædant actiones. Locus affectus eſt ipſa cutis. De cauſis Auicenna 7. 4. tractat. 3. capit. 15. cauſam contentiuam ſciſſurarum nullam aliam videtur agnouiſſe, præter ſiccitatẽ. & iure, quia cum partes ſimul cõtinuentur, vt dicebat Ariſtoteles, pro-

pter

pter humidum;vbi humidum hoc consumptum est,partes inter sese dissiliunt& diuiduntur:quod cum fiat a siccitate,haud immerito Auicenna siccitatem caussam contentiuam huius mali effecisse videtur. Cæterum quia siccitas est qualitas passiua magis quam actiua,fit vt semper, vbi agit hæc qualitas,sequatur vel calorem vel frigus: & ideo Auic.traditurus caussas huius siccitatis dixit,& frigiditatem & calorem esse caussas huius siccitatis, adeo vt scissuræ fiant vel a calore, vel frigore. Nec hoc præter rationem. quia sicuti videmus terram sub immenso aut æstu, aut frigore scindi,atque hiscere, haud secus corpora animalium consueuerunt,& a nimio æstu, & a nimio frigore scindi, & frangi. Causæ mediatæ naturales,& internæ complures sunt. in primis est sexus:siquidem virilis sexus magis obnoxius est his malis:est & ætas,quia pueri, & adolescentes multo frequentius,& acerbius tractantur ab hoc malo,quam quælibet alia ætas:est & corporis habitus;eo quod qui corpora mollia & delicata habẽt,magis exercentur scissuris,quã cętera. Præter naturales internæ sunt inflãmationes, febres aliquæ, & præsertim morb⁹ gallicus,a quo interdũ manus & pedes ita scinduntur, vt eximiam quandam deformitatẽ habeant.Porro externæ causæ sunt, & ipsæ nõ paucæ, in primis regio frigida,vt septentrionalis,calida & sicca,vt Æthiopia,tẽpus hyemale, ambulationes per loca frigida & niuosa, contrectationes rerum asperarum.addit Auicenna balnea aquarum stypticarũ,

& nonnulla venena: ita vt tot atque tantæ ſint ſciſſurarum cauſæ. Circa quarum contemplationē, quinque ſe ſe offerunt problemata ſcitu & iucunda, & vtilia. Primum eſt, quare, ſi fiunt ſciſſuræ a ſicco, non ſcindantur pedes atque manus in febribus ardentibus, & præſertim in maraſmis. nam in maraſmo licet videre incredibiliter corporum cutem exſiccari. Secundum problema eſt, quam ob cauſam & perniones, & aliæ manuum ac pedum fiſſurę, potius fiant tempore frigidiore & a frigore, quam tempore calidiori, & ab ipſo æſtu. Tertium eſt, propter quod mulieres minus quam viri huiuſmodi vitijs tententur. Quartum eſt, quî fiat vt illi, qui iecur incenſum habēt, ſoleant ſæpe ſimul etiam ſciſſuris, & pedum, & manuum tentari. Quintum & poſtremum eſt, cur pedes ſi quiſpiam nudis, etiam per loca duriſſima ambulet non ſcindantur; & tamen a prędictis cauſis ſcindantur: imo vero, quod facit ꝓblematis ſolutionem optabiliorem, eſt, quia videmus ferrum ſoleis infixum conſumi & deteri: & tamen pedes, neque deteruntur, neque conſumuntur, vt nō deberent hac ratione vſque adeo faciliter ſcindi. Ad primum dicendum eſſe puto, febres ardentes nō ſcindere manus & pedes, quia calor deurens totus fere eſt in penetralibus corporis. in extima enim parte non eſt calor deurens, imo potius adeſt tepor: ita vt plerunque febres deurentes habeant intimas partes: extimæ vero frigeant, aut tepeant potius. Quod ſi interdum ab aliquib⁹ febribus huiuſmodi ſciſſuræ fiāt
eſt

eſt propterea quod præter intemperiem adſunt humores, aut vapores acres & mordaces, qui cũ recta petant ipſam cutem, eam turpiter ſcindũt. Sed video dubitaturum eſſe aliquem, ſi hoc verũ eſt, cur fiat, vt quantumcunque corpora ab igne calefiant, nunquam tamen, vel pedes, vel manus ſcindantur? Reſpondeo id quod reſpondet Ariſtoteles 38. ſec. problem. vbi quærens rationem propter quam ſol denigrat corpora, non autem ignis, inquit eſſe, quia caliditas ignis penetrat, nec firmatur in cute; ſecus autem calor ſolis, qui firmatur in cute, nec penetrat. pari pacto dicendũ puto, nõ ſcindere ignem, quia calor ipſius penetrat, cum e conuerſo in febribus vapores, & humores acres firmentur in cute. Simile quiddam dixit Ariſtoteles 3. Meteor. capit. 1. vbi ſermonẽ habens de fulmine, ſcribit aliquod eſſe fulmen ita tenue, vt penetret, nec cutim afficiat; aliud eſſe craſſius, quod cum firmetur in cute, illã & denigrat, & deurit. itaque hæc eſt reſponſio ad propoſitam obiectionem. quanquam poſſemus etiam dicere, ad ignem neminem ita approximare, aut detinere manus & pedes, vt magnopere exſiccentur. De febrib⁹ hecticis & maraſmis, cur ſcilicet cum extrema exſiccetur cutis, nõ tamen ſcindatur, rationem duplicem eſſe exiſtimo: vnam, quia in maraſmo colliquantur omnes partes, & carnes, & pinguedines, & quicquid cuti ipſi inhæret. propter quam colliquationem, cum continuo irrigetur cutis, fit, vt minime conſumatur humidum illud continuatiuum, & proinde

non ſcindatur cutis: alteram, quoniam vbi cutis orbata eſt illis partibus carnoſis, quæ ipſam diſtẽdunt, corrugatur in ſeſe, & plicatur: vnde fit, vt cum plicata ſit, non poſſit præ ſiccitate extendi, atque hiſcere. poſſumus etiam addere, eos, qui laborant maraſmo, ſemper vti cibis humectantibus, vnde fit, vt humiditas continua minime ex toto conſumi queat. Ad ſecundum dicendum eſt; calorem exſiccare quidem, attamen duo etiam alia facere, colliquare, & rarefacere. colliquando facit vt cutis continuo humecta conſeruetur, ita vt humidum continuatiuum non abſumatur, rarefaciendo autem facit, vt ichores & vapores acres, qui alioquin cutim ſcinderẽt, perſpirẽt, & exinaniantur. Secus eſt de frigore; quod quidem non ſolum exprimendo humidum con ſumit, verumetiam indurat, & condenſat: indurando facit vt humiditates non fluant ad cutim: condenſando facit, vt ichores & vapores mordaces retineantur: qui retenti non eſt mirum ſi cutim diuellant. Nec quicquam obſtat quod Teoph. in lib. de igne dicat, in Ponto propter frigus colliquari inter terræ viſcera metalla, quoniam etſi aliqua fieri poteſt frigoris ope colliquatio, illa tamen propter cutis denſitatem non poteſt peruenire ad ipſam, & eam irrigare. Cur autem mulieres minus tententur, ea eſt ratio, quia hic ſexus multo humidior eſt, quam virilis; & cum ſit humidior, non poteſt niſi eximia aliqua cauſſa ita cutis exſiccari vt rumpatur. nam propter hanc eandem humiditatem, dicebat Ariſto-

teles

teles 10.proble.mulieres carere pilis, quippe qui ex deuſtione & ſiccitate potius oriantur. Quanquam Alexand.1.probl.5.carentiam pilorum adſcripſiſſe videatur potius denſitati, quam humiditati cutis: de qua re, non eſt vt nunc loquamur. Cæterum pueri duabus de cauſis maxime omnium his malis frequentius tentari ſolent. primo quia negligentiſſimi ſunt, neque ſeſe admodum tueri ſolent vel a nimio æſtu, vel frigore. ſecundo cum calorem inteſtinum ingentem habeant, atque innumeras fuligines, vbi corpora ipſorum a frigore denſantur, fit vt calor mire auctus, & cōſequenter fuligines, cutim ipſam & exſiccent, & pertundant. Ad quartum problema dicere oportet, eos, qui valde iecur incenſum habent, feraciſſimos eſſe & ichorum, & vaporum acrium & mordacium, qui cum nec ab ipſo iecinore, nec ab aliis partibus ſubſtineri poſſint, fit vt vndique propellantur, donec ad cutim ipſam perpulſi, & ibi firmati, eam rodendo ſcindunt, & diſſecant. Accedit etiam quandam eſſe ſympathiam inter manus, pedes, & iecur, vt facile ſit iecinore patiente compati etiam & manus, & pedes. atque id intelligitur ex eo, quod quicunque calidi ſunt iecinore, ſimul etiam perpetuo & manus, & pedes flagrantes habent. Hæc ſympathia ni fallor inuitauit Auicennam, vt diceret digitos breues indicare iecur paruum, & digitos longos iecur indicare vaſtum: quam ſententiam inuenietis apud Auicen. 2. primi doctrina 3. ſumma 1. tract.1. & 4.3 tractat. 2.capit. 3. & 30.inuenietis

etiam apud Rhaſ.17.continentis cap.1.& 2.Quã-quam Auer.4.collect.cap.4.irriſiſſe videtur hanc ſententiã, dicens, eum, qui ita exiſtimauit, ignorare vbi ſit in corpore humano virtus generatiua. Ad quintum dicendũ eſt, cauſas internas multo efficaciores & potentiores eſſe, quam ſint externæ. Nam vt dicebat Plin. libro 7. cap. 16. dentes, neque malleo pertundũtur, neque igne poſſunt domari, & tamẽ pituita ſalſa & acris eos exedit & conſumit: quia cauſæ externæ non continuo agunt; internæ autem irrequieto motu ſemper agunt; & vt dicebat ille, *Gutta cauat lapidem, non vi, ſed ſæpe cadendo*. quare mirũ eſſe nulli debet, ſi pedes ab ichoribus, & vaporibus mordacibus pertundantur, & ſcindantur; minime autem id patiantur, neque contrectatione ſaxorum, neque ab vllis alijs rebus aſperioribus. Accedit id, quod dicebat Hippocr. in lib. de nat. pueri, ſcilicet pedes a natura ſortitos eſſe & venas, & neruos plurimos atque denſiſſimos, quo fit, vt propter duriciem & copiam harum partium, non adeo ab aſperitate lædi poſſint: & hoc eſt quod dicebat Tertullianus in libr. de anima aduerſus eos qui ſenſus criminantur, ſcilicet eadem pauimenta videri manibus aſpera, pedibus vero lenia, eo quod pedes cum duriſſimos habeant neruos & denſiſſimos, non ita percipere poſſunt aſperitatem, vt manus. Quod autem ferrum deteratur in calceis, non autẽ pedes, ratio eſt, quia a ferro ſemper aliquid detrahitur nihil vnquam additur. at licet aliquid viæ aſperæ

a pedibus

a pedibus detrahant; ſemper tamen aliquid intus additur, quo fit, vt tantundem ſit id quod cõtinuo ſubminiſtratur illi, quam quod continuo detrahitur. Cognoſcuntur ſciſſuræ ipſis oculis, quandoquidem ſi ſint in labiis, & rimæ apparẽt, & tumor atque etiam rubor, & durities. Si ſint in manibus aut pedibus; præter fiſſuras, pellis & dura & aſpera eſt, ac interdum apparet veluti cortex combuſtus, quemadmodum & in pedibus, præſertim circa calcanea, & in manibus hoc eſt in extremis partibus apparent & tumores rubei & ſciſſuræ. adeſt interdum pruritus, quæ omnia ſatis demõſtrant ſciſſuras eſſe. Si fiant a cauſis externis, cognoſcuntur relatione ægrotantium; tũ eo, quod faciliter curari ſoleant. ſi fiant ab humoribus acribus, & mordacibus; præter combuſtionem apparentem oculis, percipitur etiam veluti ardor in parte offenſa, & interdum manare ſolẽt ichores. ſi fiant a frigore, cognoſcuntur & tempeſtate, & quia calor recreare ſolet partes offenſas. Solent ſciſſuræ, ſiue labiorum, ſiue manuum, aut aliarum partium ſponte finiri, & præſertim temporum mutatione: interdum tamen vſque adeo pertinaces ſunt, vt vix etiam remedijs cedant. quamobrem opus eſt modũ auferendi has affectiones intelligere. Et in primis quoniã plerunque proficiſci ſolent ab externis cauſis, oportet huiuſmodi cauſas penitus amputare: id quod fit potiſſimum recta victus ratione, ſiue vt dicebat Auicenna, cibi rectificatione. quare fugiẽdus eſt & aer, & ventus frigidus: ſique non poſſunt

vitari, seruandum est vt semper & manus, & pedes, & aliæ partes tectę optime conseruentur. & Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 17. monet, vt labia tegantur vel pelliculis ouorum, vel allij: nam hæc tegmina tuentur labia a violentia frigoris. Ambulandum est moderatissime, & hac etiam in re Auic. 4. 1. doct. 5. cap. 5. documentum dedit, ne pedes nimis frigefiant, vt calcei sint semper latiores, non autem stricti: eo quod dum mouentur pedes, si latiores sint calcei, magis calefiant: fricādæ sunt manus, pedes, atque sæpe aqua calida, & etiam frigida lauādi. Nam pedes sicci vtilitatem etiā percipiunt a frigida aqua; quia vt habet Aristoteles primo probl. 55. 56. perniones & huiusmodi mala curantur & frigida, & calida diuersis rationibus. frigida, quoniam frigus repellit humores & vapores ne offendant eas partes, & hoc experiemini, eos, qui abluunt sæpe manus & pedes aqua gelida in summa hyeme, pręseruari ab his malis: calida, quia vbi humores aut vapores fluxerunt ad affectas partes, colliquantur vsu aquæ calidę, & colliquati dissipantur. Aliud etiam circa rationem victus est animaduertendum, vt quotiescunque pedes, vel manus a nimio frigore lædantur, ne has partes refrigeratas statim igni apponendas curetis, sed potius vel pannis calidis, vel aqua calida foueantur. constat enim non solum incredibiles dolores excitari, verum etiam scissuras, & alia mala in ijs partibus fieri. Fugienda sunt vina generosa, salsamenta, aromata, cibi acriores. a proprietate commendatum inuenio vsum

vſum olei ſeſamini,& decoctũ cancrorũ fluuiatilium. atque hæc de cibi rectificatione ſint dicta. Circa quã oritur problema, cur fiat, vt ſi pedes refrigerati ſtatim obijciantur igni, vt & dolores, & ſciſſuræ oriantur? Ariſtoteles 8. probl. 7. & Alex. 1. prob. 41. dixerunt hoc idcirco fieri, quia magna & ſubita fit mutatio a frigore ſummo ad ſummũ calorẽ: omnem autẽ ſubitaneã mutationem eſſe moleſtam & doloroſam: blandã autem, quæ fit paulatim. Sed hæç ratio minime mihi ſatis accõmodata videtur; nam definita eſt voluptas a Platone in Philebo & Timæo, nec non etiã confirmata a Galeno; quod ſit ſubita mutatio a ſtatu prę ternaturali ad naturalẽ. hoc ſi verum eſt, nõ ſolũ ſubitanea mutatio deberet inducere dolorẽ, imo potius deberet voluptatem producere. Itaq; melius hac in re philoſophatus videtur Gal. qui 2. de loc. affec. ca. 5. li. de inæq. intemp. 8. & 12 meth. ca. 7. dixit hoc in caſu fieri acerbiſſimos illos cruciatus, propterea quod in parte quæ çalefit, duæ fiunt inæquales intemperies vna iam præexiſtẽs frigida, altera vero ſumme calida ab igne: non quod huiuſmodi intemperies fiant in vna eadẽque particula, & ex duabus fiat veluti vna inæqualis intemperies, quemadmodum falſo quidã putarunt: ſed quia in diuerſis partibus fiant hæ inæquales intemperies. vnde cum vna quælibet ſponte dolorem faciat, rationi conſentaneum eſt, duas multo maiorem dolorem eſſe parituras. Poſt victum inſtitutum, diligenter examinandum eſt quænã ſint ſciſſuræ, ſcilicet, an leues,

an vero grauiores, cuiusmodi sunt plerunq; manuum, & pedũ. si sint leues, statim deueniendum est ad localia remedia, & si scissuræ factæ sint in labijs & naribus; pomada vocata, quæ fit ex adipe suillo, & carne pomorũ solet vtilissima esse, si illinatur scissuris dum itur cubitũ. sunt aliqui, qui seuum candelarũ illinunt, nec male. nam cũ scopus sit humiditatẽ illam consumptam reponere, hæc remedia valent, vt etiã medulla vitulina, bubula. Plinius cõmendat seuum hircinũ, vna cum adipe anserino; & Gal. 3. de remediis facile parabi. proponit sesami puluerẽ melle exceptũ. quo ego interdum feliciter etiam vsus sum: sed notandum quoties hęc linimenta sunt administranda, optimum esse, vt prius partes perfundantur aqua tepente. Auic. septima quarti loc. cit. ꝓponit quoddam remediũ, quod sæpe vidi risum excitare, nimirũ vt quoties itur cubitũ inungatur vmbilicus oleo cõmuni, aut gossipium immaceratũ oleo superponatur vmbilico. si ꝓfundiusculæ sint labiorũ & nariũ scissuræ, illinatur hoc medicamẽtum.

Recipe ol. violacei, succi maluæ an. vnc. s. adipis anseris, medullæ vitulinę an. drach. ij. tragacãthi drach. j. s. misc. ad ignem.

Quod si & profundiores & insuperabiles sint, addatur vna vel altera drachma lithargyrij. sic enim linimentum efficacissimum erit. Si scissuræ manuum, & pedum leues sint, poteritis primum curare vt aqua calida simplici pedes foueantur & manus: si non iuuat, parandum est decoctũ crassum ex rapis. hoc enim solet, & perniones & ambusta

busta ex frigore frequenter adhibitum curare; oleum etiam sesaminum adhibitum, decoctum cancrorum fluuiatilium, & Auic. laudat tragacanthi puluerem. Cæterum si sint, & profundiores & contumaciores, vidēdum est, num foueantur a prauis & mordacibus humoribus. Nam si foueantur a prauis humoribus; videndum est, numquid etiam adsit plenitudo sanguinis, aut copia. quo in casu, inchoanda est curatio a sanguinis missione e vena iecoraria. Neque dicatis nos nunc tractare decoratoriam, & propterea non esse transeundũ ad remedia adeo generosa, quia cum in contumacibus scissuris sint adhibenda localia grauia, ne vsu horum aliquid deterius contingat, hæc sunt facienda. Si adsint praui humores, primo lenienda erit aluus hoc modo.

Recipe flor. cassiæ. drach. 10. elect. de sebestē drach. iij. mis. & fiat bolus. tum præparentur humores decocto ex scabiosa, consolida, cichoreo & fumaria. præparati humores expurgētur hoc pacto.

Recipe rhab. elec. corticis elleb. nigri, an. scru. iiij. fol. senæ drach. j. s. passulatum drach. iij. seminum citri. scrup. ij. Infundantur omnia sec. artem in vnc. iiij. aquę scabiosę, & facta expressione, adde elect. indi maioris drach. iij. mannæ elec. vnc. iij. mis. & fiat potio. Purgato corpore, descendēdum est ad localia grauiora. & primo manus & pedes illinire oportet hoc linimento.

Recipe ol. amygd. dul. vnc. ij. medullæ cruris vituli, medullæ vrsi, an. vnc. s. tragacanthi. drach.

ij. lithargyrij drach. iij. miſ.omnia diligenter in piſtillo plumbeo. & ſi hoc non iuuat, adijciatur drach. j. vel. ij. hydrargyrii extincti.

Id autem curandum eſt, vt quo tempore hæc remedia adhibentur, ſemper & manus & pedes pelle peruncta obtecti conſeruentur. quod ſi fiant fiſſuræ a morbo gallico pertinet hæc curatio ad eos, qui gallicum curant. Solent interdũ, & naribus, & auribus, & labijs ita officere, vt partes illæ abſcindantur: ſolent etiam & nares, & aures ſæpe vel in bello, vel alia cauſa amputari, vt ora ſummopere deturpent. In his caſibus, ſi partes ſciſſę paucis partibus & paruis ſint priuatæ, ratio medendi eſt, vt ſcarificentur partes denuo, donec ſanguis emanet, atque denuo vnio proprijs medicamentis procuretur: quod in minimis affectibus ſolet interdum ex voto contingere: Sed ſi magnæ partes deſint vel naribus, vel auribus, opus eſt ſolummodo partes illas deſideratas fingere: & ratio fingendi eſt, vt paſta illa qua fiunt laruæ, partes ſciſſæ replcantur: huiuſmodi enim paſta ſolet adeo affabrè æmulari carnem viuam, vt ſæpe hæc vitia non dignoſcantur. Sed in naribus hoc non ſolet homines affectos prorſus conſolari: & propterea tempeſtate noſtra præclarum inuentum, habitum eſt eorum, qui nares reficiunt. nã in Calabria certũ eſt reperiri, qui reficiant nares. eſt etiã Bononiæ excel. Taglia cotius, qui dum eſſem Bononiæ, nuper mihi indicauit duos quibus refecerat nares. Certè res non eſt vſque adeo ſimilis, vt non dignoſcatur

error

error, at certe multum eſt. & ſpero fore, vt indies ad maiorem perfectionem hæc operatio progrediatur. modus autem faciendi, vt breuiter dicam, eſt. Scarificant partem naris amputatæ, & auferunt pelliculam, & etiam modicum carnis ex muſculo brachij: atque nares ita ſcarificatas ponunt arctiſſime intra illud foramen brachij, atque tamdiu inibi conſeruandum curant, donec & nares & caro brachij ſint vnitæ, & conglutinatæ: quod vbi factum eſt, acutiſſimo gladiolo circuncidunt carnem, atque ex ea parte auferunt ablatas nares: poſtmodum gladiolis concinnant, & in figuram amiſſam narium efformant. demũ cannula plumbea aut argentea (ni fallor) nares obtegunt, atque ita curant vt caro illa dura euadat, & veluti cutem faciat. Hanc operationem dicebat Fallopius eſſe nimis doloroſam, atque præſtare habere amputatas nares, quam huiuſmodi tormentum ſubire. At ego cõtra ſentio maxime, quia res fit abſque periculo, &, vt mihi Tagliacotius retulit, non etiam multorum dierum ſpatio. ni fallor enim dixit, ſeſe opus perfeciſſe minus triginta diebus.

EDitis hiſce prælectionibus, eruditiſſimus Tagliacotius Bononia epiſtolam ad excellentiſſimum Mercurialem dedit, qua reſtituendarum narium rationem breui, ſed graui ſermone complexus eſt. quam quia maxime ad rem facere, ac medicinæ ſtudioſis nõ iniucundam fore duximus, adnectendam hoc loco curauimus.

Hieronymo Mercuriali Gaspar Tagliacotius S. D.

REficiendarum ex arte narium methodum illam quam nuper a me per litteras petijsti, vir clarissime, libenter nunc tibi significabo; sed breuib. & currenti calamo. Diu enim in hoc immorari nō possum, cum medicis negotijs oppido nimis detineat impeditus, tū legēdi munus in foribus ipsis iam immineat. Quapropter capita rei duntaxat delineabo, fueritq; schema ipsius & adumbratum simulachrū, cum in peculiari tractatu ea enarrauerim omnia quæ ad hanc artē pertinere videntur, opere prolixo & quod ni scrupulus aliquis musis nostris inijciatur, mox typis excudendum trademus, vt mortalibus vniuersis facultas hæc impertiatur. Quod eo lubentius facimus, ne quispiam fortassis clarissimorum illorū virorū, qui de hoc opere conficiundo nonnulla litteris mādarūt, autoritate duct⁹, veluti ex libro nauta opus aggrediatur inepte, dignitatis artis ęgriq; dispendio. Scripserunt. n. Vesalius, Pareus, Groumelinus & alij foueā seu lacunā in brachio parari, in qua nasus mutilus demergeretur, quousq; increscerct caro. hanc dein carnem in nariū figuram complanari. Quod, pace tantorum virorum, ab artis mysteriis longe dissentit; ac tantum abest vt carnis beneficio vtamur (si carnem musculorum substantiam intelligant) & fouea lacunave excauetur in brachio, vt potius vulnus brachio inflictum ad nares resarciendas planæ & coæqualis sit superficiei, nullusque

lusque sit penitus in hac re carnis vsus, sed cutis brachea tantum excipitur coniungenda naribus per illum insitionis modum quem rei rusticæ professores insitionem per surculum a sua nõ anulsum matre appellare consueuerunt, vt clarius & aperte magis declaramus in opere nostro. Atqui exordiamur iam. Primum itaque ægro corpore suscepto, temperies corporis tum cerebri optime inspiciatur. ad illam enim veluti ad scopum præsidia cuncta erunt dirigenda: & si in corpore humores a symmetria declinarent quãtitate, seu qualitate, in commoderationem ducẽdi: breuiter, cacochymia omnis tollenda opportunis medicamentis, probaque victus ratione cauendum ne in chirurgicæ operationis decursu turba aliqua in humoribus suscitari possit. quapropter res non naturales omnes consilio & arte sunt vsurpandæ, nonnulla prorsus reijcienda. Venus quippe omnino sileat, ira, mætor, ac animi sollicitudines omnes tollantur. Alimenta facilis sint coctionis, excrementi pauci, & euchyma. aluus quotidie fluat, vel arte irritetur. Nocturnus aer malus, itidem pluuiosus & australis. in passiuis temperatus esto, in actiuis modicũ ad caliditatẽ vergat, quod corporis peripheria benigne calens felicius sanguine transmisto fruatur. Somnus itidem mediocris. plurimus enim caput humectat. hinc protrahitur vulneris coitio humore fluente nimio in cutaneam regionem: & exasperatis ob humorum colluuiem coniunctis partibus, cicatricis decorem impediũt ac in-

terturbant. His ita constitutis, ad corporis præparationem & præseruationē in altero brachio sinistro vel dextro sectio cutis fiat vsque ad carnē musculorū, scilicet superficiem: simplex nempe & solida cutis detrahitur in antica brachij regione, qua est finis musculi triquetri, & bicipitis initium. Quantitas porro cutis dettahendæ longitudinis ac latitudinis, monstrabitur a naribus decurtatis. Mox illa ipsa cutis separata medicamentis suppurari, postmodum exsiccari debet, vt opportuna sit insitioni, quæ in naribus est faciunda. Tempus exsiccationis & suppurationis in corporibus non vnum, at multiplex pro illorum commoda temperie ac nutritione. vbi vero cognoscitur apta cutis insitioni, in eius & nariū extremis oris scarificatio strictim faciunda venit, vt suturis brachea cutis naribus ex arte adiungi possit. Veruntamen ne in vario corporis motu partes istæ hoc pacto coniunctę distrahantur & lacerentur, fasciis opportunis brachium capiti deligatum cōtineatur, vulnus & insutio illa medicamētis epuloticis curetur. Deligationem vero soluendā indicabit vnitio & proba cutis enutritio; quæ longe euariat pro corporum diuerso temperamento. Ceterum vbi optimā vnionem vulneris, cutis enutritionem animaduerteris, brachium a facie seiungatur, illiusque vulnus aliquot dierum spacio perinde ac cetera curare oportet; quæ vero reliqua est cutis, insitionis opus & naribus adiūcta visitur, in nasi formam est redigenda gladiolisque effingenda, nimirum in parte ipsius inferiori,

riori, vt myxas ſeu nares earum ve foramina patentia, naſi columnam, globulum & pinnas repræſentet adiuncta cutis. quod nō ita difficili negotio præſtatur, quemadmodum & reliquū huius operationis, vt fere omnes hactenus & clariſſimi quoque viri credere viſi ſunt. vulgo enim fertur, eam eſſe cruciatus & laborum vim ac numerum in hoc opere efficiundo, vt ſatius ſit decurtatas geſtare nares. Verum longe falluntur omnes: immo tolerabilis ita eſt adminiſtratio in ægris, vt præ opere ipſo ſuperet omnem admirationem, aliaq; ſint in chirurgia multo ſpinoſiora & difficiliora. Sed opus ſuſceptum proſequamur. Columna gladiolis parata ſi oppoſitæ parti coniūgi debet, in philtri confinio ſuperiori paulo intimius locus ſcarificatione aperiendus, ſimul & columnæ pars extrema, ſuturiſque adiectis ea curatio adhibeatur, quę in reliquis etiam adhiberi ſolet. In narium interim cauitate ad earum figuram & magnitudinem turunda imponatur, poſtremo cannula plumbea ſeu argentea: ac vt exterior ſuperficies elegantem formam ſuſcipere poſſit, tectorio argenteo ſeu plumbeo, a quo arcte nares complectātur, iuxta naturæ exemplar forinſecus inueſtiatur. Sic reſtaurātur nares artis beneficio, ita probe, vt quandoque natura ſuperetur, & cum a cutis colore diſceſſeris, (qui prioribus illis dieb⁹ non ita viget, arte tamen occurrimus) non diſtinguas aliquo pacto adiectas nares, vt quilibet teſtari poteſt ſenſuum iudicio qui nares a me reſtitutas huius anni viderit. Fuerunt

enim plures, inter quos vnus nobilis D. Sigiſmundus Barianus, alter nobilis D. Alexander Vinſtinus, Placentini ambo; quibus, dum digladiarētur enſibus, nares diſſectæ fuerunt. Octauius Facinus; Placentinus etiam: ac Flander vnus, D. Henricus *van Banesghem* Andowerpienſis. quibus omnibus nares ita ad naturæ exemplar reſtituimus, ita numeris omnibus abſolutas, vt conſilio rationeque adhibita, his faueant potius quam prioribus ex natura ſuſceptis. Quæ tacuiſſem profecto, ne anſam aliquibus præberemus nobis maledicendi, vtpote qui noſtra iactare videamur, niſi arti aliquo pacto vim inferre crederemus eius opera perſtringentes. Sed epiſtolæ modum iam exceſſiſſe videmur: in qua ſi tibi prorſus non fecimus ſatis, clariſſime vir, præſtabimus opere noſtro, artis arcana omnia & myſteria continente: cui licet extremam iam impoſuerimus manum; editionem tamen prorogare cogimur, cum deſiderentur adhuc inſtrumentorũ icones & ſimulachra: quæ omnia diebus ſeſe longius porrigentibus æſtiuis proximis curabimus perficiũda, & in communẽ mortaliũ vſum libẽti animo ꝓferemus. non enim ij ſumus qui artẽ hanc veluti in cõpedibus apud nos manere velimus, ſed lõgius vagari apud ceteras ẽt gentes deſideramus: ob quã rem etiã omnibus copiã videndi fecimus dum operati ſumus. Sed minus fortaſſe calamo excurrimus. Valeas itaq; vir clariſſime, & me ama. Bononiæ die 22. menſis Feb. anno a partu Virginis MDLXXXVI.

De

De vitijs quæ cutem inæqualem reddunt, & primo de verrucis. Cap. XIX.

QVemadmodum ad pulchritudinem requiritur, vt cutis vnita ſit neq; diuiſa; ſic neceſſe eſt, vt eadem ſit æqualis, polita, & plana. propterea ſolent deformari corpora, quoties cutis, vel aliena materia, vel ſeipſa ſola fit aſpera, inæqualis, & minime plana. Fit aliena materia inæqualis a tuberculis, fit aſpera ex ſeipſa ſola, quando corrugatur. Itaque primũ de tuberculis, deinceps de rugis agemus.

Tubercula a Græcis dicta φύματα, quatuor vel quinque generum ſunt, verrucæ, calli, vari, furũculi, & hydroa ſiue deſudationes.

Verrucæ vocantur paſſim a Græcis ſcriptorib⁹ ἀκροχορδῶνες, a populo dicuntur porri. Dicuntur acrochordones, vt docet Aet. libr. 14. capit. 4. eo quod, ſi vertices horum tuberculorum inſpiciãtur, ſimiles ſunt reſectæ chordæ. Celſus autem li. 5. cap. 14. videtur huius appellationis eã cauſam attuliſſe, quod in fundo ſint anguſtiores, in ſummo latiores; adeo vt pendere videantur. propter quod a pleriſque vocantur verrucæ penſiles. dicuntur porri, eo quod ſi inſpiciantur ſummitates ipſorum, videntur ęmulari breuia illa capillamẽta porrorum. Aet. loco citato, & Paul. Ægin. li. 6. cap. 87. deſcribentes huiuſmodi tubercula dixerunt, acrochordones nil aliud eſſe niſi eminentiam, ἐπανάστασιν ſua lingua, cutis, paruam, calloſam, & in omnibus corporis partibus naſcentem. Iure appellarunt eminentiam cutis, quia vere cutis

est, quæ a peregrina materia attollitur, ita vt supereemineat alijs partibus. dixerunt etiã iure paruam, quia, vt docet Celsus loco citato, nunquam excedit magnitudinẽ fabæ. dicitur callosa, ad differentiam aliarum papularũ & tuberculorũ, quę cum mollia sint, aut saltẽ non callosa, a verrucis longe absunt. postremo dixerunt, hanc eminentiam in omnibus corporis partibus nasci, propterea quod nulla est pars in corpore nostro, quę sit expers huius affectionis. Sed quæ potissimũ nascuntur in facie & manibus, deformare consueuerunt. nam si oriatur in naribus, sic affecti Nasones dicuntur: si in labijs, Verrucosi. Nam narrat Plutarchus in vita Fabij, eum fuisse vocatũ Verrucosum, quod gestaret grandem verrucam in labio superiore. Sed notandum hoc obiter, diuersos esse ab his, eos, qui a Plinio, & alijs vocantur Labeones, seu Brochi; siquidem hi sunt, qui habent totum labium superius tumidum, & eleuatum, vt legere potestis in glossario Græco veteri. Paul. Ægineta, & fere omnes Græci duo genera verrucarum proposuerunt: alterum, quod communi nomine appellant: alterum, quod myrmecian græce vocarunt, inter hæc duo, eam solũ videntur posuisse differentiam, quod myrmecia dum scalpitur, sensum quẽdam præbeat morsus formicæ. Aetius addidit etiam myrmeciam nigricare. Cæterum Celsus in duobus a Græcis differt. Primo, quia tria genera facit horum tumorum, addens reliquis duobus thymion, seu acrothymion, quod sic appellatum scribit, quia summitas

tas

tas ipsius similis est flori thymi. in alio differt q̄ tradit myrmeciam nō esse sine dolore: nisi dicere voluit sensum illum similem morsui formicæ esse dolorē Celsi. Vtcunq; sit, verrucæ pura symptomata sunt in genere affectuū præter naturā: sed locus affectus proprius est sola cutis. Oritur hoc loco dubitatio, vtrum verruca sit purū symptoma, an morbus. Hippocrates 3. aphoris. 26. recensens morbos puerorū, inter alios ponit verrucas: & Galenus eo in loco manifeste videtur reposuisse verrucas inter morbos, id quod etiam fecit 8. cap. libri de diff. morb. immo vero cū Galenus de istis tractet. 14. Meth. 17. & curationē ipsorum proponat, videtur existimasse eos morbos esse. Dicendum est, verrucas esse quidē toto genere præter naturam, vt ipsemet dicit Galenus 8. cap. lib. de diff. morb. veruntamen, nisi excedāt vel copia, vel magnitudine, ita vt actiones impediant, vere non esse morbos; sed tantūmodo pulchritudini incommodare. itaq; cum de istis nos tractemus, iure constitutum fuit, esse pura symptomata. Causa effectrix verrucarū non alia est, quam facultas expultrix, quæ secernens humores feculentos & crassos ex puris & melioribus, eosque in cutim deponens, hæc tubercula facit. De causa materiali loquens Auenz. libr. 2. tract. 7. cap. 9. tria scribit esse horum tumorum genera. primum, quod fit ex sanguine crasso, quodque ait esse ex genere granulorū, & nuncupari Alcalin. secundū inquit fieri ex pituita crassa, & terrestri. tertium autem appellat porrū profundum.

Cæterum Aui.7.quarti tract.3.ca.12.scribit, huiusmodi tumores omnes fieri ab humore melãcholico crasso, vel pituita sicca & salsa. veritas est, fieri huiusmodi tumores ex quolibet humore crasso, sicco, & terrestri. Causæ mediatæ sunt, in primis ætas. scribit enim Celsus fere huiusmodi verrucas solas nõ nasci: sed plures simul, & in pueris maxime oriri: id quod etiam habet Hip. loco citato: quare ætas puerilis inter huiusmodi causas collocanda est. est præterea cõplexio melancholica sicca. Causæ externæ sunt fere cibi crassi, visci di, melancholici: propterea rustici, qui vescuntur caseo veteri, & carnib⁹ salitis, & alijs edulijs crassis & lentis, solent frequenter hac affectione tẽtari. Sed video dubitari posse, qua ratione ætas puerilis maxime omnium sit obnoxia huic malo: siquidem in pueris abundare solet sanguis, vt docent frequentes fluores sanguinis a naribus: si pituita in ijs abundat, fluida est, & minime crassa: accedit vt dicebat Aristoteles 30. proble. primo, pueros calidos esse, & lætos, sicuti senes sunt & frigidi, & melancholici, & tristes. Dicendum est, pueros non exerceri ab huiusmodi affectionibus, vitio ætatis; sed propter ipsorum ingluuiem, & voracitatem. cum enim crudos quotidie humores, & crassos accumulent, ipsorum potens fa cultas expultrix eos a melioribus succis sequestrat, & consequenter ad cutim depellit, vbi huiusmodi tumores faciunt. Cognoscuntur faciliter. quia si inspiciatis vertices ipsorum, scabiosi sunt instar capillamentorum porrorum, & mo-
do in

do in fundo anguſtiores ſunt, quam in ſummo, modo ę contra. plerunque color ipſorum ſimilis eſt colori alterius cutis, præterquam quod interdum nigricant, cum ſunt myrmeciæ calloſæ & ſine dolore. Fieri a melancholico ſucco, docet ipſe nigror: ſicuti albedo indicat ipſos fieri a pituita craſſa & terreſtri. ſcribit Celſus, huiuſmodi verrucas plerunque ſponte deſinere: myrmecias autem, vix vnquam ſine ſolerti medico ſuperari poſſe. & hanc eandem ſententiam inuenio apud Galenum 10. de ſimplic. medicam. capit. de ſanguine crocodili, vbi dicit, myrmeciam difficiliorem eſſe curatu, quã alios acrochordones. Quare vbi has affectiones curare inſtitutum eſt, diligenter conſiderandum, vtrum verrucæ ſint recentes & paucæ, an inueteratæ & copioſæ: & vtrum puræ ſint verrucæ, an myrmeciæ. ſi ſint puræ & recentes, non eſt opus magna diligentia circa corporis totius procurationem, ſed deueniẽdum ſtatim ad curationem. Et quia, vt dixi ex Galen. verrucæ ſunt toto genere præter naturam, indicatio communis eſt, vt omnino auferantur; & poſtquam ablatę ſunt, prouideatur, ne iterũ ſuboriantur, quod fieri ſæpe ſolet. Varij ſunt modi, quibus amputantur, & ex toto tolluntur verrucę. ſi ſint penſibiles, hoc eſt, ſi habeant fundũ anguſtum, & cacumen latum, ſolent ſerico ligari, & quotidie ſtringi, donec ſponte decidant. ſunt qui amputant forfice, vel ſcalpello, & vbi ablatæ ſunt inungant vel oleo ſulphuris, vel oleo vitrioli, vel aceto & ſulphure. Gal. 14. meth. 17. ſcribit, ætate

ipsius inuentum esse Romæ quendam medicum qui ore prius attrahebat ipsas verrucas; deinde dentibus ipsas egregie radicitus euellebat: proponit etiam alium modum, qui est, vt accipiatur pēna, quæ capax sit verrucæ, & cum hac penna cōplectantur ipsæ verrucæ, & quotidie ipsa penna in carne figatur, donec ad finē radicis ipsius verrucæ veniatur, & deinceps vi illa penna cum tota verruca extrahatur. sunt etiam, qui igne consumunt, aut medicamentis septicis, & vstorijs. Cæterum si copiosæ sint verrucę, atque etiam vetustæ, & graues; necessarium est, vt docet Auic. 7. quarti tract. 3. ca. 13. prius expurgare vniuersum corpus: & ante expurgationem, incidere venam cubiti sinistri. modus purgandi est, vt sic primo leniatur aluus.

Recipe elect. lenitiui, diacathol. an. drach. 5. misc. & fiat bolus & capiatur quatuor horis ante prandium. Secundo sic pręparentur humores.

Recipe foliorum cuscutę, portulacæ, borraginis, fumariæ, corticū capparorū an. vnc. s. fiat. dec. sec. art. deinde recipe dic. decoct. vnc. 4. syrupi de pomis, de fumaria, de lupulis an. vnc. 5. misc. Pręparati hunc in modum humores, purgari poterunt. Recipe confect. amech, drach. 3. Agarici troch. drach. 1. elect. Indi. drach. 5. misc. & fiat bolus. Purgato corpore, deueniendū est ad curationem, quæ semper inchoanda est ab ipsa verrucæ amputatione, quæ facienda est vel ferro, vel filo, vel igne, vel medicamentis: prout ægri substinere poterunt. Postquā amputatæ sunt, diuersi di-

uersa proponunt. Galenus 10. de simpl. med. scribit, aliquos vsos esse sanguine muriũ domesticorum: sed ipsum noluisse vnquã huiusmodi remedium vsurpare: Auenzoar loc. cit. proponit siliquas (siue carobbas vocatas) pistatas, & superpositas; laudat etiam oleum, quod eliquatur ex caseo veteri, oleum frumenti, oleum lupinorũ: Albertus magnus dixit, a proprietate cõferre portulacam, & folia myrthi, si pistentur, & superponantur. Ego vero resectis verrucis soleo adhibere feliciter lac tithymali, seu oleum vitrioli, aut sulphuris; Paulus Ægineta & Auicenna complura alia remedia proposuerunt, & inter alia nitrum, & solum & ærugini admixtum: vt est hæc compositio. Recipe æruginis, nitri an. vnc. ʒ. puluerizentur, & cum aceto læuigentur; deinde modico ceræ albæ admixto fiat pasta, & superponatur. sic etiam valet sulphur puluerizatum, & aceto conflatum, ac superpositum. Hæc si non conferant, Auicenna proponit calcem, arsenicum, argentum viuum extinctum. nam hæc omnia, vel sola vel cum cera viridi administrata solent porros amputatos ita extinguere, vt amplius non renascantur. quibus addenda est etiam aliqua in victu diligentia, vt monebat peritissimus ille Auenzoar. nam abstinendum est ab vsu casei veteris, ab omnibus salitis, crassis, & duris; vtẽdum est autem ijs, qui sunt optimi succi, & succos benignos gignunt.

De callis. Cap. XX.

INter hos affectus tractant medici Græci etiam de altero, qui vocatur a Græcis τύλος, Latini appellant clauum, & populus vocat callum. Definitur hic affectus ab interprete Aristotelis, & ab Hesychio, quod sit caro mortua: sed multo melius definiuerunt ipsum Aetius li. 14. cap. 4. & Paul. lib. 6. ca. 87. vbi scribunt clauum, nihil aliud esse, nisi callum quendam rotundum, capiti claui similem, nascentem in omnibus corporis partibus præsertim vero in manib9 & pedibus, in quibus & dolorem facit, & ambulationem impedit. Sed video statim dubitari, qui fieri possit, vt cũ callus sit veluti caro mortua, & propterea insensibilis; attamẽ faciat dolorem, & ita dolorem, vt narret Plin. lib. 3. epistolarum ad Caninium, Sylium Italicum poetam ob insupportabilem calli pedis dolorem, inedia vitam finire voluisse. Respondendum est, callum quidem, quantum sit ex se, insensibilem esse, & propterea quoque indolẽtem, & dolorem in ipso minime fieri: verum fieri in partibus ipsi adiacentibus, quæ violenter compressæ dolorem inducunt. nam dicebat Hip. in libro de affectib9 internis, in pedibus fieri dolores immensos propter copiam insignem neruorum; & cum tot nerui violenter comprimantur a callo, nihil mirum sit, si ingens dolor excitetur. Galenus in libro, qui Introductorius inscribitur, ponit callum inter affectus cutaneos. Sed oritur dubitatio, vtrũ callus sit morbus, an symptoma, an

quidpiam aliud esse morbum, videtur ex eo indicari, quoniam lædit operationes; siquidem ambulationẽ offendit. præterea scribit Vlpianus in edicto ædilitio seruos, qui habẽt callos in pedib⁹ habendos esse pro morbosis. Ex altera parte fuit sententia Aristotelis in li. de sensu & sensili, morbum fieri circa partem viuentem: callus nullam vitam habet; vnde non potest esse morbus. Definiendum est, aliud esse loqui de callo pedum, aliud de callo manuũ. callus pedis causa morbi est, non morbus, quia facit solutionem cõtinui, quã consequitur & dolor, & ambulationis impedimentum; callus autem manuum, neque caussa morbi, neque morbus est: sed purus affectus præter naturam cutaneus; nã huiusmodi callus, aut nullo pacto impedit manuum operationem, aut exigue admodum impedit. Fuit autem sentẽtia Galeni 7. meth. in fine & 12. meth. ca. 5. læsiones actionũ paruas, minime pertinere ad therapeuticam; sed ad artem tuendæ valetudinis, cuius particula est decoratoria; vt alias docui. Caussa immediata calli est succus crassus & glutinosus, ex quo fit veluti caro insensibilis. nam esse huiusmodi succum, docere possunt medici, qui vbi cupiunt fractis ossibus callum obducere, mandant vt ægri vescantur cibis crassis & glutinosis, quo scilicet eiusmodi succus gignatur, qui callum faciat. causa mediata est habitus corporis durus, exercitationes pedum & manuum immodicæ, tractationes rerum durarum, contusiones, cibi crassi, viscidi, & glutinosi. Cognoscuntur calli,

quia tametsi non semper extuberent, vt alia tubercula, attamen tangentibus apparet durities rotunda, similis capiti claui; & huiusmodi calli nisi compescantur & curentur, raro sponte desinunt, præterquã in manibus, & ego puto sponte desinere in manibus, quia manib. res pingues & humidas sæpe tractamus, sæpe abluimus, vt hac ratione durities illa emolliatur, & cõpescatur Duo scopi in curandis callis propositi esse debẽt, vnus est, vt quia res est præter naturã toto genere, omnino adimatur; deinceps, vt prospiciatur, ne renascatur denuo. Adimuntur varijs modis. primum circũcisione, nam scalpello circumciditur tota illa durities, & deinde euellitur. secundo derasione, nam acutissimo gladiolo deraditur tota illa pars insensibilis, donec ad viuum perueniatur. imo dicit Cellsus, si etiam interdum deradatur donec sanguis profluat, penitus callum emori. solemus etiam curare, vt pumice pars callosa diu fricetur, siquidem ex huiusmodi frictione paulatim deteritur aliquid a callo, donec totus consumatur. Vbi ademptus est callus, ne renascatur, solemus multa adhibere. resina, cui sit mixtus puluis lapidis molaris vtilis est; valet etiam cera viridis; præterea laudat Paulus cinerẽ lupinorum combustorum, atque melle exceptorum; componitur etiam huiusmodi medicamentum:

Recipe cantharidum integrarum, atramenti sutorij, castorei an. drach. j. cum terebinth. fiat ceratum, seu emplastrum, & apponatur. Gale. 2. de medicamentis per gen. cap. 17. & 3. eiusdem cap.

cap. 9. docet modum componendi pharmacum quoddam Moſchionis, quod ſcribit valere ad omnes exceſſus calloſos pedum, & manuum: ſolemus etiam vti oleo ſulphuris, oleo vitrioli; & ego quoque ſoleo adhibere in foueam factam ablato callo huiuſmodi paſtam.

Recipe opij gr. 3. caſtorei gra. 4. chalcā thi gra. 7. cum melle fiat paſta ſecundum artem.

De varis. Cap. XXI.

CAllos ſequitur alter non admodum diſſimilis affectus, qui apud Græcos duo nomina ſortitus eſt. nā vocatur vno nomine ἴονθος, alio ἀκμή: Latini appellant varos, & eos qui laborant ipſis, nūcupant Varios. populus Italiæ ſolet vocare Coſſos. Dicitur ἴονθος eo quod inſtar ὄνθου, ſiue fimi deturpat faciem: dicitur ἀκμή, quoniam vt ſcribit Caſſius probl. 33. huiuſmodi tubercula oriūtur potiſſimū in ætatis vigore. vnde corrigere debetis græcū textū Aetii li. 14. c. 4. vbi loco vocis ἀκμάς, legitur male ἀκνάς. Gale. 5. de medicamentis localibus ca. 3. & Paulus Ægineta lib. 3. capit. 15. deſcribentes hoc tuberculi genus, dixerunt eſſe tumorem paruum, durum, in ſola facie naſcentem. circa quam deſcriptionem duo occurrunt inquiſitione digna. Vnum eſt quæ ſit differentia inter verrucas, & varos: ſiquidem ex præſcripta vari deſcriptione, nullum pene apparet diſcrimen. aliud inquiſitione dignum eſt, cur vari potiſſimum in facie oriantur.

Ad primum dicendum eſt, non paruum diſcrimen eſſe inter verrucas, & varos: ſiquidem

verrucæ fiunt in omnibus corporis partibus; vari tantum in facie: præterea vari acuminatiores ſunt, quam verrucę; & interdum, imo plerunque rubicundiores quam alia cutis. poſſumus etiam adijcere differentiam ex Ariſt. 5. de hiſt. anim. ca. 37. vbi ſcribens modum generationis pediculorum inquit, primum fieri quoſdam veluti varos ſine pure: vnde colligo in varis reperiri aliquid puris; id quod etiam experientia ſatis comprobat. Ad ſecundum reſpondet Ariſtoteles 36. ſec. probl. 3. propterea varos potiſſimum in facie oriri, quoniam locus faciei & rarus, & humidus eſt, vt demonſtrant pili, & ſenſus. in qua Ariſtotelis reſponſione duo dubia mihi occurrunt. Vnum eſt, raritatem & humiditatem faciei, nõ eſſe adæquatam cauſam, propter quam in facie potiſſimum oriantur vari, quandoquidem alæ, axillæ, & aliæ partes ſunt in hominibus & humidæ, & raræ; neque tamen tentantur varis. Præterea neſcio videre quomodo faciei humiditas prodatur a ſenſibus: quandoquidem maior pars ſenſuum, excepto viſu, requirunt potius ſiccum, quam humidum: ſed hæc nihil ad rem. Caſſius proble. cit. inquit, iccirco oriri in facie varos, & potiſſimum circa nares, quod hi loci ſint excarnes, & propter ea pauco ſanguine pro alimento egeant, vnde cum in vigore ætatis ſanguis in aliquibus exuperet circa eas partes, nec totus in nutrimẽtum cedere queat, extra pulſus & corruptus huiuſmodi tubercula producit. Puto quoque ego verã cauſam, cur potiſſimum fiant in facie vari, eſſe, quia
ſunt

sunt soboles & effectus sanguinis, qui sanguis facile fertur eo, quo copiosi spiritus congeruntur: in facie autem confluere copiosissimos spiritus, non est vt probemus, cum solus pudor, & ex pudore rubor testari possit in vultum copiosissimos spiritus ferri, & spiritus consequi sanguinē. Quod autem dico de spiritibus, idem quoque dicendū de vaporibus, qui cum cumulatissimi ferantur in vultum; secum etiam sanguinem rapiunt: vnde postea datur occasio varorum generationis.

Varorum duo genera facit Paulus Ægineta: alterum duriusculum, & veluti callosum; alterum vero minus durum. genus vtrunque symptoma est in genere affectuum præter naturam, & causa efficiens non alia est, quam ipsa expultrix facultas. De causa materiali, videtur non nihil controuersię inter Aristotelem, & Galenum. nam Aristoteles loc. cit. proble. scribit, varum abscessum pusillum esse, & fieri ab humore inconcocto; Galenus autem 5. de med. localib. cap. 3. docet varū fieri ex sanguine crasso. sed si recte vtriusque dicta examinentur, nihil contrarietatis inter ipsos reperitur: quandoquidem sanguis crassus, fieri potest huiusmodi propter humores crudos & incoctos sibi admixtos: adeo vt, cum fiant vari, sanguis quidem feratur in faciem, vbi pars magis cocta & tenuior dissipatur: crassior vero & crudior remanēs, tuberculum facit. Causa porro mediata est in primis ętas florens. nam dicebat Iulius Pollux, varos esse indicia τῆς ἀκμῆς. præterea cōplexio calida & humida; præsertim vero calida ieci-

noris intẽperies. fiũt etiã interdũ ab ægritudinib. iecinoris, & a febrib. Causæ externæ sunt caliditas solis, nimiæ exercitationes, vsus ciborũ salitorum, aromatũ, ciborũ acriũ; præsertim vero fieri solẽt vari a nimio potu vini crassi & generosi. cognoscũtur vari, eo quod tubercula sunt aliquantisper acuminata, & si contrectentur, duriuscula sunt, in apice interdũ paulisper rubent, & ex ipsis solet exprimi ichor crassiusculus, sed admodũ exiguus: dolore carẽt, carent etiã pruritu, quia succus, a quo fiunt, est crudus, vt dicebat Arist. siue crassus, nõ salsus neq; acris. Dicebat Corn Celsus varos vsq; adeo leues affectus esse, vt mera ineptia sit eos aggredi curare; veruntamẽ & mulieribus, & iuuenibus formosis, non posse eripi curã cultus sui corporis: & idcirco cogi medicos, etiam varorũ curationẽ & docere & tractare. Vt facies a turpitudine varorũ liberari possit, oportet duos scopos præ oculis habere; vnum, vt durities tuberculorũ adimatur, quod fit remedijs emolliẽtibus: alterũ, vt emollita materia discutiatur, & dissipetur. sed quia solet a corpore perpetuo fomẽtum huic malo subministrari, necesse est id ex toto adimere: quod potissimũ fit recta victus ratione, quæ tantũ potest, vt ego sępe sola victus mutatione, ex toto hãc ægritudinẽ finierim. Quare vitare oportet solẽ, ignem, vehementes oẽs motus, & præsertim, in quibus caput, & vultus incẽdi consueuerunt: ab ira etiam cauendũ est, potissimũ aũt a vino generoso & crasso, ab aromatib. a cibis & salsis, & dulcib⁹: vtẽdũ est ijs eduliis, quæ

possunt

possunt refrigerare & humectare iecur, vt est ptisana, cichoracea omnia. Vbi est victus institutus, videndū, an in corpore exuperet sanguis: & quæcunq; adsit plenitudo, siue leuis, siue magna, inchoāda semper est curatio a sanguinis missione: siquidē, cum fiat hoc vitiū a sanguine crasso, plane sanguinis missio, semper vtilissima est. post hęc purgandum est corpus: & primo lenienda aluus hoc pacto.

Recipe pulpæ tamarind. elect. de sebesten siue scā. an. drach. 3 flor. ca. drach. 7. mis. & fiat bol⁹. Lenita aluo præparabūtur humores hoc modo.

Recipe fol. scabiosæ, endiuiæ, hepaticæ, lactucæ an. manip. 5. fiat dec. sec. art. deinde

Recipe dictæ decoc. vnc. 5. oxysacharæ. vnc. 1. mis. Præparati humores deinceps euacuabuntur hoc modo.

Recipe epithymi, senæ an. drach. 1. s. myrobalanorum chebulorū drach. 2. passularū vnc. s. florū cord. pugil. 1. fiat decoc. secundum art. deinde

Recipe dictæ decoct. vnc. 4. rhab. infusi & expressi se. ar. scru. 4. syrupi. rosat. solut. vnc. 3. misc.

Postquā corpus hūc in modū blande purgatū est, vidēdus est & examinādus varorū status: scribit. n. Gal. in libro de reme. facile para. c. 2. in varis interdū reperiri quandā saniē ichorosam: si sit, auferēda est, vel acu perforato varo, vel digito expressa sanie: qđ vbi factū est, detergēdi sūt & emolliēdi, & dissipādi vari. Pro detersione mirificē cōferre solet mel, & acetū æquis portionib. accepta, & faciei irrigata: iuuat etiā huiusmodi smagma.

Recipe farinæ fabæ, farinæ ſeſami an. vnc. 5. Nitri drach. 2. miſc. & ipſis facies detergatur.

Ad hunc vſum etiam cõfert ſumere amygdalas amaras, & eas tritas affricare faciei: confert etiam ol. amygd. am. quippe quod ſimul & emolliat, & diſſipet: ſimiliter etiam emollire, & diſſipare poteſt huiuſmodi inunctio.

Recipe terebinth. ſepties aqua hordei lotæ vnc. s. lithargyr. ſubt. pulue. drach. j. s. nitri drach. 1. pulu. puluerizanda, & miſceantur. Solent interdum vari, etiamſi diligenter & acurate tractẽtur, nihilomninus remanere & indurari: propterea Galenus 5. de medicamentis localibus vbi de varis tractat, proponit ex Critone aliquot medicamenta, quæ ſcribit mirifice facere ad induratos varos, & præſertim commendat ammoniacum, thus, & ſaponem Gallicum. Quis ſit Gallicus ſapo, docet Plin. lib. 28. cap. 12. vbi ſcribit, ſaponem fuiſſe Gallorum inuentum, atq; conſueuiſſe fieri ex cinere fagi, & ex ſebo caprino; quãquam litera illa Plinij diuerſimode legatur, & addit, duo fuiſſe genera ſaponis Gallici: vnum liquidius, & alterum durius; quorum vtrunque ſcribit fuiſſe in vſu apud Germanos: quemadmodũ etiam nunc eſſe intelligo. quanquam hoc tempore ſapo fiat ex cinere, ſale, & oleo. Vtcunque ſit huiuſmodi ſapo ad induratos varos vſurpari poterit. Auicenna laudat etiam butyrum coctum, quippe quod, & emollire, & diſcutere varos poteſt.

De

De furunculis. Cap. XXII.

VAris non admodum dissimiles sunt tumores parui, qui a Græcis, & potissimum a Gal. 5. de localibus medicamentis vocantur dothienes, a Latinis furunculi, qui, vt scribit ibidem Galenus, fiunt quidem ex eadem materia, ex qua vari; sed in toto corpore nascuntur: & duo genera horum facit Galenus, alterum varosum, & incōcoctum, alterum inflammatorium. Varosum cognoscitur, quia est tuberculum varo simile; sed in alijs corporis partibus, præter faciem ortum, & non alia ratione cognoscitur & curatur, quam ipsi vari. Inflammatorium cognoscitur, rubore, dolore, calore; & curatur ea ratione, qua cæteri tumores inflammatorij. De lichenibus & de ficosis eruptionib. de scabie, de pruritu; quoniam abunde tractatum est a nobis in tractat. de morbis cutaneis, iam non repetam.

De hydrois. Cap. XXIII.

SEquuntur alia tubercula, quæ a Græcis nuncupata sunt hydroa. Auicenna 7. quarti tract. cap. 8. & 10. vocat sudationes, & plantam noctis, eo quod a frigore nocturno potissimum inducantur, Latini vocant sudamina, & populus Patauinus *assarasi*. sunt autem sudamina, quædam tubercula lata, & humida, pruriginosa interdum, interdum sine pruritu. fiunt hęc, quoties natura conatur per cutim depellere sudorem; sed a cutis densitate impeditur, adeo vt materia ibi retenta,

& tenuiori parte sui consumpta, cutis in tumorẽ eleuetur. Sciendũ est tamen, ab huiusmodi sudaminibus, quæ faciem, & corpus deturpant, sine actionum detrimẽto, longe differre illa hydroa, quæ commemorat Hippocrates 3. aphor. 21. quãdoquidem eo in loco Galenus scribit huiusmodi sudamina esse tubercula, a sudore bilioso, acri, & mordaci facta; ac propterea vlcerosa. Nam vt docuit Theophrastus in li. de sudorib⁹, omnes quidem sudores salsi quidem sunt, & paulisper acres; veruntamen, non ita, vt vlcerare semper cutim possint; sed vlcerant, quoties materiæ sudorificę commiscentur ichores putridi, biliosi, & salsi: de quibus loquitur etiam Theoph. quando scribit, ex sudore fieri interdum tumores varis similes, atque vlcerosos. Cor. Cels. lib. 2. ca. 1. cum traduceret latine aphorismũ prædictum Hippocratis, particulam illam, *hydroa*, traduxit, quicquid sudore hominem resoluit. in quibus verbis, non videtur assecutus esse veram significationem illius vocis, cum hydroa sint vlcuscula cutis, facta a sudore detento. Et, vt obiter hoc dicã, puto de huiusmodi sudaminibus vlcerosis intelligendũ esse Virgil. in fine tertij Georg. vbi describens pestẽ pecudum inquit, eas exerceri a papulis ardentibus, & a sudore immundo; quem sudorem, male accepit Seruius pro morbo pediculari, cum in peste pediculatio non fiat. Sunt sudamina, quæ pulchritudinem solam offendunt, symptomata in genere affectuũ præter naturã, sed vt dixi, hæc obiter sint proposita. Causa effectrix, est & facul-

tas ex-

tas expultrix,& cutis cōdensatio. materia est ipse sudor cohibitus,& mora crassefactus. causæ mediatæ sunt,complexio calida,& humida, ętas iuuenilis: sunt etiam febres,& tertianæ, & ardētes: adhæc aeris frigiditas, immoderatæ exercitationes,& cibi calidi. Cognoscūtur huiusmodi papulæ,eo quod, si cutis tāgatur,apparet inæqualitas, si diligēter inspiciantur,apparēt eleuationes cutis humiles, sed latæ: exigua aut nulla est coloris cutis mutatio,interdū sine pruritu, interdum cū pruritu,semper sine vlceratione: solēt huiusmodi sudamina interdū sponte & breui tēpore desinere,solent etiam recurrere,solēt quoq; pertinaciores esse & diu permanere; imo vero sunt corpora ita cōstituta,vt quolibet anno,certis quibusdam dieb. huiusmodi malo corripiātur. quare in curatione horum vitiorū,& præseruatione opus est,& etiā curatione. Illos, quibus singulo anno solēt hæc sudamina accidere, oportet præseruare,in primis recta victus ratione, vt scilicet sese abstineāt ab insolatione,ab igne,a nimio motu, & summatim ab omnib. illis,quæ sanguinem incendere, & sudorem prouocare apta sunt. Post hæc,si corpora sint sanguine referta, optimū remedium ad præseruandum est, singulo vere sanguinem detrahere a vena communi vel iecoraria:& similiter corpus ab ichorib. sudorificis perpurgare. in quo genere valet & mel. ros. solut. & manna,quam in actu practico inuenietis semper incredibilē serosi humoris copiam educere. Post hæc scribunt aliqui maxime præseruare vsum

balnei ex decocto lauri; & ego soleo præscribere balneum factum ex folijs myrthi, rosarum & lentisci. nam huiusmodi lauacra corroborant cutim: ita vt non faciliter suscipiat humorem sudorificum, & ingruentem. Vbi autem sudamina præsentia tollenda sunt, si sint contumacia, ante alia hic quoque instituta prius victus ratione, demendus est sanguis a vena communi, post, vt iã præscripsi, euacuandum est corpus: quo euacuato, veniatur ad localia, primo lenia; deinde grauiora, quæ tamen omnia dissipandi, & detergendi facultatem habere debent. si tempus remedium concedat, præclarum auxilium est carnem anguriæ, aut carnem peponum affricare cuti affectæ; confert etiam affricare farinam lupinorum cum modico nitri, valet etiam lauacrum ex decocto hordei & fabæ. Et si hæc ex toto vitium nõ adimant, ad grauiora discutientia properandum est, inter quæ valet mirifice vnguentum ex radicibus liliorum alborum. fit autem id hoc pacto.

Recipe radicum liliorum coctarum, & per cribrum transmissarum lib. j. terebinthi, aquę rosaceæ lotę vnc. 1. masticis, thuris an. drach. ʃ. cãphorę drach. j. cerussæ drach. 2. misc. in mortario plũbeo & in vsum conseruetur.

De rugis. *Cap.* *XXIIII.*

POstquam audiuistis, qua ratione lædatur pulchritudo ob asperitatem cutis ab aliena materia inductam, propositus ordo postulat, vt videatur quomodo eadem lædatur ob asperitatẽ

cutis,

cutis, quæ fit ab ipſamet cute. Vitium quod huiuſmodi ratione cutim afficit appellatur a Græcis ῥίτις Hippo. vt docet Galenus in expoſitione linguarum & 3. in 6. Epid. comm. 29. appellauit ῥικνὸν & ῥίκνωσιν. Latini vocant rugas ſiue corrugationē: & inuenietis libros Latinorum & poetarum & aliorum plenos his vocibus rugarum.

Eſt autem ῥίτις ſiue ruga cutis plicatio præternaturalis, ſiue criſpitudo, aut, quemadmodum dicit Ariſtoteles 24. problem. ſect. problem. 7. campſis, ſeu inflexio. Addidi ego præter naturā, quia fiunt interdum in facie rugæ, quæ nō a cauſa præternaturali, ſed a mera hominum voluntate proficiſcuntur, vt ſunt rugæ illæ quę frequēter apparent in fronte. nam ſcribit Galenus 2. de vſ. par. cap. 14. ſolam frontem, ſeu cutem frontis in corpore humano moueri: quāquam vidi ego interdum aliquos, quibus cutis capitis pro libito mouebatur: ſed hæc ſunt exempla rariſſima. Cur autem ſola frons moueatur, & ſecundum voluntatem corrugetur, attulit Galenus hāc rationem, quod, cum oculorum palpebrę mouendæ eſſent vt oculi cuſtodiri poſſent, neceſſarium fuit etiam cutem frontis, cui vnitæ ſunt palpebræ, moueri: id quod vt natura faciliter conſequi poſſet, fabricauit cutem frontis totam muſculoſam: itaque vt a deſcriptione rugarum hæc corrugatio ſeparetur, iure addita fuit particula præter naturam. Eſt ruga ſymptoma in genere affectuum præter naturam. Locus affectus eſt vniuerſa cutis; quandoquidem nulla eſt pars cutis in corpore noſtro,

quæ non patiatur currugationem. quanquã rugæ; quæ potiſſimum deturpant mulieres & homines, illæ ſunt, quæ fiunt & in facie, & in collo, & in pectore, & in manibus. Cauſa eſt ſiccitas, ſiue, vt optime docuit Galenus 3. in 6. epid. com. 29. conſumptio, & carentia illarum partiũ, quæ ſubſtratæ ſunt ipſi cuti. Et vt hoc vitiũ exacte teneatur, notandum, optimã cutis conſtitutionem id habere debere, vt ſit tenſa, læuis & polita per totum corpus, ita vt nulla aſperitas, ſed placida planities appareat. ideo vbi vacua loca erant, Natura ea corporibus carnoſis, aut alterius generis repleuit, vt cutis vndequaq; circumtenſa euaderet. Fit autẽ, vt huiuſmodi corpora ſubſtrata cuti, vel temporis curſu, vel aliqua alia ratione colliquentur & abſumantur. vnde cum ſpacia inania, & his corporibus priuata relinquantur, cutis, vt hæc repleantur, concidit, atq; ita illa inflexio & aſperitas ſuboritur, quæ ruga eſt, & quæ vſque adeo mulieres turbat, vt nil peius audiant, quam dum vocantur rugoſæ. Cauſæ propter quas hæc corpuſcula atq; carnes colliquentur, variæ ſunt. in primis ætas ſenilis: nam, cum corpora noſtra continuo exſiccentur, in ſenectute maxime omnium hoc patiuntur. vnde corpora exſiccata & refrigerata, cũ non alantur, neq; poſſint reficere id, quod indies amittitur, neceſſario ſequitur vt cutis quoq; exſiccetur, & corporibus ipſam extẽdentibus priuata, corrugetur: vt iure dixerit Galenus 1. in 6. Epid. com. 26. currugationes, & præſertim oculorũ, eſſe certa indicia frigiditatis & im

becillitatis. quã rem etiã intellexisse videtur Aristoteles, quando 5. de gen. ani. c. 1. dixit, propterea infirmam, & hebetẽ esse visionẽ senum, quia cornea ante pupillã posita ob siccitatẽ corrugatur, & aspera fit. Præterea morbi & febres colliquantes facere solent has rugas, & tandem omnis causa, quæ euacuat & extenuat, inducere rugas in cute solet. nã videmus corpora, quæ prius pinguia fuerunt, si emacientur, rugosa fieri; sic etiam rugosi fiunt ventres mulierum, vbi sæpius pepererunt. possumus inter causas has recensere lotionem factam aqua calida, & iure hoc obseruant pleræq; mulieres, vt neq; faciẽ neque manus lauent, nisi gelida aqua; nam calida frequentius vsurpata, solet rugas facere. Atque hoc modo intelligendus est Aristoteles qui 24. probl. 7. rationem quærens, ob quam aqua calida faciat rugas, non autem ignis; inquit ideo esse, quia igne excitantur subtus cutem flatus & spiritus, qui cutem extendunt, quasi dicat Aristoteles; quod cũ aqua calefaciat, nec spiritus hos excitet, rugis faciendis occasionem præbeat. quod tamen intelligendũ est de frequenti vsu calidæ aquę. Facile est cognoscere rugas, quia & oculis & tactu asperitas, & inæqualitas cognoscuntur; non est etiam difficile cognoscere, vtrum ætate, an alia aliqua causa rugæ inducantur. Quæ si ratione ætatis contingant, possunt quidem fucari & occultari interdum; nunquã autẽ possunt curari; sed quæ fiunt ab alijs causis morbosis, illæ curationem suscipere solent. Et notandum est illud, quod scribit

Ariſtoteles in Phyſiognomicis, rugoſas facies indicare homines molles, effæminatos, & timidos: quod tamē intelligatur de rugis, quæ fiunt a principijs generationis, & naturales ſunt. Duplex autem ſcopus eſt aduerſus has rugas: vnus, vt cutis ipſa extendatur; nam quemadmodum ſcribit Hippocrates & Galenus 3. in 6. epid. com. 29. in curandis rugis hæc fere vnica eſt intentio, vt cutis ipſa extendatur. vnde currugare dicitur apud Græcos extendere, & corrugantia medicamenta vocantur tetanomata vel tetanoptra. alter, vt proſpiciatur, ne rugæ nimis cito veniant. Primus adhuc duo capita habet: vnum vt realiter, & ſtabiliter cutis tendatur: aliud, vt tendatur ad tempus, & fucate. Pro primo capite, ſolemus præcipere vt fiant fricationes manibus oleo dulciſſimo perunctis; picationes etiā in hunc vſum ſunt accommodatiſſimæ, inunctiones ex adipe anſerino, gallinæ, cui miſcere ſolemus modicum lithargyrii rubri; ſunt aliqui qui vſurpāt pinguedinem humanam. Pro ſecundo, hoc eſt pro occultādis rugis, multa quoque proponuntur. & mulieres noſtræ ſolent vti aqua aluminis, vel aqua ardente, ſublimato; nam hæ potentiſſimæ ſunt ad extendēdam faciem ſeu cutē faciei, & pectoris. Sed importunæ hæ mulieres ſæpe amittunt dentes, & alia mala incurrunt: & ego vocatus ſum ad mulierem, quæ, vt occultaret rugas, lauerat pectus diligenter aqua facta ex argento ſublimato, & ita intumuerat pectus, vt de vita magnopere periclitaretur. Paul. Ægne. li. 1. cap. 24. laudat fricatio-

nes

nes factas cum farina erui; proponit etiam medicamentum derugatorium, quod fit ex ficubus pinguibus, & bryonia simul contusis & incorporatis, cui postmodum additur erui farina, atque mel. descriptionem apud eum habetis: nam mel etiam, & acetum simul commista, & ad alembicũ posita, solent rugas faciei mirifice occultare. Galenus 5. de medicamentis local. cap. 7. ex Critone proponit quoddam medicamentum erugatorium, quod fit ex terebinthina ad quãtitatem fabæ Ægyptiacæ, drach. 3. spuma argenti, & modico olei albi. Puto autem apud Galenum pro oleo albo, id esse intelligendum, quod fit ex oliuis albis hoc est nondum maturis: nam primum oliuæ fiunt virides, deinde albescunt, postremo nigrescunt. ex oliuis viridibus fit oleum, quod crudum oleum & omphacinum ab aliquibus vocatur, ex albis, fit oleum album, ex nigris, fit oleum appellatum completum. Ne propere nimis rugæ veniant, solent fæminæ procurare, & instanter a medicis efflagitare: quo in casu solent quædam adhiberi; inter cætera radices eryngii incoquuntur aqua pluuiali, & illi decocto adijcitur calx facta ex corticibus ouorum, & huiusmodi decocto abluitur facies & manus: idem calx etiã aceto commixtus, & applicatus faciei valet, pultus quoque ossium sepiarum aceto & melle conflatus vtilis est: capiũtur ẽt cornua boũ, & cõburũtur: cõbusta, si cõmisceãtur aceto, & illa pasta facies dũ itur cubitũ illinatur solet rugas retardare. Atq; hactenus de illis vitiis, quæ cutẽ deturpant.

De vitiis vnguium, & primo de eorum casu Cap. XXV.

SVperest vt de vitijs vnguium, & fœtore adimendo tractemus. Vngues magnopere conferre ad pulchritudinem demõstrarunt antiqui, & præsertim mulieres, apud quas erant seruæ quæ nil curabant, nisi vnguiũ cultum. Caussa autem propter quam vngues ita conferunt ad pulchritudinẽ duplex est; quia, vt audiuistis, manus, quæ sunt instrumenta instrumentorum, magnum adiumentum habent ab vnguibus; ita vt, quemadmodũ manus sunt continuo in conspectu hominum, ita & vngues: altera quoniam sicuti cutis maximam partẽ habet in formositate, haud secus & vngues: fiunt enim ex ipsa cute; vt sæpe docuit. Aristoteles, præsertim vero 10. sect. probl. 65. & 2. de gener. anim. ca. 4. nam dicebat Aristoteles, Æthiopum vngues ꝓpterea nigros esse, quia fiunt ex cute. Et vt originem atque finẽ bene comprehendatis, Hippocrates in li. de carnibus seu de principijs, dixit vngues fieri ex materia excremẽtitia crassa, glutinosa, & terrestri, demandata ab ossibus atq; ab articulis ad extremitatem cutis: vt propter hoc dixerit Aristoteles 4. c. 2. de gen. ani. hominẽ minimis omniũ animaliũ vnguib. esse donatum, eo quod terreno excremẽto minime omniũ exuberet, & ꝓpter hoc ẽt solebat dicere Plinus vngues esse veluti clausuras ipsorum neruorũ. Finis autẽ propter quẽ vngues producti sunt, fuit ꝓpositus a Plat. in Timæo: sed

Galenus

Galenus 1. de vſ. par. ca. 7. & 8 diſputans aduerſus Platonē, voluit potiſſimū vſum in corpore noſtro vnguiū eſſe, vt fieri poſſit apprehēſio firma, & ſtabilis: cū enim extrema digitorū ſint mollia, facile cederēt, & flecterentur in apprehenſione rerum durarū, niſi retro haberent ſuſtentaculū, a quo firmatæ poſſunt apprehendere res duras. Vt igitur, & pulchritudo, & vſus vnguiū recte ſe habeant & conſeruētur, non ſolū oportet vt adſint, verum etiā vt debitam magnitudinē habeant, debitam figurā, ſuperficiem, & debitum colorem: & ob id, vbi in his peccatur, conſequēter etiam peccatur in pulchritudine, & vſu. Nam ſi penitus adimantur vngues, ſi ſint maiores, vel minores quam conueniunt, ſi curui, ſcabri, leproſi, alterius coloris quam cutis; vitiū eſt: quod quidē vitium poſtulat non ſolū cultum, verū etiam curationem. Cauſæ, quæ ex toto adimunt vngues, aut intra corpus ſunt, aut extra. Intra ſunt vitioſi & tetri ſucci, qui contaminantes materiā, ex qua continuo fiunt vngues, in cauſa ſunt vt vngues abſcedant: pari pacto cauſę ſunt morbi graues & peſtiferi: ac propterea videbitis in febribus peſtilentibus, in morbis diuturnis & grauibus, abſcedere vngues ex toto. Sed dicetis, cur fit vt in his morbis vngues interdū ex toto perdantur, & in defunctis augeātur? vt dicit Ariſtoteles 3. hiſt. ani. capit. 10. Reſpondeo, adimi propterea vngues in morbis pernicioſis, propterea quod, vitioſi ſucci, cum non poſſint ſuſtētari a partibus, paulatim tranſmittuntur, donec ad extrema veniētes, vn-

gues non ſolum contaminant, verum etiam efficiunt, ne continuo teficiantur quemadmodum ſolent. Cur autem vngues in defunctis augeantur, poſſet adferri ea ratio, quam attulit Plotinus 2. de dubijs animæ in reddenda ratione, cur pili augeantur in defunctis. Sed puto veram ratione͂ eſſe, quod in defunctis, quemadmodum etiam in alijs morbis, vt in empyemate, vt dicit Gale. 3. prognoſt. 6. non vere augentur vngues; ſed conſumptis partibus carnoſis, quæ ſubtus ipſos ſunt, magis exeruntur vngues, & ita longiores & auctiores videntur. Cauſæ externæ ſunt venena. nam inter alia ſigna, quæ quandoque habere ſolemus venenorum aſſumptorum, ſunt caſus vnguium. percuſſiones, frigus immodicum quandoque in cauſa ſunt, vt vngues perda͂tur ex toto. Quod vitium facile eſt cognitu. nam oriri malu͂ ex vitioſis humoribus, cognoſcitur ex antecede͂tibus grauib. morbis, vt peſtiferis febribus, lue gallica. Si vitium recens ſit, remediabile eſt: ſin vetuſtum, nullam medicinam recipere ſolet, adeo vt, toto vitæ tempore triſtes & deformes manus remaneant. ſi ſint a vitioſis ſuccis, qui rema͂ſerint in corpore poſt graues morbos, præcipuus ſuccurrendi modus eſt, vt corpus a vitioſis ſuccis mu͂detur, ſcilicet, vel ſanguinis miſſione, vel purgatione medicamentis facta. Purgato corpore, aut, ſi non ſit opus vlla purgatione, incumbendum eſt deinceps, vt vngues regignantur: quod opus, quia totum ad naturam pertinet, medici ſolum eæ eſſe videntur partes, vt remoueantur impedimen-

pedimenta, quæ naturam auocant ab vnguium regeneratione. Itaque vt dicebat Auic. in primis ratio victus instituenda, vt illi cibi exhibeantur, qui possunt probum nutrimentũ: siue rectifican dus est cibus, scilicet, vt illi cibi exhibeantur, qui possint probum nutrimentũ præstare; ea vero alimenta sunt ablegãda, quæ vitiosos succos gignunt. Ad hæc, quia aer solet impedire regenerationem vnguium, diligentia maxima custodiendæ sunt partes ab vnguibus nudæ, ne aeris iniuriis lędantur: vnde solemus curare, vt fiãt pilei, quibus vnguium loci obtegantur. Paulus Ægineta laudat ceram, cum dimidia parte auripigmenti: & ego soleo parare pileos ex huiusmodi materia.

Recipe auripigmenti drach. 2. mannę thuris, aloes an. drach. 1.

Ceræ nouæ drach. 6. puluerizatis puluerizãdis componantur ad ignem, & deinde formentur pilei. Sic enim, & recta victus ratione, solent refici vngues: soleo etiam curare, vt in vino albo bulliat thus, & radix arundinum, & deinde summitates digitorum detineantur in hoc vino.

De nimio vnguium incremento, & eorundem vitiata figura. Cap. XXVI.

PORRO, solent vngues interdũ vsque adeo augeri, vt non solum pulchritudinem corrumpant; verum etiam vsui incommodẽt, idque fit, vel ob copiam excrementorum terrestrium

& viſcidorum, vel ob negligentiá medici in ipſi[s] curandis. Ad cōpeſcēdam copiá excrementorū opportuna eſt purgatio blāda: deinde vnicū au xilium eſt, in ipſis diligenter reſecandis. Pliniu[s] lib 28.ca.2.dicebat, tempore nundinarū Roma narū religioſum habitū fuiſſe præſecare vngues & Plutarch.in lib.de Iſide& Oſiride ex ſententi[a] Heſiodi prodidit, vetitū fuiſſe, vt feſtiuis diebu[s] tunderentur vngues; autor etiam libri illius aro matariorum, qui Tacuinus inſcriptus eſt, veta[t] ne in die Iouis vngues ſecentur: vulgus etiam ha bet ſuas ſuperſtitiones: ſed hæ omnes ſunt me rę nugæ: ſiue enim hac, ſiue illa die tondeantu[r] puto nihil referre ad ſanitatem. Neq; ego puto rem eſſe adeo ſubtilem, quam narrat Cardanu[s] in lib.de rerum ſubtilitate, ſcilicet ſe vidiſſe quē dam, cui in toto vitæ tempore nunquam fui[t] opus præſecare vngues: ſiquidem ruſtici pleriq[ue] & operarij nunquam ſecant vngues; quoniam ſponte deteruntur inter operandum. Vitiantū vngues in figura, quoties fiunt recurui, deben[t] enim conuexi eſſe & æquales. vnde cum recuru[an]tur, præterquam quod vitiant formam, incom modant etiam vſui. Auic. 7. quarti ca. 10. cauſam omnem curuitatis vnguium, retuliſſe videtur i[n] materiam melancholicam, ſiccam, atram: ſed pu[to] to ego, præter materiam melancholicam, etiam intemperiem nudam ſiccam hoc vitium produ cere poſſe: immo vero, ob nimiam etiam molli tiem, quod non docuit Auicenna, certus ſum vn gues ipſos plicari & incuruari: molleſcunt autem

vngue[s]

vngues ita vt incuruentur ab igne. Nec miremini a causa calida & sicca mollefieri vngues, quia hoc scriptũ est ab Aristotele, ni fallor 2. de gene. anim. cap. 4. & 4. meteorolog. vbi scribit, corpora, quæ a frigido sicco durantur, mollefieri a calido, & exemplũ dat de vnguibus, qui cum coagulantur a frigido, mollefiunt ab igne. Cum itaq; hæ sint causę curuitatis vnguiũ, si ab humore melancholico vitium originẽ ducat, monet Auicẽna iure euacuandũ esse humorẽ melancholicũ: adhæc si sit euacuatum corpus, aut euacuari nõ postulet, studium conuertendum est ad vngues molliendos. In primis oleum seminis lini commodum est, si vngues in ipso detineantur, & Auicenna magnopere laudabat oleũ sesaminũ frequenter sumptũ; adeps etiam gallinæ magnopere iuuare solet ad emolliendos vngues. Sed si hęc nihil cõferant, vitro sunt vngues prius terendi & fricandi, præsertim ea parte, a qua flexura plicatioq; videtur pẽdere: quo facto, postmodũ diligentissime tractandi sunt pinguedine & adipe ouis, quẽ magnam vim habere ad emolliẽdos vngues exsiccatos certũ est, & experientia cõprobatum. Si autẽ fiat curuatura propter molitiẽ nimiam, incũbere oportet ipsis vnguib. desiccãdis & constringẽdis. in quem vsum valet oleũ myrthi, lentiscinum, colophonia, alumen, sal. Verbi gratia. Recipe olei lẽtiscini vnc. s. salis drach. s. aluminis, colophonię an. scru. 2. misc. diligẽter, omnia cũ modico cerę, & vnguib. ipsis adhibeantur. Sed dicetis, qui fieri potest, vt sal hunc vsum incu-

ratione vnguium præbere possit; quandoquidẽ Aristoteles 7. de hist. anim. cap. 4. videtur testari, salis vsum magnopere nocere ipsis vnguibus, cum referat mulieres pręgnantes, si nimium sale vtantur, edere fætus sine vnguibus? Respondeo, aliud esse intus salem adhibere, aliud extra. nam intus proculdubio, si nimium sale quispiam vtatur, salsos & vitiosos succos gignit, qui postmodũ cum excrementis ad vngues transmissi, non solum vitiant vnguium alimentum (si modo alimentum est) verum etiam factos vngues corrodunt & consumunt: extrinsecus autem, cum sal potentissimam facultatem habeat exsiccandi simul, & adstringendi, proculdubio magnam vtilitatem adfert pro vnguibus mollibus & plicabilibus exsiccandis & indurandis.

De vnguium leprositate. Cap. XXVII.

CVm inter alia, quę faciunt ad manuum pulchritudinẽ, sit vnguium figura; quæ etsi varijs modis solet vitiari, præcipuum tamẽ vitium est inæqualitas quædam, quæ & a Galeno & alijs leprositas dicitur: & nihil est aliud, nisi inæqualis & turpis quædam durities, variis partibus vngues deformans. Fit hæc inæqualitas & durities, tum ab humorib. duris & crassis; tum maxime a succo melancholico. Dignoscitur facile: quia & oculis, & manibus clarissima subiicitur; neque solum hæc affectio deformitatem infert, verum etiam solet esse indicium maximæ prauitatis in corporibus existentis. & propterea non

est

est mirum, si medici multa conscripserunt aduersus leprosos vngues. Totum studium in hac affectione debellanda est, vt leprosi vngues ex toto adimantur, & deinceps prospiciatur vt noui renascantur. Ad eximendos vngues, Galenus 8. de simpl. medic. commendat vsum chelidonij minoris cum pice. paratur etiam huiusmodi ceratum.

Recipe sulphuris viui, arsenici an. drach. s. cum pice quant. suf. fiat ceratum. Solemus quoq; pro eximendis vnguibus pertundere eos prope radicem, & affricare allium: sic enim solet vnguis vitiatus eximi. postquam exemptus est, prospiciendum erit, vt conseruetur ab iniurijs aeris; qua id ratione fiat alias docui. Galenus 3. de med. facile parabilib. laudat hoc remedium, tanquam diuinissimum auxilium.

Recipe lutei oui assati, sulph. viui an. drach. 2. cum modico aceti fiat emplasma, & apponatur vnguibus. Laudatur etiam pro scabiosis vnguibus, vt abluantur aqua marina, vt affricetur sal, vt detineatur in decocto orobi & lentium.

De sorditie, & colore vnguium immutato. Cap. XXVIII.

PRæter hanc leprositatem, solent vngues interdum adeo euadere sordidi, vt spectatores maxime offendant; & veteres Græci solebãt prouerbio huiusmodi homines λειποκονδύλευς appellare, quasi præ auaritia & præ inertia non curẽt vngues, & Pollux scribit appellatos τρυγοβίους

quasi fece viuentes. vtcũque sit, hæc sordities ex mera illuuie proficiscitur, & propterea nulla alia curationis ratio exigitur, nisi, vt ijs eluendis, & mundandis incumbatur. Dixi alias ex sententia Aristotelis, colores vnguium debere esse similes colori cutis: eapropter vitiosi sunt omnes vngues, qui ab hoc colore diuersi sunt. fiunt autem diuersi, vel quia pallidi reddantur, vel sanguinei, vel nigri. Pallidi redduntur propter effusionem bilis subtus cute: vnde in ijs qui laborant ictericia, videbitis vngues pallescere, & vt alia cutis, flauos fieri. Fiunt rubri, seu sanguinei, propter sanguinis effusionem subtus ipsos: effunditur autẽ sanguis, vel propter vulnus, vel propter percussionem. Fit niger, vel propter adustionẽ, vel propter effusionem humoris melancholici subtus ipsos, vel propter extinctionem caloris: hinc est, quod inchoantibus febribus interpolatis, & in cito perituris vngues denigrentur; eo quod calor partium ipsis subiectarum extinguitur. fiunt postremo nigri propter succos, aut tincturas externas: sic & in fullonibus, & in fabris ferrarijs, & in illis qui tractant nuces virides, videbitis nigros vngues fieri. Ratio curationis horum colorum est, vt in primis euacuentur humores redundantes, nempe bilis, aut succus melancholicus, aut quicquid in corpore redundans vngues ipsos inficit. Purgato corpore, veniendum est ad extractionem illius humoris, qui subtus detentus deformat vnguem: & hoc in casu, statim perforandus est vnguis, & supra foramen ponẽdum

dum est aliquid, quod extrahat materiam inficientem, sal tritum, & affricatū potens est: & ego soleo apponere salem theriacalem, qui attrahit, & discutit, gummi optimum est, absinthium tritum, dictamnum Cretense tritum, gluten piscium: sed præ omnibus alijs, maxime facit pix, quæ ex profundo vnguis attrahit, & dissipat succos omnes.

De reduuia, seu paronychio. Cap. XXIX.

SOlet postremo circa vngues cõcrescere quædam fœda, & excremẽtitia caro; quā Latini reduuiā appellarūt, Græci cõmuniter appellant παρωνύχιον. Sed circa hoc nomẽ notāda sunt duo: alterum est, reduuiā significare apud veteres, & præsertim Festum, illam cuticulæ lacerationem & diuisionẽ, quæ fieri solet circa vnguiū radices: alterum, παρωνύχιον apud Græcos medicos significare etiam tuberculum quoddam nascens circa radices vnguiū. Et vt hoc obiter doceam, veteres habuerunt quoddā genus morbi, quod appellarunt gemursam, quam scribit Plin. li. 26. cap. 1. suo tempore desijsse: erat autem hæc ægritudo, tuberculum quoddā in extremo digiti pedis minimi nascens, quod vsq; adeo molestū erat, vt homines ad gemendū compelleret, vt dicit Festus, sed hoc tuberculū erat quidẽ aliqua ex parte simile paronychio; sed erat etiam maxime diuersum. Reduuia primo & secūdo modo accepta est mera turpitudo, nec q̃cquā offendẽs, vnde apud Plutarchū in li. de inutili pudore, irridetur quidā q cū maxime laboraret hepate, petebat a medico

medicinam pro reduuia, quasi rem grauem contemneret, ac rem vilissimam curaret. Itaque solũ hoc agendum est circa reduuias, vt diligẽter amputentur & postmodum detineantur in vino astringente, in quo bullierit cupressus & parum aluminis: nam huiusmodi ablutio ita cõstringit cutem, vt postea non dissoluatur. Cæterum reduuia alia, seu tertia est abscessus quidam, maxime molestus, circa vngues seu radices vnguium nascens: quod vbi fit, incredibiles cruciatus producit: vbi autem desijt, turpitudinem sæpe incurabilem relinquit. & ego vidi interdum aliquos esse periclitatos de vita. Fit hoc tuberculum ab omni humore præsertim calido, hoc est sanguine bilioso: fit interdum a sanguine melancholico. cognoscitur facile, quia & eleuatione cutis, & rubore, & pulsu satis superque sese prodit. In ipso curando commendat Auic. vt initium capiatur a sanguinis missione, vel a corporis purgatione per pharmaca. propterea, si vires ferant, & adsint aliqua exuberantis sanguinis indicia, statim deueniendum est ad sanguinis missionem, aut etiã ad purgationem: similiter instituenda est recta victus ratio; quę etsi in huiusmodi affectibus necessaria prorsus non videatur, magnopere tamẽ valet in omnibus, & præsertim in hac reduuia; quę cum sit tumor quidam inflammatorius, inprimis abstinentiam vini postulat, & earum rerum quæ sanguinem calefacere possunt. Dehinc deueniendum ad repercutientia, & Paulus Ægineta lib. 3. laudat inter hæc vsum gallæ cũ melle, commen-

cōmendatum etiam ab Hippocrate in calce libri Epidem. Laudatur etiam immersio ex aceto: ego soleo inchoantes has reduuias comprimere lacte chalybeato: nam si digitus qui patitur, in eiusmodi lacte detineatur, valde mitigatur dolor, & subtrahitur occasio augescendi redúuiæ. Si non possit augmentum comprimi huius mali, secundum est, vt deueniatur ad vsum suppurantium. solemus in his casibus adhibere emplastrum diachylon vocatum; emplastrum etiam fit ex pane trito, lacte, butyro, & modico olei rosacei: soleo ego accipere laridum vetus, & in frusta dissecare, abluere sæpe aqua maluæ, atque ita loto larido obtegere reduuiam: nam sic & mitigatur dolor, & cito ad suppurationem perducitur. Vbi suppuratum est, postmodum pertunditur & extrahitur sanies: deinde abluitur pars decocto lupinorum cum melle, vt detergatur & emundetur a pure: post, quia vlcus remanere solet, deueniendum est ad ea, quæ vlcus sanant, vt est puluis incarnatorius, qui fit ex aloe, thure, & huiusmodi. Si malum serpat, neque his remediis cedat, deueniendum est ad ea, quæ efficacius vlcera cōprimere & curare possunt, vt est æruginis puluis, Isis, vnguentum Ægyptiacum, vnguentum Apostolorum, & si hæc non conferant, deuenire solemus ad ignem: nam dicebat Hipp. quæ non curat medicina curare ferrū, & quæ nō curat ferrū curari ab igne. Vbi malum penitus extinctū est, solet turpis cicatrix remanere, quæ nihilominus defœdat ipsas manus, & vngues: propterea, si sit

curabilis, ante cætera enitendum est, vt vnguis maculatus eximatur eo pacto, quo docui eximẽdos esse leprosos vngues: & vbi sunt exempti, eadem ratione studendum est vt noui reficiantur.

De fœtore, tum in vniuersum, tum etiam quarũcunque corporis humani partium, & multa scitu dignissima ad odorem pertinentia discutiuntur.
Cap. XXX.

CVr Arabes & alij fœtorẽ vltimo loco tractarint in decoratione, iure quæri potest: siquidem, cũ pulchritudo sit obiectũ visus & fœtor sit obiectũ odoratus, longe hæc vtraq; tractatio videtur differre. Ego vero ꝓpter duas caussas ad decorationem pertinere tractationẽ de fœtore puto: vna ratio est, quia, cũ pulchritudo sit qualitas quædã ex optima cõstitutione resultans fœtor & odor sunt signa & indicia bonæ, vel malæ huius cõstitutionis. alia ratio est, quia pulchritudo seruit maxime omniũ ad dulcẽ & iucundam societatem transigendã; fœtor autem quantũ incõmodet hominũ conuersationi & societati, nõ est quod multis probare nitar: siquidẽ illud proprie videtur habere homo, vt solus inter omnia animalia maxime a fœtore offendatur & cõsternetur: nam, vt scribit Albertus Magnus li. de sens. & sensi. tract. 20. cap. 13. animalia bruta a nullo fœtore vnquã offenduntur, nisi tamen fœtor alicui rei sit cõiunctus, quę alia ratione lædat. quare recte fecisse videntur Arabes, qui in tractanda

decora-

decoratione societati hominũ seruiẽte, de fœtore etiã curãdo tradiderũt. Sed video optari a vobis intelligere, cur animalia bruta non offendãtur fœtore: nam si offenduntur a sono immẽso, saporibus, coloribus, & alijs qualitatibus sensibilibus, quæ est ratio, cur a fœtore nullũ sit detrimẽtum? Alexander 1. probl. 136. quærens rationem, propter quã sues delectantur & luto & stercore, duas causas proposuit, vnã ex propria sententia; alteram ex Aristotelis mente, ex propria inquit sues delectari stercorib. propter iecinoris magnitudinẽ: quasi in iecore magno lutulẽtus gignatur sanguis, & propterea, ratione similitudinis placeant res lutulentæ. Sed hæc ratio infirma est: primum, quia sanguis suum, qui generatur in iecore suauissimus est, & caro etiã iecinoris suilli iucũda vt nihil lutulenti, nihil impuri videatur habere: præterea non videtur vlla ratio, neq; verisimilitudo, propter quã magnitudo iecinoris hoc faciat. ex Arist. mẽte respõdet Alex. ꝓpterea hoc cõtingere in suibus, ꝙ instrumentũ odoratus huius animalis sit angustũ & constipatũ. Sed neq; etiã hæc ratio placet: primo, quia vt audietis suo loco aliud est instrumentũ odoratus, quã cẽsuerit Aristoteles: deinde quia, & si hoc verũ esset in genere suum, non est tamen verũ in omnibus brutis. Itaq; alia ratio quærẽda est, propter quã animalia nõ abhorrent malos odores; ratio autẽ petenda est a natura & proprietate illius partis in qua fit odoratus, quæ pars est cerebrũ ipsum. Cum ergo cerebrum hominis humidissimum sit & maxi-

mum omnium animalium, huius temperamenti gratia fit, vt homo non solum fœtores, verum etiam iucundos odores & magis sentiat, & magis persequatur, quam bruta: quippe quæ, non solũ a fœtoribus non mouentur, imo nec ab vllo iucũdo odore, vt odor est. Proprietas temperamẽti cerebri, quæ est in homine diuersa ab alijs animalibus, nulla alia est, quam passibilitas, quæ cõsequitur humidissimam cerebri humani temperiem, adeo vt homo percipiat odores omnes, & iucundis delectetur, iniucũdos abhorreat; quoniam habet maxime passibile cerebrum, & maxime humidum. Contra autem bruta, cum habeant cerebra sicciora, habent etiam minus passibilia: vnde cum odor sit qualitas non multæ actiuitatis, iure fit vt possit quidem afficere cerebrũ hominis humidum, non autem brutorum, quod siccius & impassibilius est. Quanquam etiã possumus addere continuam consuetudinem, quã habent bruta cum rebus fœtidis, efficere vt fœtores non sentiant, quemadmodum scribit Sextus Empiricus libr. 2. empir. de coriarijs, quos, cũ continuo versentur inter fœtores, eos non percipere tradit: neque temere Natura disposuit, vt beluæ a fœtoribus non offenderentur, quia, cum sæpe cogantur vesci rebus male olentibus, & versari inter loca fœtentissima, male sibi consultum esset, si a fœtoribus læderentur. Neque quicquã obstat, quod sæpe videamus aliquot animalium genera persequi odores ferarum, abhorrere res fœtentes: quoniam nõ persequuntur odores, vt odores;

odores; sed vt sunt signa rerum gustabilium: pari pacto non abhorrent res fœtidas, vt fœtidas: sed quia fœtoribus aliqua alia qualitas est coniuncta sibi inimica. Quamobrẽ cum compertissimum sit, hominem fœtores abhorrere, & iucundos odores persequi, ad perficiendam hanc nostram de decoratione tractationem, vtile & gratum futurum existimaui; si hæc quatuor breuiter & disserte hoc tempore tractem. Primum erit, quid sit odor, & quæ sint illius causæ: secundum, vtrum homo & animalia bruta de sese odorem vllum mittant: tertium erit, vnde oriatur in animalib⁹ & prȩsertim in homine fœtor: postremum quomodo fœtor arcendus sit, & bonus odor procurandus. Plato in Timæo tradens theoriã de sensibus, & sensilibus dixit, odorem fieri, quoties aqua permutatur in aerem, vel aer in aquam, propter quod dicebat, odorem nihil aliud esse, nisi fumum quendam, seu quandam caliginem: Aristoteles autem 12. sect. probl. probl. 10. dubitans, vtrum odor sit fumus, an aer, an vapor, probat non esse vaporẽ, neque fumum, quia odorabilia valde imminuerentur, cũ tamen experientia cõpertum sit res maxime odoratas permanerȩ integras, neq; quicquã ab ipsis detrahi. Hac sententia impulsus Auerroes. 2. de anima manifestissime dixit, odorẽ esse purã qualitatẽ. vnde colligẽdũ est, odorẽ nihil aliud esse, nisi qualitatẽ quãdam, sensum & instrumentum odoratus afficiẽtem. Esse qualitatem ex eo adhuc colligi potest, quoniam non est substantia: nam substantia co-

gnoſcitur ab intellectu, accidentia cognoſcũtur ſenſu: vnde cum odor ſit obiectũ ſenſus, iure affirmandum eſſe videtur eſſe accidens; & cum ſit accidens, in nullo alio prædicamento reponi iure poteſt, niſi in qualitate, atq; in tertia eius ſpecie, hoc eſt inter qualitates paſſibiles: eſt autẽ hęc qualitas afficiens ſenſum odoratus. quapropter, videndũ eſt vbinã ſit hic ſenſus odoratus, & quomodo ab hac qualitate afficiatur. Ariſtoteles fuit huius ſententiæ, inſtrumentum odoratus eſſe foramina & opercula illa, quæ reperiuntur in naribus. Cæterum Galenus in libro de inſtrumento odoratus c. 5. increpans hãc Ariſt. ſentẽtiam, manifeſtis demonſtrationib. probauit, odoratũ ſedem habere in anterioribus vẽtriculis cerebri, adeo vt operatio huius qualitatis in cerebro, non in vlla alia parte fiat, quam in parte anteriore, vbi ſunt ventriculi. Cæterũ qua ratione hæc qualitas a rebus odorabilibus perducatur ad anteriores cerebri vẽtriculos, diu eſt a philoſophis, & medicis diſputatum. Auicenna lib. 2. de anim. tres opiniones diuerſas recenſet circa hanc rem. Prima opinio fuit eorum, qui putarunt qualitatẽ hanc, quæ odor vocatur ſpiritaliter, ſiue intentionaliter, ferri a re odorabili ad cerebrũ, haud ſecus atq; videmus lucem, & colores per ſolas ſpecies ferri a ſubiectis rebus ad ipſa ſenſoria. hanc opinionem videtur quoq; adumbraſſe Tertullianus in lib. de corona militis, vbi ſcribit Deũ, ſiue Naturam odoratũ in narib. ventilaſſe, hoc eſt inſtar venti produxiſſe. Secunda fuit opinio eorũ, qui putarunt

putarunt odores ferri ab odorabilib⁹ ad cerebrũ per vapores, eo quod pura qualitas cum ſit accidens, opus ſit vt in aliquo ſubiecto ſemper ſit, & ſubinde vt eo ſubiecto in hanc vel illam partem feratur; vt cũ vapor videatur ſubiectũ corpus odoris, dixerunt hi neceſſe eſſe per vapores ferri ab odorabilibus rebus vſq; ad ſenſorium. Tertia opinio, quam ego puto probabiliorẽ, licet forſan Galenus lib. de inſtr. odor. cap. 3. videatur adhæsiſſe ſecundæ opinioni, fuit illorum, qui dixerunt odores ferri a rebus odorabilibus per vapores, vſq; ad certum quoddam ſpaciũ, ac deinde diſcedentes a vaporibus, ſpiritaliter ferri in ventriculos cerebri, ſiue in proprium inſtrumẽtum, atq; hinc fieri, vt cum vapores ſint res quædam tenuiſſimę, alij odores breuius ferantur per vapores, alij vero longius ferantur. Sed hac de re diutius & enucleatius diſputare, pertinet potius ad philoſophos, quã ad hunc locum. ſat eſt mihi videre probabiliorem hanc ſententi am tertiam, quam etiam video multo plures ſecutos eſſe, quam alias. De cauſis odoris explicate nuſpiam philoſophatus eſt: Ariſtoteles, veruntamen, quod ex ipſius ſcriptis colligere licet, hoc eſt, materiam odorum nil aliud eſſe, niſi humidum ſapidum: efficientem cauſſam eſſe, terreum ſiccum cum calore adeo vt vbi humidum hoc percolatur a calore, per terreum, ſuboriantur odores. vnde Theophraſtus 6. de cauſis plant. ca. 1. & 3. dicebat odorem fieri ex permiſtione humidi ſapidi in diaphanis cum terreo. ex his patet id, quod ſcri-

bit Theoph. odores ſequi ſapores, & nullũ ſimplex odore præditũ eſſe, ſicut aer, ignis, aqua; neque tamen valet, quodlibet miſtũ neceſſario eſſe odoratũ: nã vt docẽt Theoph. & Ariſtoteles, aurum abſq; odore eſt. Cum ergo ex huiuſmodi miſtione exurgant odores, omnis miſtio ſit opera caloris cõcoquentis. quare, ſi in hac miſtione fiat optima coctio, conſequẽter fiunt grati, & iucũdi odores; ſin autẽ non fiat coctio, ſequuntur ingrati & graues odores. atq; hoc eſt, quod dicebat Ariſtoteles 13. ſect. probl. proble. 4. fœtorem eſſe effectũ, & ſobolẽ crudi excrementi. Quare duæ hæ ſunt ſummæ odorũ differentiæ, gratus videlicet, & ingratus: nam aut nullæ aliæ differentiæ inuentæ ſunt, aut ſaltẽ non nominatæ, vt docebat Galen. 4. de ſimplici medicina. Quomodo vero grauis odor diſtinguatur a ſuaui, diſerte docuit Plato in Timæo, vbi ſcribit, odores gratos & iucundos eos eſſe, qui demulcent totam capacitatem a ventre vſq; ad vmbilicum, & amico quodam ingreſſu conſeruant naturalem ſtatũ ipſius: contra eos eſſe iniucundos, qui exacerbant & violant huiuſmodi capacitatem. perinde ac ſi dicat, graues odores eos eſſe, qui diſplicent naturę; gratos autem, qui placent.

Sequitur ſecundũ, ſcilicet, vtrũ homo, & alia animalia de ſeſe odorẽ mittant quemadmodum plãtæ. & quia de fœtore res perſpectiſſima eſt, in dubium duntaxat vertitur, vtrũ homo & animalia gratũ odorẽ ex ſeſe ſpirent. Theophraſtus initio li. de odoribus dixit omne genus animalium

habere peculiare odoris genus, & si ab alijs non percipiatur; vnde colligere licet, odorē aliquem habere in sese gratū quodlibet animal. est etiā exemplum Alexandri Magni, cuius corpus scribit Plutarchus in eius vita tāta fragrantia prę ditū fuisse, vt etiā indumenta odore repleret. est etiam ratio, quia, cū in corpore humano fiant optimę & perfectæ concoctiones, iure videtur etiā in ipso fieri debere gratos & iucundos odores. Ex altera parte est sententia Aristotelis 13. sect. proble. proble. 4. & Theoph. 6. de causis plantarum 16. qui scriptotes dixerunt, nullum animal odorem iucundum de se mittere, excepta panthera, quā scribunt venari pabulū proprio odore: vbi enim famelica est, sese in vijs collocat, vbi, cum animalia odore ad se alliciat, ipsis postmodum in pabulum potitur. Dicendum est, odorem ex se mittere, posse bifariam contingere: vel insigniter, vt ab omnibus percipiatur: vel modice & latenter, vt a paucissimis percipiatur. primo modo, excepta panthera nullum odorem ex se mittit: sic enim & mures odore alliciunt catos, & lepores canes. Cum ergo hunc in modum de odore iucūdo sit decernendum, de fœtore secus statuendū est: quippe cum non solum animalia verum etiā homo ex sese fœtorem mittit, adeo vt forsan inter omnia animalia homo omnium maxime fœteat, aut saltem fœtere possit. Fœtor autem, aut emanat a toto corpore, aut a partibus, aut ab excrementis. A toto homine emanare fœtorem testis est Galenus, qui 6. Epidem. cōment. 4. text.

9.narrat esse quosdam, a quibus secundum totũ fœtor emanat:& Pausanias in Phocicis narrat Ozolas populos indigenas Locri secundũ totum fœtere propter aeris proprietatem. Et vt hoc etiam addam, Antigonus in li. de mirabilib. narrat Lemnias mulieres vsque adeo consueuisse fœtere, vt viri fugerent ipsarum congressum. Secundum partes oritur fœtor in homine, vel a narib. & ore, vel ab axillis, vel a pudendis, vel a pedibus, Ab ore & naribus, si propter illuuiem fiat, minime morbosus est odor: contra, si fiat vitio alicuius visceris, morbosum esse, etiã legislatores sanxerunt, atq; hoc maxime pertinet scire ad medicos: nam si videbitis, Galenus in li. nuperrime cit. videtur quodã pacto sugillare quosdã medicos, imo suum præceptorem, quod graui odore oris valerent. Fœtor, qui fit ab axillis, a Græcis scriptoribus appellatur τραγᾶν, hircire, & hircismum Latini dicunt: quia hic fœtor æmuletur fœtorẽ hircorum: vnde apud veteres ignominiosum habitum est olere hircum. a pedibus etiam, & pudendis fiunt fœtores propria nomenclatura carentes. Porro qui fiunt ab excrementis, aut ab vrina fiũt, aut a stercore, aut a sudore: possumus etiam addere fœtorem, qui fit a sorditie corporis, quẽ fœtorem scribit Suidas vocatum esse ab Archigene γρασόν, & fœtentes hoc modo γρασῶνας. Omnis fœtor a quauis parte prodeat corporis, huiusmodi symptoma est in genere affectuum præternaturalium, vt docet Galenus. 5. ca. lib. de different. sympto. & cum sit symptoma secunda-
rium

rium, sequitur primũ, nimirum actionem aliquã læsam. hanc actionẽ læsam Aristoteles 13. probl. sect. ꝓbl. 4. dixit esse incoctionẽ, seu frustrationẽ coctionis. Cęterum Gal. lib. 5. de simpl. medicam. cap. 15. voluit hanc actionem læsam potius appellare putrefactionem: quanquam non puto ego diuersitatem insignem esse inter Aristotelem & Galenum: nam putrefactio est quædam species incoctionis. placuit autem Gal. ita putrefactionem esse causam fœtoris, vt null⁹ sit fœtor, quin a putrefactione proficiscatur, & contra, nulla sit putrefactio absq; fœtore. Sed hoc loco leuis quidã scrupulus oritur, nempe, vtrũ verũ sit putrefactionem esse fœtoris continentem causam, vt docuisse videtur Galenus: nam rem non ita esse, possumus multis exemplis demonstrare; siquidem ligna putrida sæpe bene olent, fructus ficus Indici, vt testatur Theoph. in lib. de odore, dulcis est, & propterea bene concoctus, attamẽ fœtet; sic etiam iuniperus: contra aromata plurima bene olent, & tamen sunt grauissimo sapore prædita; vt propter hoc non videatur verum, semper putrefactioni fœtorem esse coniunctum, aut e contra. Dicendum est breuiter, corpora quæcunque esse varijs & diuersis partibus constructa, quarum, cum possint esse aliæ concoctæ, aliæ vero esse crudæ & putrefactæ, non est mirũ, si secundum partes concoctas, saporem gratum habeant: secundũ vero crudas, habeãt odores graues, & e cõuerso, vt etiamsi ligna putrida bene oleant, non oleant secundum partes putrefactas,

ſed ſecundum eas, quæ in ipſis concoctæ & perfectæ reperiuntur. Hæc itaq; eſt cauſa vniuerſalis omniũ fœtorũ corporis humani: nempe inconcoctio, ſeu putrefactio. nũc videre oportet, quo pacto vniuſcuiuſq. partis fœtor oriatur. Et vt auſpicemur ab ore & naribus, fœtor huiuſmodi originem ducit a putrefactione, quæ vel eſt carnis vel eſt humoris, vel ſpiritus. putreſcit autem caro & humor, ſeu in ipſis naribus, vel in ore, vel in ſtomacho: addit Meſues pendere etiam huiuſmodi fœtores interdum a pulmone. Sed huiuſmodi fœtor potius ortum habet a putredine ſpiritus quã humoris. ſic enim Gale. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 4. dicere ſolebat, in febribus peſtilentib. halitum fœtere ob ſpiritus putrefactos. Hæ ſunt huiuſmodi fœtoris cauſæ internæ & immediatæ. Cæterum internę, & mediatæ plures ſunt. in primis eſt complexio calida & humida: deinceps eſt ſexus. Solent enim mulieres vbi fluunt ſibi menſtrua, vel vbi deficiunt; oris fœtore laborare. Eſt præterea ætas. Nam ſicuti pueri & iuuenes grato oris odore præditi ſunt: ſic ſenes fœtidos ſpiritus habent, vt iure Plautus in Moſtel. fecerit ſenem quendam vocari animam fœtentẽ. Eſt etiam habitus corporis inter has cauſas. nam dicit Ariſtoteles 13. problemate 10. incuruorũ & gibboſorũ hominũ habitus eſſe fœtidos, quia ob anguſtiam & coarctationem partium ſpiritualium ſpiritus & humores cohibentur, cohibiti putreſcũt. cauſæ internæ præter naturã ſunt morbi varij, vt polypus in naribus, gingiuarũ corruptio

ptio & flacciditas, ſtomachi cruditas: prę cæteris aũt eſt lienis magnitudo. Nam vt habetis circa finem ſecundi prorrhet. apud Hippocratem, illis qui habẽt lienes magnos ſolet anima ſæpe male olere. Adhęc ſunt quoq; nõ paucæ externæ cauſæ quæ ad producendum fœtorẽ concurrunt. & in primis eſt aeris caliditas & humiditas: aeris etiam proprietas. Nam ſcribit Pli. lib. 11. ca. 63. Parthos habere graueolentiam oris ex proprietate illius aeris; atque ſibi ipſis mederi eſu mali Aſſyrij. Præterea eſt inter has cauſas ocium, nimiæ vigiliæ, & nimia ſtudia. nam niſi ſeſe cuſtodiant qui multum ſtudent, ſolent ſpiritũ male olentẽ habere. Ieiunium etiam hoc habet. & ortũ eſt prouerbium in illos, qui nimium ieiunant, quod olent ieiunium. Et huius rei quærens Ariſtoteles rationem loco citato proble. dicebat in ieiunantium ſtomachis aerem concluſum magnopere incaleſcere, & ita calefactum humores ipſi; inexiſtentes putrefacere. & conſequenter eos fœtẽtes reddere. poſſumus etiam adijcere id quod medici dicunt, ieiunantium ſtomachos ad ſeſe trahere a corpore prauos humores, qui ibi putrefacti fœtentem ſpiritum reddunt. Sic etiam ſunt quædam ciborum genera quæ fœtorem oris inducunt, vt ſcribit Auic. de fœnugræco, & vt notũ eſt de allijs, cæpis, &c.

Fœtor alarum ſiue axillarum vocatus eſt a Latinis hirciſmus: eo quod æmulatur fœtorem hirci. & notandum eſt quod ſcribit Theoph. in lib. de odoribus, nempe quo tẽpore hirci magis fœ-

tent, pelles hircinas etiã magis fœtere. cuius caufam etsi explicare conatus sit Theoph. vix tamen vlla mihi placere poteſt. Hic fœtor etſi etiam a iuriſperitis non iudicetur morboſus, eſt tamen vt dicebat Auic. horribilis, adeo vt vix interdũ ferri poſſit. nam Gal. 6. Epid. comment. 4. text. 9. ſcribit de quodam medico, quem ob fœtorem axillarum omnes ægri fugiebant. De cauſa huius ſcribit Auicenna 7. quarti tract. 3. cap. 23. nonnullos exiſtimaſſe huiuſmodi fœtorem oriri a veſtigijs ſeminis quæ in creatione remanſerunt & in cutis partes ceciderunt: ſed vt ipſemet Auic. dicit, hæ ſunt meræ nugæ. Vera & immediata cauſa eſt, ea quam propoſuit Ariſtoteles 13. proble. vbi quærens rationem propter quam alæ vſque adeo fœteant, inquit eſſe, quia locus ille immotus eſt, cõcluſus, imperſpirabilis, adeo vt humores & vapores ibi detenti facile putreſcant. Quare immediata cã eſt putredo oriẽs ex ꝓhibita illius loci trãſpiratiõe. cã mediata interna, in primis eſt. cõplexio calida, & humida. ſexus: nã muliebris ſexus cõſueuit magis laborare hoc fœtore. ętas, vix. n. vnquã pueri hoc fœtore tentãtur, & non ſolet apparere, niſi poſt tempus coeundi. Cuius rei rationẽ explicans Ariſtot. 4. ſect. problem. problem. 13. dicebat, tempore veneris hunc fœtorem alarum apparere, quia eo tẽpore calor naturalis vſu veneris, & ſeminis excretione habetatur: vnde poſt modum habetato calore, ſequuntur putredines, & ex putredinibus fiunt fœtores. eſt etiam inter has cauſas illuuies, negligentia in mandando, &

col-

colluendo eos locos. causæ externę sunt aer calidus; propterea æstate potissimum vrgent hi fœtores: est motus immoderatus, sudor, est coitus, sunt præ alijs etiam cibi quidam, quorum esu generatur hic fœtor. nam narrat Egesander apud Athenęum lib. 2. fuisse quendam Moschũ & Antimolum, qui toto vitæ tempore solam aquã & ficus gustarunt, & tamẽ robusti fuerunt; sed adeo fœtentes, vt in balneis ferri non possent ob fœtorem. Pudendorũ ingratus quoque esse solet, & vt dicit Auicenna, oritur maxima ex parte a negligentia, & illuuie; vnde meretrices Romanę solebant aquam habere, qua sese post coitum colluebant; imo vero habebãt ẽt vas peculiare in id paratũ, & mundũ, vt est apud Demetriũ Phalereũ.

Pedum fœtor vsq; adeo interdũ horribilis est, & naribus hominũ ingratus, vt vix sustineri possit. Sed oritur dubitatio, si fœtor fit a putredine, & putredo a calore & humiditate; quomodo pedes, qui frigidissimi sint, tantã putredinẽ possint sustinere, vt talem fœtorem inducant? Ratio huius est. Primũ quia pedes hominis, vt docet Arist. 2. de. hist. anim. 1. sunt carnosi, cum pedes aliorũ animalium sint neruei, ob hoc fit vt excrementa crassa a corpore ad pedes transmissa non solũ recipiantur; verũ etiam insigniter putrefiant, & cõsequenter fœtor inducatur. & hæc ratio est, propter quã nõ solũ homo fœtore pedũ laboret imo solus homo; quia non facile inuenietis aliud genus animaliũ, quod fœtore pedũ æque laboret, atque homo. Causa itaque est putredo excremẽ-

torum,& caussa interna mediata est complexio calida & humida, habitus pinguis corporis, sexus virilis: nam viri multo magis tentantur hoc fœtore, quam mulieres. ætes virilis; nam pueri non laborant hoc fœtore. externa causa est sudor & motus: propterea & cursorum, & trepidantium pedes, cum magnopere sudent, valde fœtere solent. Video aliquem esse percunctaturum, quæ ratio sit, propter quam mulieres minus huiusmodi fœtore exerceantur, quam viri. Est autem hæc ratio triplex. vna quoniam mulieres singulis mensibus expurgantur, adeo vt in huiusmodi purgationib. inquinamenta omnia & excrementa euacuentur, ac propterea putredini & fœtori fomes subtrahatur. alia ratio est, quia, sicuti dicebat Aristoteles ruminantia carrere dentibus, eo quod excrementa consumuntur in cornua; pari pacto dicere possumus, mulieribus excrementa consũmari in crassiciem crurum, & propterea ea remanere liberiora ab excrementis, & putredine. tertia & postrema est, quia fœminæ, vt scribit Aristoteles in fine 4. de hist. anim. pedes habent multo elegantiores & melius constitutos, quam viri: quo fit, vt ratione melioris constitutionis minus exponantur & putredini, & fœtori. Iam vero excrementa fiunt quoque ratione tum inconcoctionis, tum etiam putrefactionis. &, vt aliqua peculiariter de vnoquoque dicamus, vrina solet fieri fœtida, præter putrefactionem ob multas alias caussas; In primis autẽ fit fœtida (de sanis loquor) quotiescunque

cunque nimium, quam conueniat retinetur: nã ſcribit Ariſtoteles 13. ſect. prob. probl. 1. vrinam diutius retentam, magis fœtere, quã ſtercus, quia vbi retinetur craſſe fit, quemadmodum vbi ſtercora retinentur magis exſiccantur: craſſefacta vrina, cum copioſis excrementis repleatur, facile putredinem concipit: fit etiam fœtida propter cibos, & hinc eſt, quod, qui comedunt allia, aniſa vrinam reddunt male olẽtem: ſic etiam dicebat Auic. 7. 4. tract. 3. c. 21 aſparagos reddere fœtentem vrinam, & aliud corpus odoratum. Sudor redditur etiam fœtidus, tum propter diutinam moram, & retentionem, tum maxime vſu ciborum aliquorum: nam ſcribit Athenęus li. 9. quẽdam fuiſſe, qui cum frequenter veſceretur carnibus caprinis, ſudorem male olẽtem reddebat. Porro ſtercus fit fœtens, nõ quidem propter retentionem, cum ſecus eueniat, vt dicebat Ariſtoteles, ſed vel propter copiam, vel varietatem, vel qualitatem ciborum, ex quibus fiunt: de copia, & varietate habetis auctoritatem Alexandri, qui 1. problem. problem. 27. quærens rationem, propter quam feces hominis fœtẽt magis quam feces brutorum, inquit, non aliam eſſe cauſam, niſi quia homo vtitur tum copioſo cibo, tum maxime vario: adeo vt, cum ob copiam & varietatẽ non poſſint cibi ab homine recte confici, incõcocti permanentes putreſcant, & conſequenter fœtorem contrahant: ſecus bruta, quæ cum vno pene genere ciborum ſingula genera veſcantur, fit vt multo melius coquant, & conſequenter a fœtore magis libera euadant. A qualitate ci-

borum fiunt ſtercora fœtida: quoniá cibi quanto ſunt melioris ſucci & melioris ſubſtantiæ, ſi corrumpantur, deterrimam putredinem & fœtorem faciunt. & hoc eſt, quod dicebat Hippo. in lib. de affectionibus, nempe ex cibis boni ſucci multo lethaliores oriri humores & morbos, quam ex cibis mali ſucci; id quod etiam dixit quádoque Cornel. Celſus. hinc eſt, quod panis vbi nimium ingeritur, ita vt corrũpatur, maxime horribiles feces, & fœtentes faciat. Quod intelligere voluit Auic. quando 2. primi doctr. 3. in fine cap. 17. dicebat, impedimentum, quod oritur ex pane, multo deterius eſſe quam illud quod ex quopiam alio. hoc ſimiliter voluit ſignificare idem Auic. quando 7. quarti tract. 3. ca. 21. dixit, ex ouis inſignem fieri fœtorem. cum enim hæc omnia optimi ſint ſucci, ſi corrumpantur, deterrimam & putidiſſimam corruptionem ſubeunt. Cognoſcitur fœtor quicunq; faciliter, quia & experientia, & narium humanarum conſtitutio ſatis doctos omnes facit: imo ſoleo ego dicere, forſan melius fuiſſe conſultum homini a natura, ſi odoratu nos priuaſſet: multo enim plures ſunt fœtores, quam ſint odores. Pari pacto etiam, nõ eſt arduum cognoſcere differentias cauſſarum fœtoris; ſiquidem externæ cauſſæ cognoſcuntur & relatione, & conſuetudine, ac conuerſatione ipſorummet fœtentium; internæ vero cognoſcuntur, vbi nulla exterior cauſa apparet. Omnis fœtor malus eſt, non ſolum quia alios offendit, & ſocietatis humanę dulcedinem turbat; verum

etiam, quia fœtor ſemper index eſt putredinis, & conſequenter alicuius mali, & præſentis, & futuri. Si fiat fœtor a cauſis externis, facilis eſt ſublatu: quandoquidē ſola pene induſtria & diligentia penitus auferri ſolēt fœtores: ſin autē ab interna cauſa oriantur, ſolēt eſſe non ſolū curatu difficiles, verumetiam eſſe præſagia alicuius deterioris mali, & præſertim ſi perſeuerent. Id quod cū viderent & intelligerent curatores factionū Romanarū, cōſueuerunt, vt narrat Gal. 7, meth. ſingulo mane odorare ſtercora equorū, vt ex ipſis intelligerent & præſentē & futuram ipſorū valetudinem. Etſi pleriq; fœtorē aſpernari videantur, haudquaquam tamen aſpernandus eſt, quādoquidem mirū in modum congreſſibus humanis incommodat. quamobrē ad eos, qui ſtudioſi ſunt pulchritudinis pertinet intelligere, qua ratione ſit fœtori occurrendū. Tres autem ſcopi debent eſſe propoſiti ijs, qui fœtorē curare cupiūt: vnus eſt, vt putredo cohibeatur; alter vt quicquid putridi eſt in corpore euacuetur & cōſumatur. & quia interdum contingit, vt neutrū ex his ſcopis aſſequi liceat, poſtremus eſt, vt fœtor occultetur. Ad prohibendā putredinem, & victus ratio, & medicatio neceſſaria eſt. omnibus cauſis fœtoris adaptatur hæc communis victus ratio, vt primū aer eligatur ab omni fœtore ſeparatus, vt dormiatur, atq; diligentia adhibeatur, quo & linteamina, & ſtrata omnia mūda ſint atq; odorata. Pari pacto maxime cōuenit indumēta habere nitida & odorata. & hodie pleriq;, vt prauos odores

occultent, induuntur quibusdam pellibus, quæ vnguentatæ sunt, & quas etiã ego maxime laudo. Ad hæc studendum est exercere quidem corpus, sed blandissime, & post exercitationes magnam curam habere tum detersionis sudoris, tũ etiam ablutionis omnium excrementorum. animo tranquillo oportet esse, moderate vti venere, atque semper post veneris vsum, locos omnes emundare, tum aquis odoratis, tũ præsertim vino odorato: qđ ego facere consulerẽ cũ surgunt. procurandum est, vt aluus fluat, præsertim autem cauendum est omnino a retinenda vrina; nam, vt dixi ex Aristotele, retenta fœtorem inducit; cauendum est a repletione tum cibi, tum potus: & vbi potatur, cauendum est a vinis prauis, vtendum autem est odoratis. solent medici sæpe cogi extra tempus gustare vina apud ægrotos, qui odor solet etiam aliquos offendere ad hoc euitandum, decet statim os colluere aqua. & mementote illius, quod scribit Gal. 6. epid. com. 4. tex. 9. vbi quasi irridet Quintum præceptorem suum, qui odore vini ægrotantes offendebat. Cibi etiam debent esse optimi succi, panis caro, & omnia edulia condiri conueniens est aqua rosacea, aromatibus, herbis odoratis: abstinendum est a piscibus, fructibus, qui facile putrescunt. persica Auenzoar laudat ad arcendum fœtorem: nos quoque addere possumus cytonia, aurantia, citria, chrysomela: nam hæc omnia non solum licet gustare, verumetiam manibus, & pannis gestata arcent fœtores

fœtores. dicebat enim Theop. hũc potiſſimũ fuiſſe vſum citoniorum, vt illis & putredo & fœtor conſequenter auerteretur. A cibo ſolebant veteres guſtare ore folia lauri, vt eo odore ciborũ nidor obſcuraretur. ſed optimum eſt etiam a cibo, aut mandere caryophylla, aut cinamum, aut coriandrum, aut folia citri, hæc enim commanſa, & ore detenta alios odores vincunt. Sicuti hęc eſt communis ratio victus conueniens in omni fœtore arcendo, pari pacto, eſt quidam communis modus medẽdi, qui omnib. adaptari poteſt, ſcilicet, vt in primis corpus, a quo fœtor emanat, diligenter perpurgetur: poſt purgationem autem, vt peculiaria, & vt vocant, localia remedia ſingulis partibus fœtentibus adaptẽtur. Quamobrem, ſi fœtor ab ore prodeat, diligenter ſpectandum eſt, vtrum a naribus, an ab ore, an a ſtomacho, an potius a pulmone. Si a pulmone, ſiue pectore fœtor prodeat, hæc vnica eſt curandi ratio, vt aer, ſiue vapor odoratus attrahatur. vnde in his caſibus, poteritis hoc ſuffumigium ordinare.

Recipe aquæ roſaceæ lib. 1.
Cinamomi, caryoph. nucis myriſticæ an. ſcrup. 1.

Gallæ moſchatæ ſcrup. s. bulliant, & per fiſtulam fumus in os attrahatur. Cõuenit autem huiuſmodi ſuffitio, vbi pectus & pulmones frigidi ſint: ſin hæ partes æſtuent, poteritis huiuſmodi ſuffumigium parare. Recipe aquæ florum citri lib. s. flor. roſar. rub. pugil. 5. agallochi, ſiue ligni

aloes drach.1.ſandalorum omnium an. drach. 1. s. flor. citri pugil. 2. bulliant ſimul, & attrahatur fumus per fiſtulã: nam hunc in modũ aer odoratus attract⁹ facit, vt quicquid poſtea a pectore erũpit, odoratũ ſit. Si fœtor prodeat a ſtomacho, is diligenter purgandus eſt hoc modo:

Recipe ſyr. de mentha, de corticibus citri, oxym. ſimpl. an. drach. 6. capiatur quinq; dieb. ſummo mane, poſt expurgandus vẽtriculus hoc modo. Recipe pil. alephan. drach. j. s. pil. de abſinthio ſcru. 2. pil. de tribus ſine rhab. drach. j. miſ. ſimul, & cum melle roſaceo ſol. fiant boli, & deuorentur quatuor horis ante cibum. Poſtquam euacuatus eſt ſtomachus, deinceps reddendus eſt odoratus. diamuſchus dulcis accommodatiſſimus eſt, aromaticũ roſatũ maxime valet, conſerua etiam de corticibus citri, maxime quæ fit Neapoli vtiliſſima eſt, fiunt etiam quædã liba, quæ vocantur *moſtaccioli*, hæc conueniunt in fœtore ſuperando, & præſertim vbi a vẽtriculo proficiſcitur. Si fœtor oriatur a gingiuis, vel a dentibus, procurandum eſt vt ab omni ſorditie mundi conſeruẽtur. id autẽ fit, ſi ſingulo mane panno aſpero, & dẽtes, & gingiuæ detergantur; conuenit pariter abluere, vel vino odorato, vt muluatico, vel aqua huiuſmodi.

Recipe aquarũ roſarum, plantag. an. vnc. 3. fl. roſ. rub. pugl. j. macis, myrthillorũ an drach. 2. sãdalorum omniũ an. drach. j. s. bulliant ſecundũ artem, deinde colentur. Rhab. Moyſes 22. ſect. aphoriſm. laudat mirifice ad tollendũ fœtorẽ oris

acetum,

acetum,in quo sit aurũ extinctum, valet etiã huiusmodi puluis, quo puluere dẽtes detersi prius fricantur. Rec.cornu cerui vsti,porcellanæ an. vnc.s.corall.alborũ drach.3.amomi, malabathri, an.drach.s.muschi gr.6.puluer.dilig. omnia separatim,& mis.& in vitro seruẽtur ad vsum.Narrat Gal.loco citato epid.fuisse quendã medicũ,cui cũ os male oleret, ore detinebat foliũ malabathri, & hodie etiã apud Indos,vt referunt,qui scripserunt de medicamẽtis Indicis,solẽt plæriq;dũ exeunt domo sẽper ore gestare malabathrũ; quod ea gens ora habeat olida,& hunc in modũ curẽtur:possimus etiã,quemadmodũ dicebam, loco malabathri vti aliis aromatibus,& præsertim illis condimentis,quę fiunt cũ sucharo & muscho. Si fœtor ꝓdeat a naribus, videndũ est, numquid vitio alicuius vlceris id fiat, an potius vitio alicuius praui humoris ibi detenti.Si fiat vitio vlceris, vnica curationis ratio existit,vt per exiccantia vlcus illud curetur, quib.exsiccantib⁹ semper odorata aliqua sunt admiscẽda, & eo maxime, ꝙ quę sunt odorata,vim quoq; exiccandi habẽt,adeo vt etiã hac ratione non parũ conueniant.Sin aũt fiat ꝑ humores in narib.retentos,induratos,&putrefactos,ratio curationis est,vt locus nariũ dilatetur, & materia,quæ intra nares induruit emolliatur, ac demũ,vt emollita euacuetur.Pro loco ampliãdo iuuat & butyro aqua foliorũ citri sępi⁹ abluto intus & extra nares pũgere;iuuat ẽt aquã maluæ, aut decoctũ ipsi⁹,decoctũ altheę,aut ius capitis castrati ꝑ nares attrahere,retinere,deinde vehemẽ

ter nares emungere; & ego his diebus proximis mulierem hac ratione a fœtore narium liberaui. Si fœtor ab axillis prodeat, quod genus nares multorũ solet percutere, duplex est modus succurrẽdi: vnus, vt dum surgunt male olẽtes lecto, dum eunt cubitum, dum immodice laborarunt, alas subtus diligenter aqua rosacea, aqua florum citri, vino odorato, & ligno aloes alterato diligẽter abluant, atq; sæpius in die pannos mundos, & odoratos subtus alas permutent. hic modus, si minime sat sit, alter est, vt huic diligentiæ adijciantur aliqua, quæ suo odore vim habeant odorem illum delendi. Veteres, vt habemus apud omnes Latinos, & præsertim poetas, solebant gestare subtus alas, modo amomũ, modo myrrham, modo cinnamomum: sed faciebant hoc veteres ob inopiam meliorum odoramentorum: nos autẽ cum habeamus & moschũ, & ambram, & zibettum, quibus antiqui caruerunt, possumus huiusmodi rebus aduersus hos fœtores pugnare. fiunt ex ambra & moscho pilulæ, quæ subtus alas gestatæ, mirifice valent: pelles etiam illas, ex quib. fiũt chirothecæ, & vocantur pelles de floribus, soleo ego vsurpare in alis, & magnopere commendãtur: valet etiam aloe, qui mixtus cæteris odoramentis putredinem omnem alarum absumere potest. Sed hic breuiter occurrit quædam non ignobilis dubitatio, vtrum hoc cõsilium sequi liceat, & ratio dubitationis est, quia Aristoteles 13. sect. problem. problem. 9. scribit, in illis, quibus alæ olent male, si vnguenta administrentur, magis

gis fœtere: & attulit Aristot. duas rationes; vnã, quia odoramenta siue vnguenta mouent sudorem: sudor magis fundit fœtorem, vt hac ratione vnguenta adhibita potius nocere quam prodesse videantur. adfert aliam rationem, quia sicuti si misceatur sapor acidus dulci, dulcedo maior redditur, eo quod ab acido fit sapor dulcis penetrabilior: sic inquit, odoratæ res adhibitæ fœtoribus eos magis penetrare faciunt. vt hac auctoritate & argumentis Aristotelis colligere liceat, cõsilium necessariũ de adhibendis vnguentis in fœtore alarum non modo esse superuacaneum, verum etiam perniciosum. Pro tollenda hac dubitatione id obseruandum est, quod literis consignauit Theophrastus in lib. de odoribus, scilicet, tribus modis impediri odoratum rerum, vno modo impeditur, quando odores tenuiores prius adhibentur, adeo vt sua tenuitate poros instrumenti odoratus ingredientes locum occupent, quo minus noui odores eo perferri possint: alio modo impeditur odoratus, quotiescunque a vehementi aliquo odore prius odoratus ita afficitur, vt veluti stupeat, & propterea nouos odores non admittat: sic enim opium odoratum solet adimere odores, vel prauos, vel bonos aliarum rerum, & hoc modo etiam dracunculus herba masticatus diligenter priusquam medicamenta capiantur, ita obtundit & stupefacit sensum odoratus, vt odores medicamentorum amplius non recipiantur. tertius modus, quo odoratus iudiciũ impeditur, est, vt dicebat Theoph. quoties a re-

bus egregie olentibus prius occupatur odoratus adeo vt nouos odores percipere nequeat: & exemplum huius est rosaceum vnguentum, quo si quis perungatur, alios odores nõ percipit. & narrat Theoph. consueuisse myropolas, quoties nõ conueniebant cũ emptorib⁹ ipsis illinire vnguẽtum rosaceũ, vt non possent aliorum vnguenta odorare.

His constitutis respondendum est dupliciter, vno modo, odoramenta posse administrari vel in magna copia, vel exigua: si in exigua, odoramenta augẽt fœtores; sed si in insigni copia administrentur, ita vt occupent odoratum, delent fœtores, quia non permittunt vt ab odoratu sentiantur, alio modo respondere possumus, vt videtur respondere Aristoteles 13. sect. proble. 2. scilicet vnguentorum seu odoramẽtorum alia esse, quæ habent odores durabiles: alia, quæ non habẽt odores durabiles. odoramẽta nõ durabilia, si vsurpentur in his fœtoribus, augent (vt dicit Aristot. sal admixtus rebus dulcibus auget) sed si vsurpentur durabilia, secus est, scilicet quia delent ex toto fœtores, & hoc est quod dicebat Aristoteles loco citato, vnguentum rosaceum fœtores extinguere sudorum. Sed notandum tamẽ, aliud fuisse vnguenti rosacei genus apud veteres, aliud esse illud, quod nostri pharmacopolæ sic appellant; quippe quod exiguo odore præditum sit. & vt hanc rem melius assequamini, audite nonnulla de vnguentis non contemnenda. Hoc nomẽ vnguenti quod μύρον a Græcis nuncupatur, erat apud

apud veteres potius olei genus, quam vnguenti, & si licet mihi æquiparare alicui, erant vnguenta veterũ quemadmodũ nunc sunt olea odorata, quæ a myropolis venduntur. Nostra vnguẽta diuersa sunt, quia & crassiora sunt, & alia ratione cõficiuntur. propterea cauete ne fallamini, quoniam vnguentum μύρον a Græcis vocatur. hoc nomen a myrrha ortum est: prima enim vnguenta fuere ex myrrha in Ægypto, & præsertim ex ea, quæ vocatur stacte, vt si videatis & Theophilũ, & Athenæum lib. 15. facile sit videre, in omnib. fere vnguentorũ generib. myrrham poni. Quo tempore inuenta fuerint vnguenta, inuenio Pli. li. 13. esse deceptum, qui scripsit tempore Troiano non fuisse vnguenta, cum tamen Homerus mentionem faciat vnguentorũ, & Homero anquior Moyses, adeo vt antiqua sit inuentio vnguẽtorum: quorum compositores varios quoq; inuenio, & ita, vt etiã opulentissimæ mulieres ꝓfiterẽtur has compositiones: & habetis testimonium Gal. qui sæpe scribit, foliatum, & spicatum vnguenta ab opulentissimis matronis Romanis consueuisse componi. tanta autem erat apud antiquos vnguentorum varietas, vt fere omnibus partibus accõmodata & peculiaria vnguenta pararent. Clemens Alexan. lib. 2. pędagogij vbi pręclara scribit de vnguẽtis, docet fœtorẽ a toto corpore emanantem consueuisse curari vnguento myrsino. Antiphanes apud Athen. monstrat in pedũ & manuũ vsum esse factũ Ægyptiũ vnguẽtum: quanquam Eubulus dicat quosdam etiam

vſurpaſſe vnguentum Megalium pro pedibus. dicit idem Antiphanes apud Athenæum, Phanion vnguentũ factũ eſſe pro genis, & mammis, vnguentum amaracinũ, quod Lucretius libr. 6. de natura ſcribit abhorreri a ſuibus, compoſitum eſſe pro cilijs & comis, ſerpillinum vero pro genubus & collo, adeo vt intelligere liceat, veteres in componendis vnguentis admodum luxuriãtes & copioſos fuiſſe.

Pro fœtore pudendorũ abigendo, in vſu ſit frequens ablutio, præſertim poſt vſum veneris. nam vino roſaceo, aqua roſacea, aqua florum citri ſolent vti ad adimendos hos fœtores: & meretrices faciunt etiam turundas ex rebus odoratis, quas detinentes in loculis: curant hos fœtores: adhibẽt enim interdum & muſchum, & ambram, & zibettum, vt maiori voluptate alliciãt miſeros iuuenes. Pro fœtore pedum, multa quoq; excogitata ſunt a medicis, in primis autem lixiuiũ. ſoleo ego parare hoc modo.

Recipe lixiuij ex cinere lauri li. 20. foliorum lauri manip. 3. foliorum cyperi, calami odorati, dictamni Cretenſis an. manip. 1. bulliant ſimul, & in fine addatur quarta pars vini odorati, ac deinde pedes in ipſo contineantur ſpatio vnius horę, vel ſingula, vel altera quoque die: comperi enim fœtores pedũ hoc ſingulari pręſidio penitus aboleri: Præter hanc ablutionem fiunt pulueres, qui diapaſmata a Græcis vocantur, qui poſt ablutionem, & deterſionem pedibus affricantur. ſunt autem hi.

Recipe

Recipe farinæ lupinorum libr. 5. ſalis vnc. 2, fol. cyperi, lauri, calamenthi, origani an. vnc. 1. s. terantur omnia diligenter; atque commixta pedibus affricentur. Pauperibus ſoleo præcipere, vt poſt ablutionem, diligenter pedes fricent furfure, quam fricationem certum eſt magnopere cõferre. Præter hæc diapaſmata, antiqui vtebantur quoque vnguentis, & inter cætera habebant ad hunc vſum Megalium & Ægyptium vnguẽtum, quorum, atque aliorũ vnguentorum compoſitio eſt, cum apud Athenæum libr. 15. tum apud Clem. Alex. lib. 2. pædag. tum maxime apud Theophr. in lib. de odoribus. Plinius lib. 13. cap. 3. ſcribit, Marcum Othonem omnium primum docuiſſe Neronem pedes inungere: ſed ego reperio multo antiquiorem fuiſſe vngendi pedes morem; nam narratur, Diogenem Cynicum conſueuiſſe dicere, multo melius eſſe inungere pedes, quam caput, eo quod ſi vngantur pedes, odor euolat ad nares; ſi vngatur caput euolat ſurſum, vt non percipiatur: vnde colligitur, tẽpore Diogenis fuiſſe in vſu vnctiones pedum. eſt etiam teſtimoniũ Plauti in Aulularia; ſed habemus etiã teſtimonium Mariæ Magdalenæ, quæ vnxit pedes CHRISTI, vt mos hic multo antiquior ſit quam ſcripſerit Plinius. De fœtoribus excremẽtorum curãdis loquens Auic. 7. quarti tract. 3. c. 24. dixit, potiſſimum ſcopum curandi hos fœtores eſſe, vt procuretur bona ciborum coctio. atque hoc quidem prudenter dixit: ſiquidem fœtor excrementorum oritur ex inconcoctione,

& putredine;propterea certum eſt,ſi excrementa non prodeant fœtida, aut non admodum fœtentia,id fieri ob bonam ciborum coctionem. Si ſtercora ſint ea, quæ fœteant, dicit Auicenna prouocandam eſſe vrinam, quia per vrinam fit diuerſio partis ſaltem excrementorum putrefactorum,& in hoc genere laudatur vſus fœnugræci, aſparagorum. Contra autẽ, ſi vrina ſit quæ fœtorem parit, prouocandæ ſunt feces,& hic caſſiæ vſus vtilis eſt,ſed prę cæteris vtiliſſimus omnium eſt vſus vel terebinthi Cypri, vel terebinthinæ Lariceæ: nam videbitis eos, qui vtuntur vel terebintho, vel terebinthina reddere vrinam olentem violas.

Pro ſudoris fœtore arcendo, Auice. fen. & doctrina citatis cap. 23. multa propoſuit,& ſunt maiori ex parte diapaſmata ſiue pulueres, qui cõponũtur ex cinamomo, cypero, amomo, caryophyllis, qui affricantur deinde toti corpori,& mirifice ſudoris fœtorem emendant: audiuiſtis etiam ex Clemente, conſueuiſſe veteres aduerſus hos fœtores vſurpare oleum myrſinum; ſed notandum id, quod monuit Ariſtoteles 13. ſectione probl. probl. vndecimo, ſcilicet, in medendo fœtore ſudoris, ne adhibeantur ea vnguenta, quorum odores parum durant; ſed ea quæ habent odores durabiles, vt eſt roſaceum; nam certũ eſt non durabilia vnguenta augere potius fœtorẽ ſudorũ, eo quod augent materiam ſubiectam fœtoris ſine vlla medicina. Atque hæc ſunt odoramenta, quæ vere pertinent ad coſmeticam artem, ſcilicet in

id para-

id parata, vt emendent errores naturæ, & iuuent ad dulcedinem ſocietatis. Ars commotica habuit etiam, & habet etiam nunc infinita odoramentorum genera, potius ad luxum & delicias inuēta, quam ad vllum finem honeſtum. & hoc eſt quod ſolebat dicere Plinius conquerens de ſui temporis laſciuia, mulieres cōſueuiſſe odoribus a longe homines trahere. tanta enim creuit olim in odoribus ſuperbia, vt inuenti ſint, qui vnguētarent pauimenta. imo non erubuerant etiam interdum milites vexilla odoribus inficere. ſed medici, quorum eſt nil niſi honeſtum facere, debent etiam hæc inania, ſuperflua, & etiam damnoſa odoramenta fugere.

FINIS.

INDEX RERVM MAGIS MEmorabilium, quæ in hoc opere continentur.

Animalia

G

N

Q

R

Senius

S

T

N iiii

